

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4854

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ Պ. ՊԱՆԿՆԵՐ ԳՐԱՏԱՆ

ԳԱՐԻԺ ԽԱՉԿՈՆՅ

ԴՈՒՆ

ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՍ

ԲԱՐՈՅԱԳԷՏ, ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ, ՕՐԷՆԱԳԷՏ

ՄԻՋԻՆ ԴՍՍԸՆԹԱՅԻ

ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՇՐՋԱՆ

1. Բարոյագիտութիւն. — 2. Տնտեսագիտութիւն. —

3. Գործնական Օրէնագիտութիւն

4. ՊՈԼԻՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԲԱՏԱՆԻ Պ. ՊԱՆԿՆԵՐ

1906

17

Խ-29

29 JUL 2009

THE GREAT WALL

PROVIDES, ENLIGHTENS, INSPIRES

THE GREAT WALL

THE GREAT WALL

17
12-23 ԴԱՌԻԹ ԽԱՉԿՈՆՅ

ԴՈՒՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՍ

ԲԱՐՈՅԱԳԷՏ, ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ, ՕՐԷՆՍԳԷՏ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔ

ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՇՐՋԱՆ

1. Բարոյագիտութիւն. — 2. Տնտեսագիտութիւն. —
3. Գործնական Օրէնագիտութիւն

4. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏԹԵՍԵԱՆ

08.05.2013

4854

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՏՊԵՐԱՆ, ՎԵՐԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՎԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Յ. ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Թիւ 27, Ֆինանսնըշար եօզուշու, Կ. Պոլիս

62008-67

معارف عمومیه نظارت جلیله سنک ۲۲ ذی القعدة ۱۳۲۳ و ۵ کانون ثانی
۱۳۲۱ تاریخلی و ۴۷۴ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

Կեդր. վարչութեան Ուսումն. Խորհրդոյ ծրագրին
սրամադրած աւանդելի ուսմանց ու գիտութեանց կարգը
դասուած են Բարոյագիտութիւն, Տնտեսագիտութիւն եւ
Օրէնագիտութիւն. եւ սակայն այդ երեքին յարմար՝ դա-
սընքացնելու բաժնուած դասագիրքեր կը պակսէին
ցարդ: Այդ պակասը լրացնելու համար եւ հայ տղայն
Բարոյագէտ, Տնտեսագէտ եւ Օրէնագէտ պատրաստելու
նպատակաւ կը հրատարակենք մեր ԴՈՒՆ ՊԵՏԻ ԸԼԼԼԱՍԻ
Միջին Դասընթացին ու Բարձրագոյն Դասընթացը:

Ինչպէս որ մեր ԿՐԾՆԻ ՈՒՍՄԱՆ մէջ Քրիստոնեա-
կան վարդապետութիւն, Սրբազան Պատմութիւն ու
Եկեղեցական Պատմութիւն մէկ գիրքով ու համաչափ
մշակած ենք, ինչ որ խնայողական ու մանկավարժա-
կան ալ է, նոյնպէս Բարոյագիտութիւն, Տնտեսագիտու-
թիւն եւ Օրէնագիտութիւն համաչափ մշակած ենք մէկ
գրքի մէջ: Արդէն Ֆրանսացիք ալ Instruction civique
ըսելով՝ կը հասկնան մեր գրքին մէջ աւանդուածները:
Ո՛չ ապաքէն բարոյագիտութիւն, տնտեսագիտութիւն եւ
օրէնագիտութիւն իրար կը լրացնեն. առանց բարոյագի-
տութեան չկայ տնտեսագիտութիւն, եւ փոխադարձա-
բար տնտեսագիտական ու օրէնագիտական բազմաթիւ
գիտելիքներ, օրէնքներ նոյն են ինչ որ է բարոյագիտու-
եան աւանդածը: Ուշադիր ընթերցողը Բարձրագոյն
դասընթացին մէջ իրենց կարգին պիտի տեսնէ քե որ-

չափ առնչութիւն ունին այդ երեք նիւղերը : Մանչոց եւ աղջկանց գիրքերը նոյն են , որովհետեւ թէ աղջկանց եւ թէ մանչոց նոյն բանն աւանդած են : Նախ ապա- շնորհ մտածում մըն է աղջկանց չաւանդելն օրէնագիտու- քիւն ու քաջ սնտաագիտութիւն : Ինչ վնաս . հակա- ռակը օգուտը մեծ ու բազմակողմանի : Աղջկանց համար մեն մի դասընթացքի վերջն աւանդուած է առնին սնտաութիւնը :

Բարոյագիտութեան , սնտաագիտութեան ու օրէն- գիտութեան օգտակարութեան գովեստը չափիսի հիւսեմն . երբ ասոնք օգտակար չըլլային , ուսմանց ծրագրին մեջ իրենց լայն ու պատուաւոր տեղ մը չէր տրուեր :

Ստորեւ հրատարակուած են ցարդ լոյս տեսած գիր- քերն , որոնցմէ ոմանք ինչպէս որ մեզի աղբիւր եղած են , առաս նիւթ հայրաւորած են , նոյնպէս ալ ուրիշներն օգտակար կրնան ըլլալ :

Գ. ԽԱՉԿԱՆՅ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Հրատարակութեան թուականի կարգաւ

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ԱՂՋԱՆՑ, Յենկոն. Թարգմ. Հ. Ամբր. Վրդ.
Դպրատան. 1850:

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ, Հ. Դեռնդ Վրդ. Յովնանեան.
1851 Վիեննա:

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԵԱՆ ՍՎՋՈՒՆԷ, Թարգմ. Իտալերէնէ Խաչատուր
Իւթիւճեան. 1858 Կ. Պոլիս:

ԱՌՋՆՈՐԴ ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԵԱՆ, Հ. Պ. Յովնանեան. 1862 Վիեննա:
ԲԱՐՈՅԱՎՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ, Յովն. Մալեան. 1877 Արմաշ:

ՀՆՏԻՔ ԱՍՏՅՈՒՆՈՒՄ ՕՍԱՐԱԶԳԻ ԱՎԱՆԱՌՈՐ ԱՆՋԱՆՑ, Նիլիշե Վրդ.
Դուրեան. 1882 Կ. Պոլիս:

ԱՌՋՆՈՒ ԹԵՍԱՌՈՒՄ, Խորեն Նպս. Միխայիլեան. 1887 Իզմիր:

ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ, Թ. Մ. Արամեան. 1893 Կ. Պոլիս:

ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, Շարլ Տիւրիլի. Թարգմ. 1894 Կ. Պոլիս:

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ԱՂՋԱՆՑ, Յուսիկ Ծ. Վրդ. Էմիլեան.
1898 Կ. Պոլիս:

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ, Յուսիկ Ծ. Վրդ. Էմիլեան.
1898 Կ. Պոլիս:

ՈՒՍՈՒՄՆ ԲԵՐՏՈՆԵԱԿԱՆ ԿՐՈՒՆ, Սահակ Նպիսկ. Սահակեանց.
1898 Թիֆլիզ:

ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ:

ՀԱՆԳԻՍՏԱՐԱՆ:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, Հ. Զօրեան. 1849 Կ. Պոլիս:

)

)

Թարգմ. Յրանտերէնէ Հ. Բա-

րունակեան. 1870. Կ. Պոլիս:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԵՐՆԵՐ, Ժողով Կառնիկ.
Թարգմ. Կ. Իւթիւնեան. 1873 Կ. Պոլիս:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՍԵՐ, Թարգմ. Նեւրուզ. Երկ-
րագունդ հանդէս. 1883 Կ. Պոլիս:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, Ռ. Պերպերեան. 1883 Կ. Պոլիս:
» » Կ. Իւրիւնեան:

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Մ. Մամուրեան. 1890 Կ. Պոլիս:

» » Կ. Իւրիւնեան. 1891 Կ. Պոլիս:

» » Յուսիկ Ծ. Վ. Էսմերեան. 1896 Կ. Պոլիս:

ՎԱՃԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, Հ. Դեւոնդ Վ. Տերտրեան.
1848 Վիեննա:

ՎԱՃԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԵԱԿԱՆ, Հ. Եւգիենուս Վ. Համբարեան.
1867 Վիեննա:

ՕՐԷՆՍԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԳ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՅ, Ա. Հասթը. Կ. Սոլախեան. Կ. Պոլիս:
» » Բ. » » »

ԴՈՒՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՍ

ԲԱՐՈՅԱԳԷՏ, ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ, ՕՐԷՆՍԳԷՏ

Ա. ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դ Ա Ս

Բոլոր մարդիկ ունին պարտականութիւններ:
Ինչ որ մեկի սխալուած եւիք ընել կը կոչուի պար-
տականութիւն:

1. Մենք ստիպուած ենք սիրել մեր թնոյրը,
ասիկա պարտականութիւն մըն է:

2. Մենք ստիպուած ենք սիրել ու պաշտել Աս-
տուած. ասիկա պարտականութիւն մըն է:

3. Մենք ստիպուած ենք դաստիարակել մէջ յուն
եւ ուշադիր մնալ. ասիկա պարտականութիւն մըն է:

4. Մենք ստիպուած ենք աշխատել, եւ մեր ան-
ձին ու մեր նմաններուն օգտակար ըլլալ. ան-
պարտականութեանց շարք մը:

5. Եթէ ասոնց հակառակ վարուինք՝ կը պատ-
ժուինք:

Դաստիարակը կը պատժէ անհնազանդ, ան-
բարիշտ, անկարգ ու ծոյր աշակերտը:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — 1. Ի՞նչ ըսել է պարսականութիւն : — 2. 3. 4. Որո՞նց նկատմամբ պարսականութիւն ունի : — 5. Որո՞նք կը պատժուին :

Բ. ՏՂԱՅՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՄԷՁ

Դ Ա Ս

1. Դուք պարտաւոր էք սիրել ձեր ծնողքը որ ձեզ կը սիրեն , ձեզ կը կերակրեն ու կը մեծցնեն :

2. Դուք պարտաւոր էք յարգել զանոնք : Անոնց հետ *ակնածանքով* վարուեցէք :

3. Դուք պարտաւոր էք *հնազանդիչ* անոնց : Անոնց հետ մի վիճաբանիք : Մարդիկ իրենց հաւասարներուն , ընկերներուն հետ կը վիճաբանին , ոչ թէ հօրն ու մօրը հետ :

4. Օրէնքը նուիրագործած է ծնողքին իշխանութիւնը՝ անոնց տալով *պատէրա իրաւունք* :

5. Ձեր ծնողքին հանդէպ *երախսագէտ* մնալու էք այն ամէն խնամքին համար զոր ձեզի կուտան :

6. Ձեր ծնողքին յայտնեցէք ձեր վիշտերն եւ ուրախութիւնները , անոնց *խոստովանեցեք* ձեր յանցանքները՝ անոնցմէ ներողութիւն խնդրելով :

7. Եթէ դուք մեծնաք ու զօրանաք , ձեր ծնողքին պիտի *օգնեք* անոնց աշխատութեան մէջ ու զանոնք պիտի դարմանէք ու սփոփէք իրենց հիւանդութեանց մէջ : Զանոնք պիտի *սնուցանեք* ինչպէս որ անոնք ձեզ սնուցին :

8. Հոգածու պիտի ըլլաք անոնց *ծերութեան* ինչպէս որ անոնք եղան ձեր մանկութեան . անոնց տկարութենէն չըլլայ որ տրտնջաք , այլ համբերելու էք՝ ամէն զոհողութիւն յանձն առնելով :

9. Սիրեցէք ձեր *եղբայրն* ու *քոյրերը* , բնութենէն ձեզի տրուած բարեկամները . անոնց բարի օրինակ տուէք : Գորով ունեցէք ու սիրեցէք մանաւանդ ձեր քոյրերը . անոնց հետ խօսեցէք քողաքաւարութեամբ , հեզութեամբ . զանոնք պաշտպանեցէք :

10. Սիրեցէք ու յարգեցէք ձեր *հօրն ու մօրը հայրն* = *հայր ու մայր* = *հաւնիւն* որ ձեր մեծ-ծնողքն են :

11. Սիրեցէք ձեր *հօրեղբայրը* , *մօրեղբայրը* ու ձեր *ընտանիքի քոյր աղայները* :

12. Ընտանիքին բոլոր անդամները իրարու հանդէպ *պարսականութիւն* ունին . փոխադարձ օգնելու են իրարու :

13. Յարգեցէք ձեր կրած *մականունը* : Ամէն մի ընտանիք ունի իր պատիւը . լաւ պահեցէք այս պատիւը : Անիկա ամենէն թանկագինն է հօրենական ստացուածքներուն մէջ :

14. Եթէ չափահաս ըլլաք , ձեր ծնողքին միջեւ պատահած վէճերն ու խնդիրները հաշտարար ոգով պիտի կարգադրէք :

15. Սիրով ու միութեամբ ապրած բազմանդամ ընտանիքն է ամենէն գեղեցիկ տեսարանը :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — 1. 2. 3. Ըսէ՛ք տղոց իրենց ծնողքին հանդէպ ունեցած գլխաւոր պարսական-

նութիւնները : — 4. Օրհնման ի՞նչ կը տրամադրէ : — 5. Ինչո՞ւ համար ձեր ծնողքին նկատմամբ երախտագէտ ըլլալու եմ : — 6. Ձեր ծնողքին ի՞նչ յայտնելու եմ : — 7. Երբ մեծնաւ ու զօրանաւ, ի՞նչ պիտի ընեմ : — 8—15. Ձեր ծնողքին ծերութեան ատեն ի՞նչ ընելու եմ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

1. Ընտանիք . — Սիրելի տղայք, դուք ամէնքդ ալ գիտէք թէ ի՞նչ ըսել է ընտանիք: Այս բառը լսելուդ պէս, ձեր միտքը կ'իշխան ձեր հայրը, մայրը, եղբայրներն ու քոյրերը: Ասոնց հետ նաեւ կը յիշէք ձեր պապն ու մամը, հօրեղբայրն ու մօրեղբայրը, հօրաքոյրն ու մօրաքոյրը և անոնց զաւակները որոնք ձեզի հասակակից ընկերներ են:

Օր մը Շաւարշ ծառի մը ձիւղի մը վրայ բոյն մը տեսաւ, իսկոյն ծառին վրայ մագլցեցաւ. փոքրիկ թռուչուն մը բռնեց ու վազեց տուն հօրն ու մօրը քով, թռչունը անոնց ալ ցուցնելու համար:

Հայրը բան մը չըսաւ, միայն տղուն ձեռքէն բռնեց ու տարաւ մութ անտառ մը որ իրենց գիւղին վերի կողմն էր. յետոյ կամացուկ մը հեռացաւ տղուն քովէն՝ ըսելով.

— Շաւարշ, եթէ քեզ մինակ ձգէի, ի՞նչ պիտի ընէիր հօս:

Շաւարշ շատ վախցաւ ու սկսաւ լալ:

— Հայրիկ, տան ճամբան չեմ գիտեր որ երթամ... կ'աղաչեմ, զիս մինակ մի ձգեր... մայրիկիս քով տար:

— Էյ, աղէկ. ինչո՞ւ քեզի ահարկու բան մը թռուչունին ձագին ըրիր. ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմայ այս ձագը գոր իր հայրիկէն ու մայրիկէն յափշտակեցիր, անշուշտ

պիտի մեռնի, եթէ չուտ մը չտանիս իր ընտանիքին մօտիկ: Շաւարշ բարեսիրտ էր և լաւ մը հասկցաւ թէ ի՞նչ ըսել կուզէր հայրը: Շուտով տարաւ բոյնին մէջ դրաւ թռչնիկը որ ուրախ զուարթ իր մայրիկին թեւերուն տակ մտաւ:

2. Ծնողքին հանդէպ պարտականութիւն. — Արմինէ շատ կը սիրէր իր հայրն ու մայրը:

Առտուն կանուխ կ'արթննար օգնելու իր մօրը առաւունին գործերու մէջ, դպրոց երթալէն առաջ: Ձէր ուզեր որ իր մայրը նեղութիւն յանձն առնէր տունը աւելու:

Յետոյ Արմինէ կ'օգնէր իր կրտսեր քրոջ, զայն կը հագուեցնէր ու անոր վայելուչ զարդարանքը կ'ընէր, վերջն ալ երկու քոյրերը դպրոց կ'երթային ձեռքէ ձեռք բռնած:

Վարժարան մտնելով՝ իր դասերով կը պարապէր և զբօսանքի ատեն իր քրոջ հոգ կը տանէր:

Իրիկունը Արմինէ իր հօրը հետ կը կարդար, մինչ մայրը կը պառկեցնէր ու կը քնացնէր իր փոքրիկ եղբայրը: Յետոյ առանց կրկնել տալու, Արմինէ կ'երթար կը պառկէր կանուխ՝ առտուն կանուխ ելլելու համար:

Արմինէ չէր կրնար քնանալ եթէ օրուան մէջ իր հայրն ու մայրը վշտացուցած ըլլար: Անիկա գիտէր թէ ծնողքը անձեռնին նուիրած են իրեն համար: Ուստի անոնց հանդէպ՝ յարգանք ու սէր կ'ըզար: Այսպէս Արմինէ հօրն ու մօրը երջանկութիւնն էր: Բարի մայրեր անոր վրայ կը զարմանային ու անոր վարքն ու բարի օրինակը ցոյց կուտային իրենց տղոց: Վարժարանին մէջ ալ ազնուասիրտ Արմինէի ընկերուհիները զայն կը սիրէին ու կը յարգէին:

3. Մեծ հօր ու մեծ մօր նկատմամբ պարտականութիւններ. — Պարոյր շատ բարի էր: — Գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար չէր ուզեր երթալ պատիլ իր դասընկերին հետ:

— Պարոյր կոյր մեծ հայր մը ունէր, որուն աշխարհի վրայ ամենէն մեծ հաճոյքն էր թուան կարգացնել դասերը և պատմել տալ թէ ինչե՞ր սորված էր վարժարանին մէջ: — Պարոյր ջանադիր էր իր պարտականութեան կատարման ու կը փութար սորվիլ իր դասերը և կ'երթար զբօսանքին իր մեծ հօրը քով ու կ'ըսէր, «Զբօսանքի առնէն է. քեզի քանի մը բաներ կարդամ»: Պարոյր վարժուեցաւ կարգալու լրագրի յօդուածները որոնք մեծ հօրը հետաքրքրութիւնը կ'արթնցնէին: Չէր ուզեր որ իր մեծ հայրը վշտանար ու զգար թէ աչքի լոյսէ զրկուած է: Պարոյր իրեն կը պատմէր սիրուն առակներ զոր վարժարանին մէջ սորված էր, և կը կրկնէր այն դասերը զոր դաստիարակն իրենց աւանդած էր:

4. Սպասաւորներու նկատմամբ պարտականութիւններ. — Մարտիրոս երբ մանուկ էր, ծնողքը բարի գիւղացի կին մը յատկացուցած էին զայն խնամելու համար: Երկար ատեն հիւանդկախ էր, վէս ու դէգ բնաւ թողութիւն մը ունէր: Տան մէջիներն անոր հաճոյակատարներն էին միայն: Շատ կը չարչրկէր սպասուհին:

Սպասուհին ծերացած էր, անօթի մեռնելու դատապարտուած:

Մարտիրոս դարբնութիւն սորված էր, ապրուստն ալ տեղը:

Շատ ցաւ կ'զգար որ իր սպասուհին տեղէն չարժեւոր անկարող էր: Խեղճ կ'ապրէր: Անօթի մեռնելու դատապարտուած էր:

Գնաց գտաւ գիւղացի կինը:

— Մարիամ, բաւ, զայն ողջագութելով. ես քեզ մոռցած չեմ. շատ կը ցաւիմ որ այս վիճակին ենթարկուած ես: Մեր տունը կուգամ. մեզի սպասուհի կ'ըլլաս: Դուն այնչափ ծեր չես, կրնաս կերակուր կփել ու առանին գործերով զբաղիլ:

Որչափ մեծ եղաւ ուրախութիւնը սպասուհին տեսնելով երախտագէտ Մարտիրոսը որուն այնչափ զոհողութիւն ըրած, զրկանքներ յանձն առած ու նեղուած էր:

Սպասուհին կուլար ուրախութեան. սիրով ընդունեց առաջարկութիւնը: Աշխատեցաւ բեռ չըլլալ. ինքզինքը երջանիկ կ'զգար՝ երախտագէտ Մարտիրոսին քով աշխատելով: Որովհետեւ սպասուհին այնպէս կ'երեւար որ իբր թէ Մարտիրոս իր տղան եղած ըլլար:

5. Եղբայրներու եւ քոյրերու փոխադարձ պարտքեր. — Եղբայրներ ու քոյրեր զիրար սիրելու են, ինչպէս որ ծնողքները կը սիրեն: Հօր մը և մօր մը համար չկայ աւելի դժուար բան քան իրենց զաւակներուն մէջ երկպառակութիւն ու թշնամութիւն տեսնել: Քանի որ միեւնոյն անունը կը կրեն ու միեւնոյն յարկին տակ մեծցած են, փոխադարձ սէրը քաղցր պարտականութիւն մըն է: Այս սէրն իրարու օգնելով արտայայտելու է: Մեծերը պէտք է օգնեն փոքրերուն. զանոնք պահպանեն ու պաշտպանեն. անդրանիկ զաւակներն իրենց փոքրիկ եղբայրներուն ու քոյրերուն հայր ու մայր կը համարուին:

Եթէ ծնողքը մեռնի, անդրանիկն անոնց տեղը կ'անցնի:

Բայց մանաւանդ եղբայրներ ու քոյրեր պարտական են իրարու բարի օրինակ ըլլալ: Փոքրիկները բնականաբար կ'ուզեն նմանիլ մեծերուն և անոնց ըրածէն օգտուիլ: Անոնց համար ի՞նչ տխուր դատ մը կ'ըլլայ, եթէ մեծ եղբայրը վարժարանէն բացակայի, եթէ անհնազանդ գտնուի, սուտ խօսի, խեղ ու չար ըլլայ:

6. Հայրենի ստացուածք պահելու ե. — Այն գիւղն ուր կ'ապրէր Յովհաննէս, հազիւ 50 տուն բնակիչ կար: Յովհաննէս 21 տարեկան էր, երբ իր ծնողքն ամուսնացուցին զինքը: Այն օրէն ի վեր տաւր տարի անցած էր և Յովհաննէս որ շատ աշխատասէր տղայ էր՝ կրցաւ եր-

քիչ մը ստակ ունենալ մէկ կողմ գրուած, որպէս զի ամէն ծախքը իր ժամանակին լինի: Խնայողութիւնը ստակը պահել ըսել է, այլ յարմար ատենին ծախսել:

Ծննդավայրի օգուտը մտածել. — Ան օրէն ի վեր որ Աշոտ մեկնեցաւ մեր քաղաքէն, շատ տարիներ անցան: Անցեալներն իրմէ նամակ մը առի. տեսէք թէ ինչ կը գրէ. «Սիրելի բարեկամս, ահաւասիկ տասը տարի է որ վարժարանն աւարտած եմ և այն օրէն ի վեր մեր գիւղին մէջ կ'աշխատիմ. ամէնքն ալ թողուցին հեռացան: Գացին մեծ քաղաքներ — Պոլիս, Իզմիր, Էտերնէ — ապրելու համար: Հիմայ զիս ալ կը կանչեն, բայց ես պիտի չերթամ: Ես աւելի երջանիկ եմ ծնած գիւղիս մէջ, որովհետեւ իմ սիրելի գիւղացիներուս համար կ'աշխատիմ:

Մեր գիւղին մէջ երկու երիտասարդ գիւղացիներ ալ կան. մէկը լաւ երկաթագործ է, մյուսը՝ դերձակ: Անոնք ազնիւ տղայք էին, չուզեցին օտարութեան երթալ, զի իրենք գիտէին որ մարդ թէեւ մեծ քաղաքներու մէջ շատ կը չափ, բայց շատ ալ ծախք կ'ընէ: Ասկէ զատ ոչ մեր գիւղի մաքուր օդը, անոյշ ջուրը ու առողջարար կերակուրները կան այդ մեծ քաղաքներուն մէջ, ոչ ալ մեր գիւղի հանգիստը: Ո՛հ, ես որոշած եմ մինչեւ մահ իմ սիրական գիւղիս մէջ բնակիլ և գիւղացիներուն համար աշխատիլ: Ա՛հ, ազնիւ բարեկամս, չես գիտեր թէ ինչ անոյշ բան է երբ մարդ իր ծնած գիւղին համար կ'աշխատի:

Անճնուէր ըլլալու է իր ընտանիքին. — Սվասի մէջ ութ տարեկան աղջիկ մը ոտքերը քաշուած, անդամալոյծ՝ միշտ պատուհանին առջեւ կը նստէր ու բան մը չէր կրնար ընել: Եղաւ որ իր մայրը մեռաւ, հայրն ալ կուրացաւ: Ինչ ընելու էր խեղճ աղջիկը: Մտածեց որ հիմա ինքը պէտք է օգնէ իր հօրը: Անմիջապէս կօշիկի

մեծ գործատուն մը կ'երթայ և կը խնդրէ որ իրեն գործ տան: Ամբողջ ցորեկն ու գիշերուան մէկ մասը կ'աշխատի՝ մեծակ կը կարէ, և օրական մը ձեռք բերելով՝ իր կոյր հայրը կ'ապրեցնէ:

Ուրիշ տղայ մը, Արէտ անունով, դեռ տասնութեց տարեկան, կը կորսնցնէ իր հայրն ու մայրը: Տան մէջ կը մնան իր երեք պղտիկ քոյրերն ու մեծ հայրը որ հիւանդ էր, ու տեղէն չէր կրնար շարժիլ: Ինչ ընէր հիմա Արէտ: Խելացի ու քաջասիրտ տղայ էր. կ'երթայ գործարանատէրի մը քով ու կ'աղաչէ որ իրեն գործ տայ: Արէտ դպրոցէն ելած ու աղէկ բաներ սորված էր գիտութեան վրայ: Գործարանատէրը կը հաւնի անոր ու քովը կ'առնէ: Արէտ ցորեկը քանի մը ժամ կ'աշխատէր գործարանին մէջ, յետոյ հրաման կ'ուղէր գործարանատէրէն որ տուն երթայ, հոն աշխատի և իր քոյրերուն վրայ հսկէ: Այս կերպով Արէտ հսկեց, խնամեց, մեծցուց իր պղտիկ քոյրերը, ինչպէս հայր մը, մայր մը: Երբ մեծ հայրը մեռաւ, Արէտ արդէն չէնք չնորձ տուն տեղ չիմած էր:

Հաշտարար ոգի. — Երկու տղայ կը վիճէին կարմիր օդապարիկի մը համար: Իրենց վիճաբանած ատեն, թեկը թողուցին ու օդապարիկը երկինք թռաւ: Երկուքն ալ զրկուեցան օդապարիկն ունենալու հաճոյքէն:

Քանի մը օր ետքը, այս երկու տղայք վանդակապատ թռչունի մը համար կը վիճէին: Քեզի չափոր տամ, կ'ըսէր Տիգրան, վանդակին դուռը պիտի բանամ որ թռչունի թռչի:

— Օհ, պատասխանեց Հրանտ ծաղրելով, ասիկա օդապարիկին պէս պիտի ըլլայ: Յիմարութիւն պէտք է, դուն խաղա՛ թռչունին հետ, ու երբոր բաւական զրօսնուս, թռչունն ինձի փոխ տուր: Տիգրան ըսաւ. «Իրաւունք ունիս: Ինչ անխելքութիւն, օդապարիկը այսպէս

ըլլալու էր: Առաջին անգամ դուն խաղա թուշունին հետ, յետոյ ես: Այսպէս երկուքն ալ իրենց կարգին խաղացին թուշունին հետ:

Պէտք է երբեք վիճել խաղալիքներու համար, երբ կրնաք իրարու փոխ տալ:

Ընթանիքիս ուրախութիւնը. — Ներսէս բարձրագոյն վարժարանին մէջ գիշերօթիկ էր. արձակուրդի օրերը հասան: Ընտանիքին քով դարձաւ:

Հայրը, մայրը, քոյրերը, փոքր եղբայրներն ամէնքն ալ ուրախութեան մէջ էին: Որչա՛փ քաղցր երեկոյթներ: — Մինչև կէս գիշեր կը խօսակցէին՝ իրեն հաճելի, շահեկան նիւթերու վրայ: Հետեւեալ օրն երկար պտոյտներ կը կատարէին: Ամէնքն ալ իրեն հաճելի ըլլալու միջոցներ կը խորհէին:

Հայրը կը խօսէր դպրոցին մէջ սորվածներուն վրայ ու կը պատուիրէր որ աւելի աշխատի երջանիկ ապագայ մը պատրաստելու համար:

Մայրը հպարտ էր իր որդւոյն ըրած յառաջադիմութեան վրայ, անոր բարի խրատներ կուտար:

Որչա՛փ ուրախ էր Ներսէս՝ զգալով թէ ամենէն կը սիրուի ու քանի՛ հաճելի յիշատակներ պիտի տանէր հետը:

Որչա՛փ կ'աշխատէր իր հօրն ու մօրը հաճելի ըլլալու համար: Ներսէս յիշեց իր մէկ ընկերն որ արձակուրդի առնն զպրօքը մնալու պարտաւորուած էր, որովհետև խեղճ որբ մըն էր: Կը մտածէր թէ այդ խեղճ որբն եթէ տեսնէր զինք, որչա՛փ պիտի տխրէր:

Ներսէս շատ արգահատեցաւ այդ որբին վրայ որ զրկուած էր ընտանեկան ուրախութենէն: Ու խոսեց որբին նկատմամբ ա՛լ աւելի գորով, սէր ու համակրութիւն տաճել:

Օգտակար ըլլալու բաղձանքը. — Ամէնն ալ կրնան ուրիշի մը օգտակար կա՛մ հաճելի ըլլալ: Սխալ է մտա-

ծել միայն իր անձին վրայ. որչա՛փ գեղեցիկ բան է ուրիշի համար ալ մտածել:

Գպրոցի մը աղայք օր մը հասարակեան պոռնիքի համար թէ սփռն է ամենէն օգտակար զբօսանքը: Ստանք ըսին թէ աղքատ հիւանդ տղուն փոքրիկ խաղալիքներ տալն է: Ուրիշներ խորհեցան թէ պտոյտի առնն փունջ մը կապելու ու տանելու է աղքատ մարդու մը որ ծախէ: Վերջապէս եղան ոմանք որ ըսին թէ տան մէջ ծնողքին վիշտ պատճառելու չէ: Տղայք իրենց քրոջ համար աշխատութիւններ յանձն առնելու են, քոյրերն ալ առանին գործերու մասնակցելու են:

Այս աղայք երբեք չձանձրացան. գտած էին ամէնէն զբօսեցուցիչ խաղերը. ամենէն օգտակարն էր ուրիշին հաճելի ըլլալ:

Ընթանեկան կեանքի բաւոյական ազդեցութիւնը. — Օր մը քանի մը հոգի միասին հաւաքուած՝ կը խօսակցէին. շատ կը գովէին մարդ մը որուն համար կ'ըսէին թէ շատ բարի է, շատ արեւակաւ ու շատ ալ պարկեշտ է: Այս մարդը նոյն միջոցին հոն եկաւ, կանչեցին զինք ու խնդրեցին որ իրենց ըսէ թէ ինչպէս ինք այնքան լաւ կրթուած է: Մարդը պատասխանեց. «Ես շատ արժանաւոր մէկը չեմ, դուք պէտք է որ այնքան զիս գովէք, այլ գովեցէք ընտանեկան կեանքը: Ես տունը մեծցած եմ՝ հօրս, մօրս աչքին առջև: Անոնք բարի, աշխատասէր էին, միշտ աղէկ օրինակ կուտային ինծի: Ես օր մը չլսեցի անոնց բերնէն գէշ խօսք մը, չլսեցի որ ուրիշները բամբասէին, ուրիշներուն գէշ ըսէին: Ինծի ալ այնպիսի գիրքեր կուտային կարդալու որ ես բարի ու պարկեշտ մարդոց հետեւէի:

Ես շատ կը ցաւիմ անոնց վրայ որոնք տան մէջ չեն ապրիր: Ընտանիքի մէջ մարդ աղէկ բաներ կը տեսնէ ու աղէկ բաներ կը սովորի, ինքն ալ բարի ու պարկեշտ

կ'ըլլայ: Ես մարդիկ կը ճանչնամ որ տուն տեղ չունին, թափառական ու չար մարդիկ են:»

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ՇԱՐԱԳՐԵԼ. — Գրել բարեկամի մը քե որչափ հաճոյք կ'զգայ օգնելով ձեր մօրը առ-
ջընին գործերու մեջ, երբ դպրոցական պարսականու-
թիւննիդ կը կատարէ: Պատել ձեր բարեկամին քե
դպրոցին աշակերտներէն մեկը իր հայրն ու մայրը կոր-
սնցնելու դժբախտութիւնն ունեցաւ. քսեք քե ի՞նչ քնե-
լու ե անոր վիշտը բեքելցնելու համար:

ԿՍՂԱՆԴԻ ՊՏՈՒՂԸ

Տարւոյն առաջին օրն է: Յաժուկ պատուհանին առ-
ջեւ նստած՝ կը դիտեմ ձիւնի ծռեկները որոնք երբեմն
հանդարտիկ վար կը թափին, երբեմն ալ հովէն մղուե-
լով՝ խառնիխուռն կ'իջնեն պատուհանիս ապակիներուն
զարնուելով:

Փողոցին ցանցառ անցորդներուն մէջ կը նշմարեմ
պզտիկ աղջիկ մը, հաղիւ վեց տարեկան, պատառաստուն
զգեստով և բոլորիկ ոտքով:

Պատուհանիս առջեւ կուգայ պզտիկը ու պաղատա-
գին նայուածքներ կ'ուզէ ինծի, խնայեալ գրպանս կը
խռզարկեմ, կը գտնեմ տասը փարանոց մը զոր կ'ուզեմ
փոքրիկ աղջկան տալ, ան՝ զարմացկոտ աչքերով երեսս
կը նայի, և ես կարծելով թէ տասը փարայի ողորմու-
թիւնը չատ չնչին կը գտնէ, երկրորդ խուզարկութիւն մը
կը կատարեմ գրպանիս մէջ, փայլուն արծաթ քառասուն
փարանոց մը կը հանեմ մէջէն, և այս անգամ տառնոցը
ես քաշելով՝ կը փութամ քառասուննոցով գոհ ընել
պզտիկը. բայց որչափ մեծ կ'ըլլայ զարմանքս, երբ կը

տեսնեմ որ դարձեալ չընդունիր տուած ստակս: Այն
առն կը հարցնեմ իրեն. «Ի՞նչ կ'ուզես, աղջիկս:»

— «Ես կ'ուզէի որ պտուղ տայիք ինծի. երէկ գի-
շեր կաղանդ էր, պտուղ չկերած պառկեցայ:»

Ա. Ռ. Ա. Ծ. Ն. Ե. Բ.

Ծնողին ու ընտանիքին նկատմամբ պարսկականութիւններ

1. Ծերերուն պատկը՝ իրենց թոռները. զաւկներուն
պարծանքը՝ իրենց հայրերը:

2. Հօր սիրտը կ'ուրախանայ իր իմաստուն զաւկին
վրայ:

3. Հայրը վախճանեցաւ, իբր թէ չմեռաւ, որով-
հետեւ իրեն նմանող յաջորդ մը թողուց:

4. Հայրը չուրախանար իր անխրատ զաւկին վրայ,
իմաստուն զաւակը կ'ուրախացնէ իր մայրը:

5. Իմաստուն որդին կ'ուրախացնէ իր մայրը, ան-
միտ որդին մօրը արտամութիւնն է:

✓ 6. Անմիտ որդին հօրը նախատինք է:

7. Լաւ է մեռնիլ անզաւակ, քան ունենալ ամբա-
✓ շտ որդիներ:

8. Մեղաւորներուն որդիները պիղծ կ'ըլլան:

9. Զաւակներն իրենց ամբարիշտ հայրը կը մեղադ-
րեն, որովհետեւ անոնց համար կը նախատուին:

10. Պատուէ՛ հայրդ ու մայրդ որ բարի ըլլայ քեզի,
ու երկայնակեաց ըլլաս երկրի վրայ:

11. Գործով ու խօսքով պատուէ՛ հայրդ որ անոր
օրհնութիւնը վրադ ըլլայ:

12. Բոլոր զօրութեամբ հայրդ փառաւորէ, ու մի՛
մոռնար մօրդ կրած ցաւերը:

13. Որդեակ, պահէ՛ հօրդ օրէնքը, ու մի՛ մերժեր

մօրդ խրատները, որպէս զի գլուխդ չնորհքի պսակն ընդունի:

14. Ով որ իր հօրը ծերութեան կ'օգնէ, Աստուծոյ չի մոռցուիր:

15. Խորագէտ որդին հնազանդ կ'ըլլայ հօրը, անհնազանդ որդին կորստեան կը մատնուի:

16. Հօր օրհնութիւնը զաւկներուն տունը կը հաստատէ, մօր անէծքը կը խլին տան հիմերը:

17. Հայրն անարգող ու մայրը մերժող զաւակը ամօթ ու նախատինք կը կրէ:

18. Անզգամը հօրը խրատը կ'արհամարհէ:

19. Անիծուած է անիկա որ հայրն ու մայրը կ'անարգէ:

20. Աստուծոյ հայհոյած կ'ըլլայ ով որ իր հօրը կը զարնէ ու իր մայրը կը բարկացնէ:

21. Ով որ հօրն ու մօրը կը հայհոյէ՝ անոր աչքերուն լոյսը պիտի մարի:

22. Անվարժ ձին խիտ կ'ելլէ, անկիրթ զաւակը լիտի կ'ըլլայ:

23. Ամէն առաքինութիւն ընտանիքէն կը բղխի:

24. Աշխարհի ե ոչ մէկ վիշտ անհատի սրտակեղծք է, որքան ունենալ անչորհք աղայ մը:

25. Բարի որդի մը ըլլալ, բարի քաղաքացի ըլլալ է արդէն:

26. Մեր ծնողքին ծերութեան օրերուն յիշելու ենք այն խնամքները զոր ըրին մեզի մեր աղայութեան:

27. Մեր ծառաներն ու սպասաւորներն ալ մարդ են, սիրտ ու զգացում ունին, պէտք է անոնց հետ վարուիլ քաղցրութեամբ ու անոնց բարիք ընել:

28. Մարդ մինակ իրեն համար ապրելու չէ:

29. Փոքրիկ աղայք իրարու թո՛ղ օգնեն:

30. Երջանկութիւնն ուրիշին օգտակար ըլլալուն մէջ է:

31. Մեր ամէնէն մեծ պարտականութիւնն է երախտապարտ մնալ մեր ծնողքին:

32. Խելացի ու աշխատասէր զաւակն իր հօր թողուցած հողէն կտոր մը անգամ չի ծախեր. այլ կ'աշխատի ուրիշ հողեր աւելցնել անոր վրայ:

33. Առաքինի մարդը ամէնէն աւելի կը սիրէ հայրենական ժառանգութիւնը:

34. Մեր գեղը ծննդավայրն է. գեղի եկեղեցին սրտի խորանն է:

Գ. ՏՂԱՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Դ Ա Ս

1. Վարժարանին մէջ ձեր պարտականութիւններն են. *յարասեւորքիւն, հյոքիւն, աշխատասիրութիւն, մարդասիրութիւն, կանոնապահութիւն* ու *յարգանք* ձեր ուսուցիչներուն նկատմամբ:

2. Եթէ չաշխատիք վարժարանին մէջ, թերացած կ'ըլլաք ձեր ծնողքին եւ ձեր երկրին հանդէպ ունեցած պարտականութեան մէջ. անոնք մեծ զոհողութիւններ յանձն առած են ձեր կրթութեան համար:

3. Եթէ չաշխատիք վարժարանին մէջ, ձեր անձին նկատմամբ ունեցած պարտականութեանց մէջ ալ կը թերանաք. *Ժող տղայ մը աւերիս մըն է*:

4. Խելացիութեամբ կատարեցէք ինչ որ պիտի ընէք: Մեքենապէս մի գործէք:

5. Կարդացածնիդ *հասկնալ* ջանացէք:

6. Ձեր ամէն գործին մէջ խնամք ցուցուցէք :
Գրեցէք մաքուր, յստակ ու կարդացուելու աստիճան :

7. Սիրեցէ՛ք աշխատութիւնը . սրտանց կատարեցէ՛ք ամէն բան :

8. Աւօր է կարդալ, գրել ու հաշուել չգիտնալ .
յիմարութիւն է զանոնք չգիտնալ . ձեր կեանքին մէջ անոնց պէտք ունիք :

9. Տղայ մը պարտաւոր է գիտնալ իր Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, իր ծնած երկրին աշխարհագրութիւնը եւ պատկանած տէրութեան օրէնքն ու կազմակերպութիւնը : Առանց ասոնց չէք կրնար օգտակար ըլլալ ոչ ձեր Եկեղեցւոյն, ոչ ալ ձեր Տէրութեան :

10. Աշխատեցէ՛ք որ օր առաջ կարենաք արժանի ըլլալ Նախակրթութեան վկայագրին :

11. Նախակրթութեան շրջանն աւարտելէն ետք, եթէ ձեր ծնողքը ձեզ աշխատութեան պիտի տանի, խնդրեցէ՛ք որ ձեզ ղրկեն բարձրագոյն վարժարան մը :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — Վարժարանին մեջ ի՞նչ պարսկանութիւններ ունիք : — 2—3. Վարժարանին մեջ եքե չափասիք ի՞նչ քերութիւններ կը գործէք : — 4. Ի՞նչպէս կ'աստեղծու ե՞ք ձեր պարսկանութիւնը : — 5. Ի՞նչպէս կ'արդալու ե՞ք : — 6. Ինչի՞ մեջ խնամք ցուցնելու ե՞ք : — 7. Ի՞նչ սիրելու ե՞ք : — 8. Ի՞նչն ամօք ե՞ք : — 9. Տղուն պարսկանութիւնները որո՞նք են : — 10. Ինչի՞ արժանի ըլլալու ե՞ք : — 11. Ի՞նչ պիտի խնդրէք ձեր ծնողէն :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Վարժարանին օգուտը . — Կար ատեն մը որ հազարաւոր տղայք զրկուած էին կրթութեան բարիքէն . տգէտ կը մեծնային, նոյն իսկ պարզ կարդալ չգիտէին . եթէ հարկ ըլլար, իրենց անօրհասութեան տեղ խաչ մը կը դնէին, ինչպէս ցարդ կ'ընեն գրել կարդալ չգիտցողները : Միայն այն տղայք կրթուելու բարեբախտութիւնը կ'ունենային, որոնց ծնողքը կրնային վարժապետի մը քով զրկել զանոնք :

Այսօր թէ պետական օրէնքը եւ թէ Պատրիարքարանի հրահանգները կը պատուիրեն որ բոլոր տղայք, նոյն իսկ աղքատիկ չինականին տղայք կարդալ գրել գիտնան :

Բոլոր հայ տղայք պարտաւոր են ճանչնալ արժէքը կրթութեան որ իրենց կը տրուի . կրթութիւնը ամէնէն մեծ նուէրն է զոր մէկը կրնայ մեղի ընծայել : Իրաւընէ վարժարանին մէջ է որ տղայն կը պատրաստէ իր ապագայ կեանքը եւ եթէ լաւ մտիկ ընէք ձեր դաստիարակին, պիտի օգտուիք ձեր դասերէն, պիտի առնէք աշակին, պիտի օգտուիք ձեր դասերէն, պիտի համար չատխառութեան ճաշակը, եւ կեանքը ձեզի համար չատբաղցր, երջանիկ պիտի երևայ : Վարժարանէն մեկնելու՝ պիտի կրնաք սովորիլ ձեզի յարմար արհեստ մը . ձեր աշխատութեամբ, աղիկաւի ու օգտակար անձ մը պիտի ըլլաք : Գրեթէ բոլոր թշուառները, վատթար հպատակներն ու չարագործները տգէտ մնացողներն են :

Տղայք երախտապարտ մնալու են պետութեան ու թաղին հանդէպ որ զիրենք երկրին, ժողովրդին ու մարդկութեան օգտակար անդամներ պատրաստելու ջանքը չեն խնայեր :

Հնազանդութիւն, յարասեւութիւն, աշխատասիրութիւն . — Հնազանդութիւն . Ես կը ճանչնամ մարդ մը

որ հարուստ ու երջանիկ եղաւ քանի մը տարիէն, որովհետեւ բարի դպրոցական մըն էր։ Ասիկա ազարակավարձի մը որդին էր։ Եւ որովհետեւ մարդասիրտ, հեզաբարոյ ու հնազանդ էր, ազարակապանը փափաքեցաւ զայն վարժարան զրկել։ Տղայն որ ուսումնաստանէ էր՝ որոշուած ժամուն վարժարան կը հասնէր, կը սիրէր յարստուհեւ վարժարանը։ Ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր դաստիարակին, կը կատարէր իրեն աւանդուած պատուէրները։ Աշխատասէր էր, սրտանց, փափաքով կը սովորէր իր դասերը ու կը կատարէր իր պարտականութիւնները։ Մաքուր ու հոգածու ալ էր իր հագուստ կապուստին. կը ջանար ըլլալ հնազանդ ու կանխահոգ. վարժարանին մէջ կը վայելէր ամէնուն յարգանքը։

Այս տղայն եղաւ բարի ու օգտակար մարդ մը։ Այսօր տէրն է այն ազարակին որու երեմին վարձակալն էր իր հայրը։ Երբ կը հանդիպի վարժարան յաճախող փոքր տղոց, կ'ըսէ անոնց. «Տղայքս, լաւ մտիկ ըրէք ձեր դաստիարակին։ Ես իմ բոլոր երջանկութիւնս կը պարտիմ մեր գիւղին վարժարանին։»

Առակներն իւր դասընկերին հանդիպ. — Սիրեցէք ձեր դասընկերները. ասիկա կեանքի մէջ երջանկութիւնս պիտի պատճառէ ձեզի։

Կը ճանչնամ մարդ մը որ շատ թշուառ էր, հազիւ հազ իր ոգեպահիլը կը հայթայթէր։ Բարեկամ կարծուածները զայն լքած էին, որովհետեւ ամօթ կ'զգային անոր ծայրայեղ խեղճութենէն։ Օր մը բարեկեցիկ մարդ մը հանդիպեցաւ այս թշուառ մարդուն. անոր ըսաւ. «Մկրտիչ, գո՛ւն ես այս մարդը։ Ես չեմ մոռցած դպրոցի այն տարիներն որ մենք դասընկեր ու մտերիմ էինք։»

Խեղճ Մկրտիչ գլուխը չվերցոյց, չուզեց ինք թըշուառ ճանչցուի հարուստ ու երջանիկ դասընկերէն։

Բարեկեցիկը ձեռքը Մկրտիչին կարկառեց.

«Դու խղ կախած ես թշուառ ըլլալովդ և զիս այս վիճակիս մէջ տեսնելովդ համար։ Օ՛հ մեղի երթանք. դուն պիտի ըլլաս ազարակաւ վերակացուն և քեզի պիտի յանձնեմ քեզի հաճելի գործեր։» — Մկրտիչ ուզեց մերժել, բայց պաշտօնեայն գիտնալով անոր պատճառը շարունակեց. «Դուն գիտնո՞ւ, քեզի կը պարտիմ իմ բախտս։ Երբ ես վարժարան մտայ, շատ ծոյլ էի, անհոգ էի։ Դուն շատ բարի աշակերտ մըն էիր և դուն յաճախ ինծի բարի խրատներ տալով՝ զիս աշխատութեան յորդորեցիր։

Բարեկեցիկն իր վաղեմի բարեկամը երբ տուն բերաւ, բացաւ գլորոցը ու մէջէն հանեց խնամքով պահուած քարետախտակը։ Հարցոց Մկրտիչին. Կը ճանչնամ ասիկա։

— Ո՛հ, ինչո՞ւ համար պահած ես այս փոքր քարետախտակը։

— Մկրտիչ, այս այն քարետախտակն է որուն վրայ զբօսանքի ատեն ինծի կը բացատրէիր դասի ատեն հասկըցածներս։ Ձե՛ս յիշեր այն հեղուկութիւնները զոր կը կրէիր զիս հաշուելու վարժեցնելու համար։ Քեզի կը պարտիմ այսօրուան վիճակս։ Եթէ գո՛հ կը մնաս իղմէ, հոս կեցիր. ես քու խրատներուդ շատ պէտք ունիմ, միայն աշխատինք։

Երկուքը զիրար ողջագոյրեցին. Մկրտիչ հոն մնաց և երկու բարեկամները իրարմէ չհեռացան։

Իրեւալարժուքիւն. — Անահիտ ու Կուսինէ բարի աշակերտուհիներ էին։ Անահիտ շատ զօրաւոր էր աշխարհագրութեան մէջ, իսկ Կուսինէ միշտ առաջինը թուարանութեան մէջ։

«Եթէ կ'ուզես, բաւ Անահիտ Կուսինէին, զբօսանքի ատեն քեզի բացատրեմ աշխարհագրութեան դասը։»

Եւ ես, յորեկ Կուսինէ, քեզի սորվեցնեմ թուաբանութեան դասը։ Այս երկու դեռասի աղջիկներն տաւ-

Չադրեցին միասին աշխատել . երջանկութիւն կ'զգային իրարու փոխադարձ օգնելուն համար :

Երկուքն ալ հաւատարապէս զօրաւոր եղան Աշխարհագրութեան ու Թուաբանութեան մէջ : Կուսինէ կ'աշխատէր որ այն տարին Անահիտ առաջին հանգիսանար թուաբանութեան մէջ , Անահիտ ալ իր կարգին կ'աշխատէր որ այն տարին Կուսինէ առնէր աշխարհագրութեան մրցանակը :

Դրաւոր քննութեան մէջ Կուսինէ որ բթամիտ չէր սխալ մը ըրաւ աշխարհագրութեան մէջ :

Անահիտ ըսաւ Կուսինէի . Դուն դիտմամբ ըրիք , բայց ես հաստատ եմ իմ առաջադրութեանս մէջ . աշխարհագրութեան մրցանակը քեզի առնել պիտի տամ :

Դաստիարակունին որ մօտէն կը ճանչնար այս երկու աշակերտունիներուն վարպետութիւնը ու ընթացքը . առնոց անակնկալ մը պատճառեց : Աշխարհագրութեան ու թուաբանութեան երկու մրցանակներն Անահիտին ու Կուսինէին միջև բաշխեց :

Վարժարանին մէջ կազմուած բարեկամութիւնը . — Փաւստոս կը ձանձրանար : Աշխատութիւնը անոր համար անօգուտ էր , ու զբօսանքն ալ անհաճելի :

Տիրայր՝ Նորեկ ու աշխատատէր գպրոցական մը Փաւստոսին քով նստեցուցին :

Փաւստոս ու Տիրայր չուտով բարեկամացան : Տիրայր իր աշխատութեամբ ազդեց Փաւստոսին որ ալ չէր ձանձրանար . ուրախութեամբ կ'աշխատէր և ոգեւորութեամբ կը խօսէր իր ընկերներուն Տիրայրին հետ կատարած սերտողութեան մասին : Փաւստոս կը կարգար , ինք որ երբեմն չէր սիրեր ընթերցումը , կը կարդար անյազարար ու փափաքով՝ Տիրայրին հետ գաղափարներ փոխանակելու համար :

Երբ Փաւստոս ու Տիրայր իրենց նախակրթարանի

ընթացքը աւարտեցին , թէև իրարմէ բաժնուեցան , բայց իւրաքանչիւրը վարժարանէն հետը կը տանէր անգլին գանձ մը — *Աշուարիս բարեկամութիւնը* :

Դ. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻՆ ՆԿԱՏԱՄԲ ՊԱՐՏՔԵՐ

Դ Ա Ս

1. Պարտաւոր էք սիրել ձեր դաստիարակը , անոր *հնազանդիչ* , զայն *յարգել* , անոր *երախսագէտ* մնալ :

2. Դուք պարտաւոր էք *սիրել* զայն , որովհետեւ ձեզի հոգածու է , կը մշակէ ձեր միտքը ու կ'ազնուցնէ ձեր սրտերը :

3. Պարտաւոր էք զայն *սիրել* , ու անոր *հնազանդիչ* , որովհետեւ ձեր ծնողքը ձեզ անոր յանձնած են : Իրենց ձեր վրայ ունեցած իշխանութիւնն անոր յանձնած են :

4. Անոր երախտագէտ մնալու էք , որովհետեւ այն սնունդը զոր ձեր մտքին կու տան , մարմնոյն սնունդին չափ կարելոր է :

5. Ձեր դաստիարակը չի ներկայացներ միայն ձեր ծնողքը , այլ եւ պետութիւնն ու ձեր համայնքն որ անոր յանձնած է տղոց կրթութեան հոգը :

ԹԵՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — Ինչ պարտքեր ունիք դաստիարակին նկատմամբ : — 2. Ինչո՞ւ պարտաւոր եք սիրելու : — 3. Ինչո՞ւ անոր պիտի հնազանդիք , զայն յարգեք : — 4. Ինչո՞ւ անոր երախտագէտ մնալու եք : — 5. Դաստիարակը զորո՞նք կը ներկայացնէ :

ԱՇԱԿԵՐՏԸ ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ՀԱՆԴԻՊ

Աշոտ շատ ծոյլ տղայ մըն էր։ Աշոտին դաստիարակը ամէն ջանք ի գործ դրաւ զայն աշխատութեան մղելու։ Անոր օրինակներով ցոյց կուտար թէ, որչափ ամօթ ու տխրալի է տգէտ մնալ ու կ'ըսէր թէ աշխատելու է որ կեանքի մէջ երջանիկ ըլլայ։ Եւ սակայն Աշոտ կը շարունակէր յօրանջել գիրքը ձեռք առած միջոցին։ Դաստիարակն ի զուր փորձեց զայն կշտամբել ու պատժել։

Օր մը Աշոտ երբ բարձրացուց աչքն ու ուսուցչին նայեցաւ, տեսաւ որ իրեն կը նայէր շատ տխուր դէմքով։ Աշոտ չար տղայ չէր. զբօսանքին գնաց դաստիարակին քով և անոր հարցուց. «Ինչո՞ւ համար ինծի տըխուր դէմքով նայեցաք։ Չաշխատելու համար։» — Աշոտ, պատասխանեց դաստիարակը, չաշխատելդ ինծի շատ ցաւ կը պատճառէ. որովհետեւ քեզ իբրեւ զաւակս կը սիրեմ։ Տառապանք մը կ'զգամ իբրեւ հայրդ, տեսնելով այդ ծուլութիւնդ։ Կը մտածեմ ու կը դիտեմ որ, եթէ այդպէս ծոյլ մնաս, ինչ պիտի ըլլայ ապագայդ։

Աշոտ անոր նայեցաւ. «Պարոն, չէի գիտեր թէ զիս այդչափ կը սիրէք։ Պիտի աշխատիմ ձեզի ցաւ չպատճառելու։»

Աշոտ իր խոտուովը յարգեց. եղաւ ընտիր աշակերտ մը։

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԶԳԱՅՈՒՄ

Արժանապատուութեան զգացումը մարդուս խօսակցութեան մէջ երեւան կուգայ ամէնէն առելի։

Ինքզինքը յարգող մարդը պատշաճ և վայելուչ լեզուով կը խօսի, կը զգուշանայ կոշտ բառեր արտասանելէ, և շուտանք չի նկատեր իբր զարդարանքը խօսակցութեան։ Նոյնիսկ իր հաւասարներուն, իր բարեկամներուն, իր մտերիներուն հետ չի գործածեր զոնիկ և զզուելի բացատրութիւններ, ինչպէս օտարներու հետ խօսած ստեն։

Եթէ իր խօսակիցները քաղաքավարութեան օրէնքները զանց առնեն իր առջև, ինք անոնց չպիտի հետեւի, ինքը լաւ ընկերութեան կը վերաբերի, և իր անձնական արժանապատուութիւնն է որ նկատողութեան կ'առնէ։

Պարկեշտ մարդուն խօսակցութիւնը սնդոյր չունի. պարզ, ճիշդ և ճշմարիտ է։

Պարկեշտ մարդը կատակէ չի փախչիր, իր արժանապատուութիւնը վայրենի չէ, գիտէ թէ պէտք է զուարթութեան կարեւոր տեղ մը տալ կեանքի մէջ։ Բայց իր արժանապատուութիւնը կոշտ չէ, և գիտէ որոշել զուարթացուցիչ կատակները նուաստացուցիչ կատակներէն։ Խնդալ, ժամանակ անցնել, զուարճանալ, մարդուս աւարժան բաներ չեն։ Կարեւորն այն է որ չափը չանցնի, և ամէն բան ժամանակին ըլլայ։

Ա.Ռ.Ա.Ծ. — Ով որ ուզածը կ'ըսէ
Պէտք է չուզածը լսէ։

ԳԷՇ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. — ՄԻ ԽՄԵՐ

Իմ գիւղիս աօնին իրիկունն էր։ Ամէն կողմ ուրախութիւն կը տիրէր։ Երիտասարդները կը պարէին. օդը կը թնդար զուարթ ազադակներով. ընտանիքներ կը պտըտէին լուսաւորուած խանութներուն առջև. չափահասները ամէն տեսակ խաղ կը խաղային կամ գինեւորներ

գինի կը խմէին, տղաք կը դիտէին ու կը զուարճանային : Այն ատեն ես ալ տասը տարու էի :

«Հետո եկո՛ւր» ըսաւ ականջս ի վար դպրոցական ընկերներէս տառներեք—տառնըչորս տարու տղայ մը, անպիտանին մէկը, որու անունը Հեմ ուզեր տալ :

Ես ալ գայի :

Ձիս գինեպանին պարտէզը տարաւ և անկէց մտանք բակ մը, ուր առաջուց լեցուած չառ մը շիշեր կային : Հառ մը առաւ ու փախանք մացառին ետին պահուած տելով՝ գրեթէ ամբողջ շիշը խմեցինք, յետոյ հանդէսին տեղը վերադարձանք :

Երբ տուն վերադարձայ, սիրտս ելած էր, և պառկած ատենս գլուխս կը ցաւէր : Գէշ քնացայ :

Հետեւեալ օրը դպրոցին զանգակը տղաքը դպրոց կանչեց : Ես ալ գայի՝ վախով ու դողով . ինծի անանկ կուգար որ առջի իրիկուան յանցանքս աչքերէս պիտի հասկցուէր :

Տղաք զբօսարանին մէջ շարուեր էին, բայց չէին խաղար, այլ բան մը կը դիտէին, և դաստիարակը անոնց մէջտեղը կեցած, թեւերը կուրծքին վրայ ծալլած մօտիկ կ'ընէր : Մօտեցայ : Ինչ տեսնեմ . . . : Մեր գողցած շիշը :

Գինեպանը եղած գողութիւնը նշմարեւ ու պարապ շիշը գտեր էր, և դաստիարակին դրացի ըլլալով, աղաչեւ էր անոր որ փնտռէ թէ արդեօք յանցաւորը դպրոցին տղոցմէն մին չէ՞ մի :

«Այս շիշը ո՞վ գողցաւ երէկ», ըսաւ դաստիարակը : Ամէնքը սկսան նայիլ այն սրիկային, որմէ ուրիշ տղայ չի կար որ ասանկ գողութիւն մը ընելու կարող ըլլար : Շուտ մը իր յանցանքը խոստովանեցաւ : «Այո՛, ես էի, ըսաւ . բայց առանձին չէի . ան ալ հետո էր» : Ու մատովը զիս կը ցուցնէր :

Կուզէի գեանին տակն անցնիլ : Դեղնեցայ, կարմրեցայ, լացի : «Վա՛յ» ըսին միւսները :

Դաստիարակը լարեւորաւ մարդ մըն էր ու զիս շատ կը սիրէր : Վրաս կատարեալ վստահութիւն ունէր, և երբ պտտելու կ'երթայինք՝ զանգակը ինծի կուտար որ բռնեմ, ուստի ամէնուն առջև չուզեց հարցաքննել զիս : Տխրութեամբ երեսո նայեցաւ և հրամայեց որ դասարան մտնենք :

Դասի երեք ժամերն անցան՝ առանց առջի գիշերուան գողութեան վրայ խօսք մը ըսելու : Երբ դասն աւարտեցաւ, այն սրիկայն ու զիս վար դրին :

Դաստիարակին սենեակը մտայ ու լալով ամէն բան խոստովանեցայ :

«Ո՛հ, պարոն, ըսի պաղատելով, մեր տունը բան մի՛ ըսէք . հայրս ու մայրս, որ աղքատ բայց պարկեշտ են, այս բանը թող չիմանան : Ես զանոնք անպատուեցի . ներեցէ՛ք, պարոն, ներեցէ՛ք . . . » : — Գնա՛, ըսաւ դաստիարակը, այս բանը թող խրատ ըլլայ քեզ ու սովրէ թէ մարդ գեշ ընկերներու հետ ճեմուելով ի՛նչ կը շահի :

Դուրս ելայ ու տուն գայի :

Հայրս ու մայրս եղածը չիմացան . դաստիարակը նորէն զանգակը ինծի կուտար, երբ պտոյտի ելլէինք . բայց շիշը երբէք չի մոռցայ, և այսօր որ անկէ ի վեր երեսուն տարի անցած է, տակաւին աչքիս առջեւն է : Աչքիս առջեւն է նաեւ ազնիւ դաստիարակիս տխուր դէմքը . այն բարի մարդը հիմայ մեռած է ու անոր յիշատակը կ'օրհնեմ :

Դալով այն սրիկային, Հեմ գիտեւ ինչ պատիժ տուին իրեն . բայց քիչ ատեն ետքը դպրոցէն ելաւ ու երբ իմացայ թէ գէշ վախճան մը ունեցեր է, ցաւեցայ որ այն դասը ինծի պէս իրեն ալ խրատ չէր եղեր :

ՁԵՌՒԹԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մարդուս առաջին գործիքը ձեռքն է : Երբ վարժուի ու լաւ գործածուի, ամէն տեսակ աշխատութիւն կրնայ ընել :

Ամէն անգամ որ կրնաք ձեռքով բանի մը աշխատիլ, կրցածնուդ չափ ուշադրութեամբ աշխատեցէք:

Չեղի ինչ տեսակ ձեռքի աշխատութիւն որ տան, կ'ուզէ ատաղձագործութիւն ըլլայ, կ'ուզէ երկաթագործութիւն ըլլայ կամ կազմարարութիւն, մի՛ ըսէք. «Ես ատաղձագործ, երկաթագործ կամ կազմարար չալտի ըլլամ, ինչո՞ւս պէտք որ աշխատիմ»: Ընդհակառակն ըսէ՛ք. «Կուզեմ որ ձեռքերս վարժուին, ուստի կարելի եղածին չափ ուշադրութեամբ ու խնամքով պիտի աշխատիմ»:

Եւ վերջէն եթէ, ձեր ապրուստը վաստակելու համար, արհեստի մը մտնէք, աւելի շուտ կը յաջողիք, եթէ ձեր մատներն առաջուց վարժուած ըլլան աշխատելու:

Ասկից զատ, տղա՛քս, գիտցէ՛ք որ մեր գարուն մէջ արհեստներու մէջ գործածուած գրութիւնները շատ շուտ կը փոխուին և արհեստաւորը պէտք է պատրաստ ըլլայ նոր գրութիւններն անմիջապէս առանց ժամանակ կորսնցնելու ի գործ դնել: Այն, որու ձեռքը քիչ շատ ամէն բանի վարժուած է, աւելի ընդունակ է նաև գործիք մը ճարտիկութեամբ գործածելու:

Մտաւոր ու ձեռակաւ աշխատութեան ուրախութիւնը. — Վարդուհի իմ ճանչցած աղջիկներուս մէջ ամէնէն զուարթն է: Երբեք չտեսայ որ պարապ նստէր:

Այն ինչ կ'աւարտէր իր պարտականութիւնները, շուտով կ'երթար և բոլորովին ուրախ՝ օգնելու իր մօրը առանին գործերու մէջ: Սովրեցաւ կար ու կարկառուք, հպարտութիւն մը կ'զգար՝ լուալով իր փոքրիկ եղբօր ձերմակեղէնները ու սննեակն աւելելով:

Վարդուհի պարապ նստիլ չէր գիտեր: Նոյն իսկ թէև կը պտըտէր, կը նիւսակէր—որի՞գոյ կը բանէր, մօրը կըրկնակ—չալ մը բանեցաւ այնչափ սիրուն որուն նման դուրսը չէր ծախուեր:

Դասը սովորէն ևաքը, կը բանի կեռձակ=crochet, իր մեծ հօրը համար պատրաստեց սքանչելի փողպապ=փողկապ=cache-nez մը:

Վարդուհի շատ կը սիրէր իր Պարէտ եղբայրը և կը փափաքէր որ անիկա երջանիկ ըլլայ՝ իր ջանքերով: Անիկա նկատողութեան կ'առնէր թէ այն մարդիկ որ չեն աշխատիր՝ կը ձանձրանան ու միշտ տխրադէմ կ'ըլլան. կը մտածէր ուրեմն թէ Պարէտը թողելու չէ որ ծուլութեան ու դատարկութեան վարժուի:

Վարդուհի մտածեց եղբօրը պատրաստել հաճելի զբաղումներ՝ աշխատասիրութեան վարժեցնելու համար: Ջայն քովը կանչեց, երբ կը կարէր. անոր կարդացնել տուաւ գեղեցիկ պատմութիւններ, անկէ խնդրեց որ պարտիզամշակութեան մէջ իրեն օգնէ, անոր տուաւ դիւրին նկարներ որ անոնց պէս գծէ, և որպէս զի զայն սրտապնդէ, նկարները փակցուց գեղեցիկ դրակի=ալպուլի մէջ:

Վարդուհի չէր ուզեր որ Պարէտ վայրկեան մը պարապ նստի. անոր հասկցուց թէ աշխատութիւնը երջանիկ կեանքի մը լաւագոյն գեղն է և թէ աշխատելու սովորութիւնը մեզ կը փրկէ բազմաթիւ փորձանքներէ ու նեղութիւններէ:

Աշխատութեան բարոյական ազդեցութիւնը. — Աւատարայից մէջ երբեմն կը բնակէին ամէն տեսակ գողեր, չարագործներ, աւազակներ, զորս Անգլիայիք հոն կ'աքորէին խոպան երկիրը մշակելու համար: Այս աքսորեալները կը կոչուէին զգասացեալք: Այսօր ատոնց սերունդները շատ պատուաւոր ընտանիքներ են ու ամէնէն կը յարգուին:

Ինչ էր այն դիւթիչ գորութիւնն որ բարեշնչեց այդ բնակչութիւնը. — ԱՇԽՍՈՒԹԻՒՆԸ:

Այդ զգաստացեալներն երբեմն մոռցած էին թէ

ապրելու համար երկիրը գործելու է, օգտակար գործերու նուիրուելու է, արհեստ սովորելու է: Ասոնք են որ քաղաքակրթութեամբ ժողովուրդներու բազմին ու յաջողութիւնը կը կազմեն: Անդգալաբար այդ անիծուածներուն բարքն աշխուսեցաւ, պարկեշտ դբաղման, արհեստին ճաշակն ստին և փափաքեցան ապրիլ իրենց աշխատութեամբ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՇԱՐԱԳՐԵԼ. — Ձեր ազգականներէն մեկը ձեր դպրոցը պիտի յանախէ. դուք պիտի գրեք քէ հոն ի՞նչպէս կ'ընելու է: Դուք անոր պիտի հասկցնեք քէ վարժարանին մէջ սորվածները իրեն օգտակար պիտի ըլլան կեանքին մէջ: — Դպրոցական մը իր բարեկամներէն մեկուն կը գրէ անոր հասկցնելու համար քէ որչափ քաղցր է աշխատիլ վարժարանին մէջ եւ սովորիլ:

Ա. Ռ. Ա. Ն. Ն. Ե. Բ.

1. Տգէտ մարդ մը միշտ ձեռքը կը բանայ օտարին:
2. Գէշ մարդը թշուառ կ'ըլլայ:
3. Վարժարանին մէջ քանի մը ժամ ուշադրութիւնը կը կարճցնէ կեանքի թշուառ օրերուն թիւը:
4. Բնական օրէնք է որ մարդիկ իրարու օգնեն:
5. Կաւն օր մը վարդին քով դրուելով՝ վարդ հոտեցաւ:
6. Վարժարանին տղայք դատարարակիւն որդեգիրն են:
7. Ուսուցիչն երկրորդ հայր ըսել է:
8. Աշխատանքը նեղութիւն մը չէ, այլ հարստութիւն:
9. Աշխատանքն ամօթ չէ, այլ պատիւ մը:
10. Այն մարդն որ երբեք չաշխատիր, բնաւ ուրախ չըլլար:

Ե. ՏՂԱՆ ԻՐ ԱՆՁԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Դ Ա Ս

1. Որչափ մեծնաք, այնչափ լուրջ պիտի ըլլաք: Խորհեցէք Ձեր պարտականութեանց վրայ:

2. Դուք ձեր անձին նկատմամբ ունիք պարտքեր, այսինքն ձեր մարմնին ու ձեր հոգեւորն նկատմամբ:

3. Մարմնոյն առողջութեան մեծ խնամք տանելու է: Սիրեցէք մաքրասիրութիւնը:

4. Առողջապահութիւնը կը պատուիրէ մաքուր օդ. օդին տուէք ձեր անկողինը, ձեր սենեակը ու ամէն տեղ որ կ'աշխատիք ու կը բնակիք:

5. Առողջապահութիւնը կ'արգիլէ փսսակար ըմպելիքները, ծխելը ու ամէն ծայրայեղութիւն. ժուժկալ ու չափաւոր եղիք:

6. Առողջապահութիւնը կ'արգիլէ ճախն պաղ յանկարծական անցնելը: Երբ քրտնած էք, գետինը ու օդի հոսանքի մէջ մի նստիք, պաղ ջուր մի խմէք:

7. Առողջապահութիւնը կը պատուիրէ մարմնամաք, որ ըլլանք առողջ, հուժկու, դիւրաշարժ: Առողջութիւնը կեանքի կ'երկարէ:

8. Հոգեւորն նկատմամբ ունեցած մեր պարտականութիւնները կատարելու համար մշակելու ենք մեր միտքն ու մենք զմեզ կրթելու ենք:

9. Մի մոռնաք երբեք թէ ամէն տարիքի մէջ կրթութեան պէտք ունիք: Մի ըսէք թէ շատ քան գի-

սեֆ, ունայնամիս, անձնագրով մի ըլլաք: Չգիտցածնիդ միշտ սորվեցէք: Ունայնամիտ մը խեղճ կ'ըլլայ ապագային:

10. Պարտաւոր էք դուք ձեր մէջ կռուիլ զգայաւորութեան դէմ, որ ձեզ կ'ընէ որկրամոլ, գիտով, մոլի: Ծուրարեան դէմ որ կ'ընէ ձեզ անօգուտ թէ ձեզի եւ թէ ուրիշներուն: Եռասիրութեան դէմ, ունայնամիտութեան դէմ որ ձեզ կ'ընեն սոսկալի: Մահաւեհի դէմ՝ որ ձեզ կ'ընէ դժբախտ ու ասելի: Բարկութեան ու հակառակութեան դէմ՝ որ ձեզ կը մղեն ամէն տեսակ չար գործերու:

11. Ամէն բանէ տրտնչալու դժգոհ մարդու սովորութիւնը մի ունենաք:

12. Յարատեւ դժգոհութիւն մը վրաս ունակութիւն մըն է: Այս թերութեամբ անհաճոյ կ'ըլլաք ամէնուն եւ ձեր բարեմասնութիւնները մոռցնել կու տաք:

13. Մի հաւատաք կախարդութեան, գրաւանայներու: Անոնք որ ձեզ կ'ըսեն թէ կրնան ձեզ բժշկել ձեր հիւանդութենէն քանի մը բառեր թոթովելով, անոնք որ ձեզ կ'ըսեն թէ կրնան ձեր ապագայն գուշակել՝ խենթեր ու գողեր են:

14. Մի հաւատաք չար ոգիներու, քարի ոգիներու, մեղեւ աղէկներու, դեւերու, որովհետեւ այս կարծեցեալ երեւոյթները կը ծնին կամ ձեր վախէն կամ բնական երեւոյթները չհասկնալէն, բնական գիտութեանց դասին չհետեւելէն: Երբ խրաղիւսութեան, բնական պատմութեան ու բնական գիտութեան

դասերը պատրաստէք, այդպիսի բաներու չպիտի հաւատաք:

15. Մի հաւատաք նախապաշարունակներու, անլորդապաշտութեան, քիթը քերուելու, ձեռքը կեռալու, գիշերը փողոցը ջուր թափելու, թրջարմներու, յուռութներու եւ այն ամէն բաներուն, զոր ձեր մամիկներն ու մայրերը տգիտութեամբ կը պատմեն ձեզ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Երբոր մեծնաք, ի՞նչ բնելու եփ: — 2. Ձեր անձինց նկատմամբ ի՞նչե՞ր պատահուր եփ: — 3. Ինչո՞ւ սիրելի ե: — 4. 5. 6. Առողջապահութեան ի՞նչ պատահուրութիւններ ունիք: — 7. Մարմնաւորութեան ի՞նչ օգուտ ունի: — 8. Հոգւոյն նկատմամբ ունեցած մեր պատահուրութիւնները ի՞նչպէս կրնանք կատարել: — 9. Ի՞նչը միտք յիշելու եփ: — 10. Ի՞նչերու դեմ կռուելու եփ: — 11. 12. Դժգոհութիւնը ի՞նչ ե: — 13. Ի՞նչ բանի մի հաւատաք, անոնք ի՞նչ են: — 14. 15. Ձեր մամիկներն ի՞նչ կը պատմեն. հաւատաք պէ՞տք ե: Ինչո՞ւ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎէՊԵՐ

Վիճերու դիմանալ. — Տղայք, օր պիտի դայ որ ցաւեր ունենաք, վիշտեր կրէք, պէտք է քաջ ըլլաք այդ վիշտերուն ու ցաւերուն դիմանալու համար: Դուք, փոքր Աստուծոյ, քաջաւոր լէք: Բայց չէ՞ք տեսած նիհար, դուռնաթափ տղայք որ տունէ դուրս չեն կրնար ելլել. անոնք նիւանդ են: Աստուծոյ չընէ, եթէ դուք ալ օր մը նիւանդանաք, պէտք է համբերութեամբ ցաւին դիմանաք:

Չէ՞ք տեսներ շատ անգամ աղքատիկ տղայք որ փողոցները կը թափառին կիսամերկ, բոկոտն, իրիկունը չոր ու ցամաք հաց մը ունին ուտելու և կը պառկին չոր կամ թաց գետնի վրայ: Անոնք կը դիմանան այդ վիշտերուն: Մենք ալ մարդ ենք, կարելի է օր գայ որ անոնց պէս աղքատ ըլլանք, այն ատեն պէտք է որ քաջութիւն ու նենաք, դիմանաք և օր մը ուրախ օրեր կը յաջորդեն:

Մարմնական ցաւերու տկալ. — Յակոբ վարժարանէն ելելէ ետք, անմիջապէս գործ չգտաւ: Մայր մը ունէր և երկու քոյր, անոնց պիտի օգնէր: Ինչ ընէր խեղճ տղան: Ստիպուեցաւ երկաթագործի մը քով աշկերտ ըլլալ: Շաբաթը ջնջին բան մը կ'առնէր, առտուրնէ մինչև իրիկուն կը չարչարուէր: Բայց շատ քաջ էր տղան, չյուտահատեցաւ, իր մօրը սիրոյն համար ամէն նեղութիւն կրեց. վերջապէս այսօր նշանաւոր երկաթագործ մը եղաւ: Հիմայ երջանիկ է ինք և երջանիկ ըրած է մայրն ալ:

Երբեք չվախճալ. — Ինչ ամօթ է, ինչ ստոր բան է սա՛ վախճալը: Տղաք պէտք է վարժուին բանէ մը չվախճալու. ոչ մութէն, ոչ ալ ուրիշ ո և է բանէ որ իրօք վտանգաւոր չէ:

Օր մը Ատրինէ պարտէզին մէջ կը պարտէր: Հոն վարը շատ մը խոտեր բուսած էին: Երբ այդ խոտերուն մօտեցաւ, յանկարծ տեսաւ որ օձ մը գլուխը անկեր իրեն կը նայի: Ատրինէ սարսափեցաւ, պուռաց ու փախաւ: Բայց երբ պարտէզին ծայրը հասաւ, հոն կեցաւ ու դիտեց որ ետեւէն բան մը եկած չէ: Ատրինէ ամբշցաւ, ինքզինքը մեղադրեց, «Ինչ կայ, ըսաւ ինքն իրեն, թող օձ մը ըլլայ» և գնաց նստիլ վարի խոտերուն քով: Ինչ տեսնէ աղէկ: Ծուռ ու մուռ փայտի կտոր մը...: Ատրինէ միտքը դրաւ որ այնուհետեւ չվախճայ և հետզհետէ քաջասիրտ եղաւ:

Երբ յանկարծ բանէ մը կը վախճաս, նորէն դարձիր անոր քովը գնա՛, վախդ կ'անցնի:

Վաստատութիւն. — Հրաչեայ բարի տղայ մըն էր, իր մայրը շատ կը սիրէր, բարիք կ'ընէր յաճախ և իր դասերն ալ լաւ կը պատրաստէր: Բայց դժբախտաբար վատասիրտ էր: Հրաչեայ մութէն կը վախճար, միս միշտակ չէր կրնար մէկ սենեակէն միւսն երթալ: Աս ալ հերիք չէր, ուրիշ աւելի մեծ վատութիւն մը ունէր. երբ յանցանք մը գործէր, ուրիշին վրայ կը ձգէր, սոստ կը խօսէր, երգում կ'ընէր թէ ինք չէ ըրած:

Այս ազտոտ բնաւորութիւնը շատ գէշ ըրաւ Հրաչեային վիճակը. որչափ մեծցաւ, ծուլացաւ: Հրաչեայ համարձակութիւն չունէր մէկու մը ներկայանալու, գործ ուղեւու, գործ տեսնելու, ասոր համար թշուառ եղաւ, երբ դժբախտաբար իր հայրը մեռաւ: Կը տեսնէ՞ք, վատասարտութիւնն ամէն տեսակ թշուառութիւն կը բերէ մարդուս գլխուն: Պէտք է մահուկ հասակէն ուղղել այս թերութիւնը:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. Պարկեզութիւն. — Մարդն անասուններէն բարձր է, որովհետեւ կրնայ մտածել թէ ինչ բանը բարի, ինչ բանը չար է: Եթէ հում մտի կտոր մը թողունք կատուին սեղեւ, կատուն կը գողնայ: Չենք կրնար մեղադրել կատուն որ կը գողնայ, որովհետեւ ան միշտակ իր փորը կը չտացնելու վրայ կը խորհի. ուրիշ բան չի հասկնար: Եթէ կատուն միտք գողցաւ ու անպատիժ մնաց, շատ ուրախ կ'ըլլայ և ուրիշ անգամ նորէն կ'ընէ: Բայց մարդը այնպէս չէ: Տղայ մը եթէ ուզէ բան մը գողնալ, նախ չորս կողմը կը նայի. երբ ապահով ըլլայ թէ մարդ չի տեսներ զինքը, կը գողնայ: Բայց գողնալէն ետք, սիրտը հան-

գլխատ չի մնար, միշտ կը կասկածի, ներքին ձայն մը իրեն կ'ըսէ թէ «Գէշ բան ըրիր»։ Այս ներքին ձայնին խնդհ կ'ըսուի :

Երբ տղայ մը սուտ խօսի, բան գողնայ, մէկը զըրպարտէ, այս խիղճը կը յանդիմանէ զինքը, և տղան ինքնիքեն կը չարչարուի, և թէ ուրիշէն չի յանդիմանուի ալ: Ազնիւ տղու դէմքը միշտ ուրախ ու համարձակ կ'ըլլայ. ընդհակառակն յանցանք գործող, սուտ ըսող, գողութիւն ընող տղու մը դէմքը միշտ կասկածոտ կ'ըլլայ, միշտ խոժոռ, բարկացոտ, միակնոտ:

Այո՛, մարդը կրնայ յանցանք մը գործել, բայց ող-
նիւ մարդը անմիջապէս կը զղջայ և ինքն իրեն խօսք
կուտայ ուրիշ անգամ յանցանք չգործել։ Եթէ մարդ իր
խղճի ձայնին չլսէ, չառ ստորին կ'ըլլայ, անասուններուն
կարգը կ'իջնէ։ Պարկեշտ կ'ըսուի ան ողուն որ կ'զգու-
շանայ որ է յանցանք գործելէ, և սուտ խօսելէ, գո-
ղութնէ, և ուրիշներու վրայ յանցանք նետելը ստոր-
նութիւն կը սեպէ։

Բ. Համեստութիւն. — Սիրուն մանրավէպ մը պատմեմ ձեզի մօտիկ ըրէք: Ատենով հարուստ կին մը չատ կը ծերանայ և ամենեւին զաւակ չունենար: Այս կինը կը բնակէր իր մեծ ագարակին մէջ որուն քովը պզտիկ գիւղ մը կար: Հարուստ կինը, տեսնելով որ իր օրերը մօտեցած են, միտքը կը դնէ իր բոլոր կալուածներն ու հարստութիւնը տալ այն գիւղացի աղջկան որ ամէնէն համեստն է:

Ուստի որ մը լուր կը զրկէ գիւղին բոլոր աղջիկներուն և զանոնք իր տունը կը հրաւիրէ՝ ուրախ ժամանակ անցնելու, և կ'իմացնէ թէ որուն որ հաւնի, իրեն ժառանգ պիտի ընտրէ։ Գիւղին բոլոր աղջիկները կուգան, շատերը գեղեցիկ, գոյնզգոյն շրջագգեստներ հագած, գլուխնին սիրուն գլխարկներ, գլխարկներնուն

վրայ գոյնզգոյն փետուրներ և արուեստական ծաղիկներ։ Ամենքն ալ սրահին մէջ մտած ժամանակ, կ'երթան մեծ հայելիին առջև ինքզինքնին կը դիտեն ու նազելով կը պտըտին։ Ասոնց հետ, ամենուն ետեւը կայնած էր Վարդուհի, միջահասակ, չէկ մազերով սիրուն աղջիկ մը, որ հագած էր պարզ չրջազգեստ մը, գլուխը դրած էր հասարակ գլխարկ մը, որու վրայ դեռ նոր քաղուած վայրի կապոյտ ծաղիկներու պղտիկ փունջ մը կար։ Վարդուհի չէր համարձակեր հայելիին մօտենալ, կ'ամչնար, կը դիտէր իր սիրուն ընկերները բայց չէր նախանձեր, իսկ անոնք իր երեսն անգամ չէին նայեր, այնքան խեղճ հագուած էր։ Հարուստ տիկինը կը պտըտէր աղջիկներուն մէջ, ամէնուն հետ քաղցրութեամբ կը խօսէր։ Երբ Վարդուհիին առջև եկաւ, տեսաւ որ խեղճ աղջիկն ամչնալէն կարմրեցաւ, չիօթեցաւ։ Տիկինը կը ճանչնար զայն արդէն, չատ անգամ գիւղին մէջ պտըտած ատեն, տեսած էր որ անիկա գաւառուկները արածելու կը տանի։ Ամէն մարդ գիտէր որ՝ անիկա հովիւին աղջիկն է և ամէն մարդ կը գովէր Վարդուհին։ Տիկինը բոլոր աղջիկներուն մէջ ամէնէն համեստը Վարդուհին գտաւ, ձեռքն անոր երկնցուց, գրկեց, համբուրեց զայն և ըսաւ. բարձր ձայնով. «Այցիկս, իմ ժառանգորդս դուն պիտի ըլլաս։»

Գ. ՏՊԷՏ ԲԼԼԱՆ ամօք Է. — Ասանով աղէկ դպրոց-
ներ չկային ու կանոնաւոր բաներ ալ չէին սորվեցնե-
ր այն ժամանակ: Բայց Նիմա որ ամէն տեղ դպրոցներ կը
գտնուին, աղու մը համար ամենամեծ ամօթ է եթէ զբեւ,
կարդալ չսորվի: Ինչ դարձի մէջ ալ մանենք, զբեւ կար-
գալ պէտք է. անոր միջոցաւ թէ՛ աւելի կը շահնք,
թէ՛ յարգ և պատիւ կ'ստանանք: Գիտուն մարդիկ կան
որ մեծ անուշ հանած են: Այս մարդիկ, կրնանք ըսել
թէ հազարաւոր ոսկի ունեցողներէն աւելի հարուստ են,
և իրաււ, չափազանց հարուստ մէկը կրնայ որ մը յան-

կարծ իր հարստութիւնը կորսնցնել: Օրինակ. հրդեհ մը կը պատահի և ունեցածը չունեցածը կ'այրէ: Բայց գիտունը ո՛ւր որ երթայ, ո՛ւր ալ գտնուի, իր խելքով պատուաւոր վիճակ մը կ'ունենայ:

Գ. Միտս եւմարտախօս ըլլալու է. — Աւելի ամօթ ու զգուշի լինի կայ, քան սուտ խօսիլը: Տղայ մը որ սուտ կը խօսի, պատու չունի. տղայ մը որ ճշմարիտ կը խօսի, ամէնէն ընտիր, ամէնէն ազնիւ տղան է:

Ուաշինկիթըն, Ամերիկացի մեծ գորավարը, իր կեանքին մէջ բնաւ սուտ չէ խօսած, նոյն իսկ ձեզի պէս պզտիկ տղայ եղած ատեն:

Օր մը իր հայրը պզտիկ կացին մը տուած է եղեր իրեն: Ուաշինկիթըն պարտեղ իջնելով՝ կ'երթայ ծառի մը բունին քանի մը հարուած կուտայ, այնպէս որ ծառը քէշ մը կը փլասուի: Իրիկուսան զէմ հայրը պարտեղին մէջ պտրտած ժամանակ, կը տեսնէ փլասուած ծառը. աստիկ կը բարկանայ և կը հարցնէ թէ ո՞վ ըրաւ: Տղան շատ կը վախնայ, բայց չուզեր սուտ խօսիլ. կ'ըսէ հօրը թէ ես ըրի: Հայրը տեսնելով տղուն ճշմարտախօսութիւնը կը ներէ անոր:

Ե. Պեքս է օգտակար ըլլալ. — Այն մարդը որ բնաւ օգուտ մը չունի ուրիշներուն, շատ ոչինչ մարդ է: Ամէն մարդ պէտք է գործ մը ունենայ որ այդ գործով բան մը չահի: Այն աղքատիկ տղան որ փողոցներէն երկաթի, գամի կտորներ կը ժողվէ որ ծախէ ու բան մը վաճառի, աւելի աղէկ՝ աւելի օգտակար է, քան այն տղան որ ոչ արհեստ ունի, ոչ գործ: Մեծ փիլիսոփայ մը տեսէք ի՜նչ ըսած է: «Տղայք, ձեզմէ ամէն մէկուն աշխատութեան բաժին մը կայ, ինչ որ ալ ըլլայ ձեր աշխատութիւնը, պէտք է ջանաք օգտակար ըլլալ, աղէկ բաներ ընել:

«Ձեր գործին մէջ հաւատարիմ, ճշմարտախօս եղէք և ձեր մարդկային պարտականութիւնը կատարեցէք:

«Օգտակար ըլլալ, ահաւասիկ այս պէտք է ըլլայ ձեր կեանքին նպատակը: Ամէն մարդ կրնայ օգտակար ըլլալ, ըլլա՛յ հարուստ, ըլլա՛յ աղքատ, ըլլա՛յ գիտուն, ըլլա՛յ տղէտ:»

Զ. Պեքս է ինքզինք ուղղել. — Օրը օրին աշխատելով՝ դուք ամառ ամիս, տարուէ տարի աւելի խելացի կ'ըլլաք: Ձեր մարմինն որ տկար է՝ հետզհետէ կը զօրանայ, որչափ մարմնամարդ ընէք, խաղեր խաղաք: Այսպէս ալ երբ այսօր աղէկ բան մը կ'ընէք, վաղը կ'ուզէք աւելի աղէկ բան մը ընել, հետզհետէ կը վարժուիք: Այսօր սխալ մը կը գործէք, կը զղջաք. վաղը չէք ուզեր այդ սխալը ընել: Այսպէս օր օրի ինքզինքնիդ կ'ուղղէք: Կուգայ օր մը որ բարի բաներու վարժուած կ'ըլլաք և միշակ ուղիղ բաներ կ'ընէք:

Ինչ բանի որ վարժուիք ձեր պզտիկ հասակէն, ան կ'ըլլայ ձեր բնաւորութիւնը երբ մեծնաք:

Է. Մարմնական առողջութիւն. — Տղայք, լաւ հոգ տանելու էք ձեր առողջութեանը:

Ձեզի շատ պարզ պատմութիւն մ'ընեմ և պիտի համոզուիք թէ ի՜նչ գէշ բան է առողջութեան վրայ չխորհիլը: Ես երկու ընկեր ունէի. մէկը թէև աղքատի զաւակ, բայց միշտ մաքուր կը հագուէր, ինքզինքը մաքուր կը պահէր և միշակ կերակուրի ատեն բան կ'ուտէր: Միւսը, հարուստի զաւակ, բայց աղտոտ, ձեռքերը, դէմքը անմաքուր, շատ անգամ ցուրտը պատճառ բռնակնելով՝ չէր լուացուեր: Ոչ միայն կերակուրի ատեն շատ կ'ուտէր, այլ և ճաշի ատենէն դուրս ալ բաներ կը գնէր կ'ուտէր, այլ և ճաշի ատենէն դուրս ալ բաներ կը գնէր կ'ուտէր: Այս վերջին տղան շարունակ հիւանդոտ էր: Այսօր ահաւաս կը ցաւի կ'ըսէր, վաղը փոս, միւս օրը գլուխ: Միւս տղան միշտ քաջառողջ էր: Երկուքն ալ մեծցան: Հիմա այդ հարուստին տղան հիւանդոտ, ողորմելի, դեղնած դէմք մ'ունի, որովհետև ինքն իրեն հոգ

չի տանիր. Իսկ աղքատին տղան փառաւոր, կայտաւ, կարմիր երեսներով երիտասարդ մըն է: Առաջինը միշտ տխուր՝ որովհետեւ հիւանդ է. երկրորդը միշտ զուարթ՝ որովհետեւ քաջաւոր է:

Ը. Բարոյական առողջութիւն. — Բարոյական առողջութիւնը այն է որ մարդ մը ուրախ զուարթ ըլլայ, աշխատութիւնը սիրէ և կեանքէն գոհ ըլլայ:

Բարոյապէս առողջ ըլլալու համար, պէտք է աշխատիլ: Եթէ աղայ մը առաւօտէն մինչև իրիկուն խաղալով անցնէ, օր մը, երկու օր, յետոյ կ'սկսի ձանձրանալ, դէմքը կը դէնայ և տխմարի դէմք կ'ըլլայ: Տղայ մը միտք ունի, սիրտ ունի. պէտք է երկուքն ալ գործածէ. մտքովը բաներ մը պիտի սորվի, սրտովը օգտակար պիտի ըլլայ զինքը շրջապատողներուն: Երբ չգործածէ իր այս գեղեցիկ կարողութիւնները, անոնք կը տկարանան, կ'ոչնչանան: Չաշխատող տղան տխուր կ'ըլլայ, ծոյլ կը դառնայ, և տեսակ մը հիւանդ վիճակ կ'ունենայ, ամէն բանէ կը զանդատի, ինք իրմէ գոհ չէ: Մէկ խօսքով բարոյապէս հիւանդ է: Իսկ անոնք որ աշխատասէր, զուարթ են, անոնց միտքը ամենեւին չի հիւանդանար:

Ա.Ռ.Ա.Ծ.Ն.Ե.Ր

Դասարկութիւն, Ծուլութիւն

- ✓ 1. Դասարկութիւնը շատ չարիք կը սորվեցնէ:
- ✓ 2. Երկուրդ կը կործանէ վատը:
- ✓ 3. Յանկութիւնները կ'ապանեն վատը:
4. Վատերը, ծոյլերը երբոր տեղ զրկես, կ'ըսեն թէ ճամբան առիւծ կայ:
5. Դնէձաճը պատուած զգեստներ պիտի հագնի:
6. Ով որ տղայութենէն փափկատուն կը մեծնայ,

ծառայութեան պիտի մատնուի և պիտի մորմոքի իր անձին վրայ:

7. Անձնդիւրն ու անհոգը կարօտութեան մէջ պիտի ըլլան:

8. Ճակտիգ քրտինքով կե՛ր հացդ:

9. Գնա՛ մեղուին, տե՛ս թէ որչափ գործունեայ է:

10. Ով որ չուղեր գործել, չպիտի ուտէ:

✓ 11. Ամէն վիշտ քաղցրութեամբ տանելու ենք:

✓ 12. Ով որ քիչ մը նեղութեան չի կրնար դիմանալ, աւելի մեծ նեղութեանց պիտի հանդպի:

13. Անպատիւ է այն մարդն որ շահու համար ոտնակոխ կ'ընէ իր պատիւը:

14. Վատասիրտ մարդն ամէնէն թեթեւ բաներէն իսկ կը վախնայ:

✓ 15. Մեր բնաւորութեան մէջ կան բաներ որ չիսեւելու է, կան ալ որ քանդելու է:

16. Այն որ համեստութեամբ ինքզինքը կը ծածկէ, ամէնէն արժանաւոր մարդն է:

✓ 17. Մարդու բոլոր արժանիքն իր մտքին մէջ է:

✓ 18. Աւելի լաւ է աղքատ ըլլալ քան տգէտ, որովհետեւ աղքատը քանի մը բաներէ զրկուած է, զանոնք օր մը կրնայ ձեռք բերել. տգէտն աւելի կարեւոր բաներէն զրկուած է:

19. Սուտ մի՛ խօսիր:

✓ 20. Սովորութիւնն երկրորդ բնաւորութիւն է:

21. Մէկուն բեռ մի՛ ըլլաք:

22. Ով որ ուրիշներուն օգտակար կ'ըլլայ, ինքն էրես ալ օգտակար կ'ըլլայ:

✓ 23. Առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մէջ:

✓ 24. Մարդ ինք իր ձեռքով կը շինէ իր ճակատագիրը, կը բարձրանայ կամ կ'իջնայ իր գործերուն համեմատ:

2. ՏՂԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՅԵԱՆ ՄԷՉ

Դ Ա Ս

1. Մեր նմաններուն նկատմամբ ունեցած պարտականութիւնները կը կայանան Արդարասիրութեան, Գթութեան պարսփերուն մէջ:

2. Մի ընէք ուրիշին ինչ որ չէք ուզեր որ ընեն ուրիշները ձեզի: Այս է արդարասիրութեան, պարսականութեան պատուէրը:

3. Մի վնասեր ուրիշին անձին ու ինչքին, եթէ չես ուզեր որ ուրիշ մը քեզի վնասէ:

4. Սպաննութիւնը, չարամտութիւնը, հրդեհը, ծեծը, ծեծկոտուքը, գողութիւնը այնպիսի ոճիրներ են որ ձեզ ամբողջաբար կ'ընեն ու կը պատժուիք:

Օրէնքը կը տրամադրէ որ դիտմամբ եղած հրդեհը ձգողը մահուան դատապարտուի կամ տաժանակիր աշխատութեան:

5. Մի մոռնաք որ նոյն իսկ աննշան գողութիւնը մեծ յանցանք մը, ոճիր մըն է, ընողը կը պատժուի:

6. Երբ գիտէք որ ձեր փոխ առած բանը չպիտի դարձնէք, գողութիւն մը ըրած կ'ըլլաք:

7. Երբոր խաղի ատեն կը խաբէք, նենգութիւն կ'ընէք, գողութիւն կ'ընէք:

8. Երբոր գտածնիդ կը պահէք, գող եղած կ'ըլլաք: Այդ գտած առարկանիդ ձեզի չի պատկանիր, եթէ տէրը ձեզի չտայ: Եթէ տէրը չգտնուի դուք պարտաւոր էք վարժարանին մէջ յանձնել դաստիարակին,

ու վարժարանէն դուրս՝ կառավարութեան պաշտօնեաներուն:

9. Երբ դուք ուրիշի մը պարտէզին պտուղները կը քարոտէք ու կը քաղէք, եւ նաեւ կը փրցնէք բանջարանոցին բերքերը, գող եղած կ'ըլլաք:

10. Ծառայ մը որ գնածէն աւելի սուղ կը ցուցնէ տան վերաբերեալ պէտքերը, գողութիւն մը ըրած կ'ըլլայ:

11. Ով որ իր տիրոջ վստահութիւնը չարաչար կը գործածէ, գողութիւն ըրած կ'ըլլայ:

12. Երբ ձեզի մէկը դրամ մը յանձնած է ի պահ: Եւ դուք զայն կը գործածէք զեղծում մը ըրած կ'ըլլաք,

13. Պետութեան մը, համայնքի մը, թաղի մը ստացուածքը շորթել, անհատի մը ինչքերը գողնալէն աւելի ծանր է, ոճիր մըն է:

14. Ձեր խոստումը հաստատ պահեցէք, մի դրժէք: Բաղաքավար եղէք. խօսքի մի միջամտէք. սպասեցէք որ խօսքը վերջացնեն, յետոյ դուք ըսէք ձեր ըսելիքը:

15. Յանցանք է նաեւ զրկանքը, սպառնալիքն ու չարախօսութիւնը: Այս երեքին համար օրէնքը ձեզի պատիժներ տրամադրած է:

16. Մի գոհանաք միայն ուրիշին չարիք չընելով, այլ Քրեյ անոր ինչ բարի բան որ կ'ուզէ՛ք ձեր անձին:

17. Եթէ կ'ուզէք որ ուրիշներէն սիրուիք, սիրեցե՛ք զանոնք:

18. Եթէ կ'ուզէք որ ուրիշները ձեր երախտիքը ճանչնան, ուրիշներուն երախտագէտ եղիք:

19. Եթէ կ'ուզէք որ ուրիշները ձեզի ճշդապահ ըլլան, նախ դուք *ճշդապահ* եղիք:

20. Ձեզ յայտնուած գաղտնիք մը ուրիշին մի ըսէք ԵՐԲԷՔ, եթէ կ'ուզէք որ ուրիշ մը պահէ ձեր գաղտնիքը:

21. Եթէ կ'ուզէք որ ուրիշները ձեր գործին չխառնուին, դուք *ուրիշին գործին մի խառնուիք*, եթէ պաշտօն մը չունիք այդ մասին:

22. Սխալմամբ ձեզի ղրկուած ուրիշին հասցէին նամակը մի բանաք կարդալու:

23. Դրան ետեւէն մտիկ մի ընէք ուրիշներուն խօսածը: Ասոնք *անպարկեշտ գործեր* են: Մի ուզէք հասկնալ այն բաները զոր ձեզմէ կը ծածկեն: Այս է ուղղամտութիւնը:

24. Երբ դուք թշուառութեան մէջ իյնաք, կ'ուզէք որ ուրիշները ձեզի օգնեն, արդ *օգնեցե՛ք թշուառներուն*:

25. Մարդ դրամով կրնայ օգնել իր նմանին. բայց կրնայ օգնել նաեւ աշխատութեամբ, ինչպէս, *հիւանդն ու վիրաւորեալը* դարմանելով: Մեր նմանին օգնած կ'ըլլանք նաեւ *բարի խրատներով*:

26. Գթութիւնը *սէր* է: Գթութիւնը մեր վրայ պարտք կը դնէ սիրել ու օգնել մեր նմաններուն:

27. Հարուստները կ'օգնեն դրամով. աղքատներն ալ՝ իրենց աշխատութեամբ: Թէ հարուստ եւ թէ աղքատ գթութեան պարտքեր ունին:

28. Ձեր տան ծառաներուն, վարժապետին, *սնտեսին* հետ *կոշտ* մի վարուիք: *Կարեկցեցե՛ք* անոնց վիճակին:

29. Կեղծաւորութիւն ըրած կ'ըլլաք երբ մէկը իր պակասութեանը համար յանդիմանելու տեղ, չէք ուզեր տեսնել անոր պակասութիւնը:

30. Քսութիւնը վատութիւն մըն է. ուրիշի մը յանցանքը յաւելուածով մի յայտնէք, խօսք մի խառնէք: Ձեր ընկերներուն խօսքերը իրարու մի հաղորդէք:

31. *Բաւրքաւանք* ալ վատութիւն է. ուրիշին մի յայտնէք ձեր նմանին ու եւ է պակասութիւնը, ծաղրելու եւ քաշքշելու համար:

32. Մի *գրպարէտ*, այսինքն մէկու մը վրայ յանցանք մի ձգեր, զայն *վասահաւքաւեղու* համար:

33. Կեղծաւորութեան ու զրպարտութեան համար սուտ մի խօսիք: ԾԱՂԲԵՆՈՒ եւ ինքզինքդ գովելու համար սուտ մի խօսիք: Ստախօսութիւնը ունակութիւն կը դառնայ ձեզի. եւ նոյն իսկ եթէ ճիշտ ալ խօսիք, միշտ ձեզի չեն հաւատար:

34. *Վասասիրտ* մի ըլլաք. վատասրտութիւնը ծաղրելի է:

35. Մի *խաչրկե՛ք ընտանի* անասունները: Մենք ինամել պարտաւոր ենք տան պահապան շունը, մեր կառքին լծած *մի* ու *կշի*, մեր դաշտը մշակող եզը, մեզի կաթ տուող *կովը*, *ոյխարը*, *այծը*: Ասոնք ամէնքն ալ *օգտակար ծառայողներ* կը մատուցանեն մեզի: Անասունները երախտագէտ են իրենց հետ աղէի վարուողներուն:

36. Զանացէք բարի սովորութիւններ ունենալ:

37. Սուտ մի խօսի՛ք երբեք. եթէ յանցանքնիդ

արդարացնելու համար խօսիլ փորձուիք, ուրիշ սուտ մըն ալ պիտի յերիւթէք, եւ այսպէս ստելը ձեզի ունակութիւն պիտի դառնայ:

38. Համարձակ եղիք միշտ. բայց ամէն խորհածնիդ մի ըսէք:

39. Սիրեցէք որ ուրիշներն ալ ձեզ սիրեն. բայց ուրիշներուն համակրութիւնը մի գրաւէք շողոփորթութեամբ ու կեղծաւորութեամբ:

40. ՆԱԽԱՆՁԱՅՈՅԶ եղիք. մրցեցէք որ ուրիշներէն լաւագոյն ընէք, բայց ոչ թէ անպարկեշտ միջոցներով:

41. Յաջադիտե՛ք, չարակն մի ըլլաք, մախանքը ձեր քաղձացածը ձեզի չիտար, այլ ձեզ թշուառ կ'ընէ:

42. Դասընկերներնիդ մի անբաստանե՛ք. մի յիշէք ձեզի ըրած չարիքը: Միայն գոհացէք զանոնք յանդիմանելով ու փոխարէն անոնց քարիփ ընկերով:

43. Ձեր դասընկերներուն նկատմամբ բարի ու հաճոյակատար եղիք: Անոնցմէ շատագոյններէն ընտրեցէք ձեր ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ: Բարիներու ընկերութիւնը շա՛րքաւ է:

44. Խոյս տուէ՛ք, զգուշացէ՛ք չար դասընկերներէ: Ստախօսները, կեղծաւորները, յաջողկոտները, զրպարտողները, ամբարտաւանները, վատասիրտները չար ընկեր են ու անպարկեշտ գործեր կ'ընեն: Չարերու ընկերութիւնը մեզ կ'ապականէ:

45. Ամէնուն նկատմամբ քաղաքավար եղիք. մանաւանդ ծերերուն եւ անոնց որոնց ձեռքն է իշխանու-

թիւնը. — հայր, մայր, դաստիարակ, կառավարութիւն:

46. Թշուառներուն նկատմամբ կարեկցութիւն ցուցուցէ՛ք: Ձեռք կառկաեցէ՛ք տկարներուն ու կոյրերուն:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Որո՞նք են մեր նմաններուն հանդէպ մեր պարտականութիւնները: — 2. Ի՞նչ է արդարասիրութիւնը: — 3. Որո՞նք մի վնասէ: — 4. Որո՞նք են ոնիրները: — 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Որո՞նք են գողութիւնը: — 12. Ի՞նչ է գեղծումը: — 13. Ո՞րք են ամենեւնի ծանր գողութիւնը: — 14. Խոստումը դրժելո՞ւ է: — 15. Որո՞նք են միւս յանցանքները: — 16. Ի՞նչ ընելու է ուրիշներու. — 17. Ինչո՞ւ սիրենք մեր ընկերը: — 18. Ի՞նչ ընելու է որ ուրիշները երախտագէտ մնան: — 19. ձեղապահ: — 20. Գաղտնապահ: — 21. Ուրիշները գարծի չխառնուին: — 22. 23. Որո՞նք անպարկեշտ գործեր են: — 24. Ինչո՞ւ քուտառին օգնելու ենք: — 25. Մաքր մը դրամով կրնա՞յ օգնել: — 26. Ի՞նչ է գրութիւնը: — 27. Աղբահին ինչո՞վ օգնելու է: — 28. Ի՞նչպէս վարուելու է ծառային, անասին հետ: — 29. Ի՞նչ է կեղծաւորութիւնը: — 30. Քսութիւնը ի՞նչ է: — 31. Բամբասանք ի՞նչ է: — 32. Զրպարսելո՞ւ է: — 33. Ինքզինքը գովելո՞ւ է: — 34. Ի՞նչ է վատաստութիւնը: — 35. Ընտանի անասուններուն հետ ի՞նչպէս վարուելու է: — 36. Ինչի՞ ջանալու է: — 37. Ինչո՞ւ ստելու չէ: — 38. Ի՞նչ ըլլալու է միշտ: — 39. Ի՞նչպէս համակրութիւն շահելու է: — 40. Ի՞նչպէս նախանձայոյզ ըլլալու է: — 41. Մախանքը ի՞նչ կ'ընէ մեզ: — 42. Ի՞նչ ընելու է չարիքի փոխարէն: — 43. Ի՞նչ ընելու է դասընկերներու: — 44. Բարի ընկերութիւնը ի՞նչ կ'ընէ: — 45. Ամենուն հետ ի՞նչպէս վարուելու է: — 46. Որո՞նք կարեկցութիւն ցոյց տալու էք:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Պարսկանութիւն մարդոց նկատմամբ. — Բոլոր մարդիկ միասին կը կազմեն շատ մեծ ընտանիք մը: Ենթադրենք որ ընտանիքի մը մէջ վէճեր ըլլան ու շատերն իրար չսիրեն: Երբ տունին մէջ մէկը հիւանդանայ, բոլոր վէճերը կը դադրին ու ամէն մարդ կուգայ հիւանդին քով և անոր խնամք կը տանի:

Փրանսացիք ու Գերմանացիք 1870 ին կուիւ ըրին իրարու դէմ. Փրանսացիք յաղթուեցան ու Գերմանացիք յաղթելով՝ Փրանսայի շատ մը քաղաքները անին: Փրանսացի գիւղացի մը դաշտին մէջէն տեսաւ որ ճամբուն քով գերման զինուոր մը ինկած է և «Աստուծոյ սիրուն քիչ մը ջուր ինծի» կը պոռայ: Գիւղացին անմիջապէս թշնամի զինուորին քով վազեց: Զինուորը կարծեց թէ եկաւ զինք սպաննելու, բայց որչափ զարմացաւ երբ տեսաւ որ գիւղացին իրեն խմելու ջուր բերաւ, իր վէրքերը լուաց, թաշկինակովը կապեց, յետոյ թեւը մանելով իր ընկերներուն քով տարաւ:

Բարեգործութիւն. — Տիկին մը ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ փոքրիկ կայտառ տղու մը որ ձեռքն իրեն երկնցուց բան մը ուզելու համար: Բարի տիկինն անոր ձեռքը տուաւ տասը բարանոց մը. յետոյ ըսաւ. «Տղա՛ս, դուն առողջ ես, և չեմ կարծեր որ ծոցը ըլլաս, քեզի համար ամօթ է որ փողոցները կեցած՝ ուրիշներուն ձեռք երկնցնես. եկո՛ւր ինծի հետ մեր տունը, հոն մեր սպասաւորին կ'օգնես. փայտ կը բերես, գետինը կը մաքրես ու ես ամէն օր քեզի ստակ կուտամ: Այսպէս փոխանակ մուրալու, քու աշխատութեամբդ էր վատտիկա ու առած դրամդ կը տանիս մօրդ:» Տղան շատ ուրախ եղաւ: Բարի կ'ընէր չթողուց որ անիկա մուրացկան ըլլայ և տղան աշխատելով մարդ եղաւ:

Յարգանք ընկերական հաստատութեան նկատմամբ. — Գիտէ՞ք որ թէ՛ քաղաքներու և թէ՛ գիւղերու մէջ մարդիկ կան որ գիշեր ցորեկ կը պտտին, կը հսկեն որ գողութիւն չըլլայ. մարդիկ իրարու գէշութիւն չընեն, իսկ երբ մէկը գէշութիւն ընէ կամ մէկու մը վնասէ, կը ձեռք բազալեն այն մարդը, կը տանին բանտ կը դնեն, կը պատժեն: Այդ մարդոցմէ շատեր սուր մը ունին որ կապուած է իրենց մէջքը, շատեր կը նստին մեծ շէնքի մը մէջ, և ով որ երթայ իրենց բողոքէ մօտիկ կ'ընեն:

Եւ սակայն այնպիսի վայրերի տեղեր կան որ ամէն մարդ իր ուզածը կ'ընէ, ուրիշները կը կողոպտէ և պաշտպանող մը չկայ: Մենք շատ ուրախ ըլլալու ենք որ այն մարդիկ մեր երկիրը կը պաշտպանեն, ուրեմն պէտք է յարգենք զանոնք, պէտք է պատիւ ընենք անոնց, որովհետեւ անոնք կը պաշտպանեն մեզ:

Շարադրելու նիւթեր. — 1. Խօսիլ գթութեան վրայ, ցոյց տալով թէ միմալ դրամով չըլլար գթութիւնը: 2. Գրել բարեկամի մը՝ ցոյց տալով որ գործ մը կ'աւարտի միայն համբերութեամբ: Յոյց տալ համբերութեան առաւելութիւնները: 3. Բացատրել թէ ինչ կը նշանակէ խոստմնապահ մարդը: 4. Ձեր դասընկերներէն մէկը պարսատիկով խաղացած ատեն՝ դրան քովէն անցած անասուն մը կը զարնէ: Գրելով ցոյց տուէ՞ք այդ անգթութիւնը: 5. Բաղդատեցէ՞ք ձեր դասընկերները. մէկը՝ որ կը բաժնէ իր խաղալիքներն ու անուշեղէնները չբաւոր ընկերներուն. միւսը՝ որ կը պահէ ինք միմալ ուտելու համար կարկանդակը զոր մայրը իրեն տուած է և իր խաղալիքը ուրիշի մը փոխ չի տար: 6. Ձեզի ծառի խաղալիքը ուրիշի մը փոխ չի տար: 6. Ձեզի ծառի խաղալիքը ուրիշի մը փոխ չի տար: 6. Ձեզի ծառի խաղալիքը ուրիշի մը փոխ չի տար: 6. Ձեզի ծառի խաղալիքը ուրիշի մը փոխ չի տար: 7. Ձեր դասընկերներէն մէկը իր տետրակը կորսնցուցած

տասխանեց. — Ամառ ատեն տերեւներու մէջ երգեցի: Ասոր վրայ մըջիւնը վռնտեց զանիկայ ու դուռը ետեւէն գոցեց:

Հիմայ կը հարցնեմ, դուք կը հաւնի՞ք մըջիւնին այս ըրածին: Մըջիւնը, այո՛, աշխատասէր է, խելացի է, բայց անգուլթ ու քարսիրտ է: Պէտք չէ՞ր որ այս ձիւնին ու ցուրտին խղճար ճպտութիւն վրայ, զայն ներս առնէր: Ի՞նչ վնաս պիտի հասնէր իրեն, շատ շատ քանի մը ցորենի հատիկ պիտի տար. բայց ասոր փոխարէն իր ձագերն ալ պիտի սորվէին գուլթ ունենալ և իրեն պէս օգնել թշուառներուն:

Չէ՛. մըջիւնն այսպէս չըրաւ: Քարսիրտ էր, իր ձագերն ալ քարսիրտ պիտի մեծնան իրեն պէս: Դուք չէ՞ք ուզեր նմանիլ մըջիւնին. այնպէս չէ՛: Մըջիւնը խրատ տալէ առաջ, պէտք էր ճպտութեամբ ներս առնել պաշտպանել:

Այո՛, նախ տալ, յետոյ խրատել:

Բարիք բնելու ուրախութիւնը. — Տեսած է՞ք արդեօք այն տղաքն որ չար են, անոնք միշտ խոժոռ ու կախ դէմք ունին. ընդհակառակն անոնք որ բարի են, միշտ զուարթ ու անոյշ դէմք մը ունին:

Ասիկայ բնական է: Չէ՞ք փորձած որ երբ գէշ բան մը ըրած էք, երբ յանցանք մը գործած էք, տխուր կ'ըլլաք. վախկոտ, կասկածոտ դէմք մը կ'ունենաք. իսկ երբ բարի բան մը ըրած էք, երբ ձեզ գոված են ձեր բարեմասնութեան համար, միշտ ուրախ կ'ըլլաք և ձեր երեսին վրայ ծիծաղ կայ: Երբ ամէն ընկերի հետ քաղցրաբարոյ ըլլաք, երբ աղքատին օգնէք, երբ զժբախտ մէկը մխիթարէք, ձեր դէմքը պիտի զուարթանայ, որովհետեւ ամէն մարդ ձեզ պիտի սիրէ, ձեզ պիտի գովէ:

Բարի մարդը միշտ ուրախ է. բարի տղան միշտ զուարթ կ'ըլլայ. բարութիւնը ուրախութիւն կը բերէ:

Բնկերական կեանքի ուրախութիւնը. — Մարդ

այնքան շատ բարեկամներ կը գտնէ, որչափ աւելի շատ ընկերներու մէջ ապրի, շատերուն հետ յարաբերութիւն ընէ. ասոր կ'ըսեն «Ընկերական կեանք.» ընկերական կեանքը մարդու շատ ուրախութիւններ կը պատճառէ, մարդ կը շահի բարեկամներ որոնց կը պատմէ իր ցաւերն ու ուրախութիւնները:

Ես տղայութեանս ընկեր մը ունէի Յակոբիկ անուանով: Այս տղան միշտ կ'ուզէր առանձին մնալ. ընկերներու հետ չէր ուզեր տեսնուիլ: Հայրը, ուզեց ուղղել բու հետ չէր ուզեր տեսնուիլ: Հայրը, ուզեց ուղղել անոր այս գէշ բնաւորութիւնը, ուստի ծառայի մը հետ միասին զանիկայ զրկեց իր մեծ ագարակը: Հոն Յակոբիկ առանձին մնաց, միւս միջակ կը պտտէր ծառերուն տակ, գետին եղերքը կը կարդար, կը գրէր ու միայն ճաշի ատեն ծառային երեսը կը տեսնէր:

Յակոբիկ նախ շատ ուրախ եղաւ այս առանձին կեանքէն. գետէն ձուկ որսալու համար՝ կեռ և ուռկան չինեց ու անոնցմով կ'ըբաղէր: Բայց քիչ ատենէն սկսաւ ամէն բանէ՝ ձանձրանալ, և տունը, քաղաքը, ընկերները միշտ:

Յակոբիկ ուզեց իր ընկերներուն նման մը գրել, բայց այնքան հպարտ էր որ մտադրութիւնը փոխեց նորէն: Հիմայ ի՞նչ ընելու էր միւս միջակ. ծառերն ալ, գետովն ալ, դաշտերն ալ իր աչքէն ինկան. սկսաւ տրտմիլ. չէ՛, ա՛լ անտանելի էր այս առանձնութիւնը: Յակոբիկ սկսաւ սաստիկ կարօտնալ տունը, ընկերները: Վերջապէս եղաւ նամակ մը գրեց հօրն ու խնդրեց որ զինք ետ կանչէ:

Հայրը հասկեցաւ որ տղան զղջացած է, ետ բերաւ զայն: Յակոբիկին սիրտը շատ հանգստացաւ ու սկսաւ ուրախանալ իր ընկերներուն մէջ: Այն ատեն հասկեցաւ որ առանձին ապրիլը ի՞նչ գէշ բան է եղեր, և ընկերութեան մէջ ապրիլն որչափ աղէկ:

Ընկերականութեան բարոյական ազդեցութիւնը.—
Երբ տղայ մը յանցանք մը գործէ, իսկոյն չորս կողմը
կը նայի թէ մէկը զինք տեսա՞ւ թէ ոչ: Ըսել է թէ մեր
ընկերները մեզ կ'զգուշացնեն գէշ բան մը ընելէ, ըսել է
թէ մենք երբ իրարու հետ ապրինք, կը ջանանք որ մէկը
գէշութիւն մը չտեսնէ մեր վրայ:

Երբ ուսուցիչը ձեզմէ մէկը գովէ դասարանին մէջ
և ուրիշներուն իբրև օրինակ ցուցնէ, որչա՞փ ուրախ
կ'ըլլայ անիկայ և այնուհետև որչա՞փ կ'աշխատի որ նո-
րէն այդ գովեստին արժանանայ: Վարժարանին այս
գրասեղաններուն վրայ է որ դուք ամէնէն առաջ կը
մտածէք աղէկ ըլլալ, լաւ աշխատիլ, ընկերներու օգ-
նել, կը խորհիք որ գէշ բան մը չընէք, չըլլայ թէ ձեր
ընկերները ձեզի ըսեն «գէշ տղայ է»: Աշխարհի մէջ ալ
այսպէս է: Երբ մեծնաք, մարդ ըլլաք, պիտի ուզէք
բարութիւն ընել, միշտ օգտակար ըլլալ որ մարդիկ ձեզի
համար ըսեն «աղէկ է», ձեզ գովեն, սիրեն: Ուրեմն
ընկերներու մէջ ապրիլ, ընկերական կեանք^ը ունենալ,
մարդը բարի կ'ընէ, ուրիշ խօսքով մարդը պարկեշտ ու
բարոյական կ'ընէ:

Ա Ռ Ա Ծ Ն Ե Ր

Ընտրութիւն բարեկամի ու ընկերութեան

- ✓ 1. Ամէն ատեն բարեկամ ունեցէք:
2. Միայն աստուածաւախները հաւատարիմ բարե-
կամը պիտի գտնեն:
- ✓ 3. Եթէ բարեկամ ունենաս, նախ փորձէ, իսկոյն
մի՛ վատահիւր անոր:
4. Ամէն մարդ տունդ մի՛ մոցնէր:

5. Եթէ գտնես իմաստուն մարդ մը, անոր քով յա-
ճախէ:

6. Անզգամին քով մի՛ յաճախեր. անմիտին հետ մի-
խօսիր:

7. Ամբարիշտներուն ճամբան մի՛ երթար. անոնց
ընակած տեղին առջեւէն մի՛ անցնիր:

8. Ով որ կը մօտենայ ձեթին՝ կը թաթխուի. ով որ
կը հաղորդակցի ամբարտաւանին՝ անոր կը նո՞սնի:

9. Սուտ բարեկամները կ'ատեն աղքատ բարեկամ-
ները:

10. Ընկեր կայ որ նեղութեանդ օրերուն քեզի չօգ-
նէր. կայ որ քեզի թշնամութիւն ընելու համար՝ բարե-
կամ կ'ըլլայ քեզի:

11. Բարեկամ կայ որ սեղանի ընկեր է: Անիկա
քու նեղութեան օրերուդ քեզի չօգնէր:

12. Հօրդ բարեկամը մի՛ թողուր:

13. Թշնամիներէ հեռու բարեկամներէ զգոյշ կեցիր:

14. Բարեկամիդ շատ մի՛ յաճախեր, չըլլայ որ քեզմէ
վշտանայ ու քեզ ատէ:

15. Քեզի ապաւինած բարեկամիդ չարիք մի՛ նիւթեր:

16. Երբոր բարեկամդ քեզ կը նախատէ, խոյս տուր,
մի՛ արհամարհեր:

Ընկերսիրութիւն

1. Պատուէրներուն գլուխը սէր է:
2. Ով որ իր ընկերը կը սիրէ, օրէնքը կը կատարէ:
- ✓ 3. Ընկերդ անձիդ պէս սիրէ:
- ✓ 4. Եղէք վշտակից, եղբայրասէր ու ազնուազութ:
5. Սիրենք զիրար, որովհետև սէրն Աստուած է:
6. Ով որ իր եղբայրը կը սիրէ, լուսնի մէջ կը ընակի:
7. Եթէ զիրար սիրենք, Աստուած մեր մէջ կը

ընակի ու Անոր սէրը մեր մէջ կատարեալ կ'ըլլայ:

8. Ով որ ըսէ թէ Աստուած կը սիրէ ու իր ընկերը կ'ատէ, սուտ է. ով որ իր ընկերը զոր կը տեսնէ՝ չի սիրեր, ինչպէս կրնայ սիրել Աստուած զոր տեսած չէ:

9. Միայն անձիդ համար մի խնդրեր, այլ ընկերիդ համար ալ:

10. Ինչ որ կուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն, այնպէս ալ դուք անոնց ըրէք:

11. Ատելի բան համարածնիդ ուրիշին մի ընէք:

12. Իրարու բեռը վերցուցէք:

13. Մի դատէք որ չգատուիք:

14. Որ չափով չափէք, նոյն չափով պիտի չափուիք:

15. Երեւոյթէն մի դատէք, այլ ուղիղ դատաստան ըրէք:

16. Մարդու մը նկատմամբ դատաստան ընելէ առաջ, քու անձդ քննէ:

17. Ով որ իր ընկերը կ'ատէ, խաւարի մէջ կ'ապրի:

18. Ով որ իր ընկերը կ'ատէ, մարդասպան է:

19. Մէկու մը չարիք մի ընէք:

20. Ոխակալն անօրէն է:

21. Սիրեցէք ձեր թշնամիներն ու բարիք ըրէք ձեզ ատողներուն:

22. Նախ հաշտուէ եղբօրդ հետ, յետոյ պատարագ ընել տուր:

23. Եթէ թշնամիդ կործանի, աքացի մի դարներ. անոր գայթակղելու ատեն մի հպարտանար:

24. Եթէ թշնամիդ անօթի է, զայն կերակրէ. եթէ ծարաւի է, խմցուր:

25. Պարկեշտ մարդը ինչ բարիք որ կրնայ ընել՝ կ'ընէ:

26. Տուէք ամէն մարդու ինչ որ պարտաւոր էք տալ:

27. Անոնք որ ուրիշները կը ծաղրեն, աւելի գէշ են, քան անոնք որ կը ծաղրուին:

Բարեգործութիւն

1. Մինչդեռ ժամանակը ձեռուդնիս է, բարիք գործենք:

2. Մարդ գործերէն կ'արդարանայ, ոչ թէ միայն հաւատքէն:

3. Առանց գործի հաւատքը պարապ բան է:

4. Ինչպէս որ մարմինը առանց հոգւոյ մեռած է, այնպէս ալ հաւատքը մեռած է առանց գործի:

5. Ինչ օգուտ է, եթէ մէկը ըսէ թէ հաւատք ունի և գործ չունի. միթէ հաւատքը կրնայ փրկել զայն:

6. Բարիք գործեցէք, ձեզի չարիք չպիտի պատահի:

7. Մի՛ ձանձրանաք բարիք գործելէ, որովհետեւ ժամանակին պիտի քաղէք:

8. Բարի ծառը բարի պտուղ կը բերէ, չար ծառը՝ չար պտուղ:

9. Ամէն ծառ որ բարի պտուղ չի բերեր, կը կտրուի ու կրակը կը ձգուի:

10. Ով որ կը ձանձնայ բարին ու չընի կը մեղանչէ:

11. Շատ տալէն աւելի լաւ է պէտք եղածին չափ տալ:

Ազգահոսքիւնն ասելու է. — Մարդիկ կան որ շատ ու շատ հարստանալ կուզեն. մարդիկ ալ կան որ խեղճ ու կրակ կ'ապրին, ամէն բանէ կը զրկուին ստակ դիզելու համար: Զգուելի բան է այս ազահոսքիւնը: Զեղի փրուեն առակ մը պատմեմ:

Ատենօք ագահ մարդ մը կ'ունենայ հաւ մը որ ամէն օր մէկ մէկ ոսկի հաւկիթ կ'ածէ իրեն: Մարդը կը խորհի թէ հարկաւ այս ոսկի հաւկիթները հաւին փորին մէջ են. փոխանակ երկար սպասելու որ օրը մէկ ոսկի հաւկիթ

տայ, հաւը մորթելու և ոսկի հաւկիթները փորէն հանելու է։ Այդպէս ալ կ'ընէ, բայց ո՛վ դժբաղդութիւն, հաւուն փորին մէջ սովորական մանրիկ հաւկիթ կը գտնէ, ուրիշ ոչինչ։ Այսպէս ագահ մարդը շատ անգամ երբ կ'ուզէ շատ բան ունենալ, ունեցածն ալ կը կորսնցնէ։ Ազնիւ ժողովուրդը. — Ընկերներէս մէկը անցեալները նամակ մը գրած էր.

«Ազնիւ բարեկամ, որչա՛փ ուրախ եմ, չեմ կրնար ըսել։ Ահաւասիկ տասը տարի է որ մեր գիւղին մէջ ուսուցչութիւն կ'ընեմ, այս տասը տարուան մէջ ամբողջ սերունդ մը յառաջ եկաւ։ Հիմայ ամէն մարդ հասկցած է աշխատութեան բարիքները, և ամէնքն ալ կ'աշխատին, քրտինք կը թափեն որ իրենց նիւթական վիճակն աղէկնայ։ Բայց ինչ որ ինձի մասնաւոր ուրախութիւն կը պատճառէ, սա է որ, մեր գիւղացիները իրարու կ'օգնեն, եթէ մէկը հող չունի մշակելու, աւելորդ հող ունեցողն իր մէկ արտը փոքրիկ վարձքով մը անոր կուտայ. եթէ մէկը բաւական մարդ չունի իր արտը քաղելու համար, և աղքատ է, ուրիշներ կ'երթան կ'օգնեն անոր։ Այսպէս մութացկան ամենեւին չկայ մեր գիւղին մէջ, իսկ աղքատներուն թիւը այնքան պակասած է որ, եթէ այս կերպով տասը տարի մըն ալ անցնի, մէկ հատիկ աղքատ չպիտի ունենանք. մեր գիւղացիները միմեկին գլխին քնն անոնց որ իրենց հողերը ցանեն։ Ինչ ըսեմ, թո՛ղ պարծենքոտութիւն չըլլայ, մեր գիւղացիներն ազնիւ ժողովուրդ են, թէ իրարու, թէ ուրիշներու օգտակար կ'ըլլան։»

Ա. Ռ. Ա. Ծ. Ն. Ե. Բ.

Ազանութիւն

1. Նետեցէք ագահութիւնն որ կուսպաշտութիւն է։
2. Բոլոր չարիքներու արմատը արծաթսիրութիւնն է։
3. Ագահ մարդը կը գրգռէ հակառակութիւնը։
4. Ագահին աչքը բանով մը չի կշտանար։
5. Աւելի լաւ է տալը քան առնելը։
6. Ով որ առատութիւն կը սերմանէ, առատութիւն պիտի քաղէ։
7. Խնայող մարդը ամէնէն հարուստ չէ. ագահ մարդը ամէնէն աղքատն է։

Անգրութիւնն ասելու է. — Անգութ տղոցմէ աւելի զղուելի բան չկայ։ Ես այնպիսի տղաք կը ճանչնամ որ ճանճերը, թիթեռնիկները կը բռնեն՝ անոնց թեւերը կտրելու համար. բջիջները կը բռնեն՝ անոնց թեւերը փրցնելու համար. կատուները պոչէն կը բռնեն և օդին մէջ կը դարձնեն, քարերով ճնճղուկներու կը զարնեն. Գորտերը կ'սպաննեն, թռչուններու բոյները կը քանդեն, փողոցին մէջ շուներուն քար կը նետեն, դեռ ո՞րը ըսեմ. զղուելի անգթութիւններ կ'ընեն։ Ատենք անգթութիւնը, տղա՛ք. այս աշխարհիս մէջ ամէն մարդ աշխատելու է ուրիշին թշուառութիւնը մեղմացնել։

Վճահասրնեռուն գրալ. — Սիրենք մեր այն ընկերներն որ վշտահար ու թշուառ են։ Եթէ հանգպինք բոլորովին անծանօթ տղու մը որ խեղճ է, որ ցուրտէն կը դողայ, կամ անօթի է, երես չգարձնենք անկէ։ Բան մը ընելու և բան մը ըսելու ենք զանիկայ մխիթարելու համար։ Եթէ տասնոց մը չունինք անոր տալու, չին հա-

գուտ մը տանք կամ մեր կէսօրուան կերակուրէն մաս մը. մտածե՛նք, տղաք, եթէ մենք անոնց տեղն ըլլալինք այնպէս խեղճ, թշուառ, որչա՛փ ուրախ պիտի ըլլայինք երբ մէկը մեզի օգնէր:

Երբեք չծաղրենք ուրիշները, չհարչարենք մեզմէ տրկարները: Տղաք կան որ կենդանիներ հարչարելով՝ կ'ուրախանան, շատ վատ բան է ասիկա: Անիկա որ շուն մը, կատու մը, թռչուն մը կը դարնէ, կը հարչարէ, նոյն իսկ անիկա որ ճանճեր կը մեռցնէ՝ անգութ է. որովհետեւ երբ մեծնայ կ'սկսի մարդիկն ալ հարչարել: Մենք դեռ փոքր ենք, բայց կը հասկնանք թէ ցաւն ի՞նչ բան է. հարկաւ օր մը մեր ոտքը, ձեռքը ցաւած է, հիւանդութիւն մը ունեցած ենք: Կը տեսնէ՞ք մարդն ինչպէս կը հարչարուի: Հիմայ միտքերնիս պահնք որ շուն մը, կատու մը, կամ ու է կենդանի մը մեզի պէս միտ, ոսկոր ու ջիւղեր ունի, ան ալ ցաւ կ'իմանայ: Ամիսներն չհարչարենք կենդանիները, անոնց ցաւ չպատճառենք:

Հակառակը, մօտենանք մեր ընկերներուն, իմանանք անոնց ցաւերը, մխիթարենք զանոնք: Ասկէ զատ որչա՛փ մեր ձեռքն կուգայ, չթողունք որ ուրիշներն ալ հարչարեն կենդանիները:

Տալու մեզ երջանկութիւն. — Արային հայրն ու հօրեղբայրը խոստացած էին շարաթը տասնական բարա տալ իրեն եթէ աշխարհագրութեան դասերը լաւ պատրաստիր: Հիմա Արայ երկու դրուշ ունէր և շատ ուրախ էր: Երկուշաբթի կէս օրին երբ ուսուցիչը ներս մտաւ, նախ բոլոր աշակերտներուն քարտէսագծութեան տեսարակներն ուղեց աչքէ անցնել: Արային քով նստած էր տղեկ մը որ գլուխը կախած՝ կուլար: Արայ հասկցաւ որ խեղճ տղան տետրակ չունի: Իսկոյն կամաց մը հանեց երկու դրուշնոցը տուաւ անոր և ըսաւ որ ելլէ տետրակ մը ուղէ: Տղան ամչցաւ ու տեղէն չարժեցաւ. Արայ անմի-

ջապէս ելաւ, ստակը տուաւ ուսուցչին և խնդրեց որ տետրակ մը տայ: Խեղճ տղան սրբեց արցունքներն ու սկսաւ գծել: Արայ այնքան ուրախ էր որ տուն դարձած ատեն շարունակ կ'երգէր, կը խնդար: Մայրը հարցուց պատճառը. Արայ պատասխանեց թէ այսօր աշխարհագրութեան լաւ թիւ առած էր. ու ծածկեց մօրմէն իր ըրած բարիքը:

Տկարներուն օգնել. — Աշնան վերջերն էր. սաստիկ անձրև կը տեղար, ձիւղ այն ատեն, երբոր տղաք վարժարանէն կ'արձակուէին: Անոնցմէ շատեր վերարկու ունէին. անոնց մէջ փաթառեցան, շատերն ալ հովանոց ունէին: Երկու եղբայրներ որոնց տունը շատ հեռու էր դպրոցէն, երկուքն ալ խեղճ՝ հագուստնին հինցած ու թեթեւ, դպրոցի դրան առջև կեցած, ցուրտէն կը դողդրային: Ի՞նչ ընելու էին. եթէ երթային, անձրեւը խիստմ դարձնէր պիտի զիրենք. եթէ մնային, կը մըրթնէր և անձրեւն ալ դադրելու երես չունէր: Տիգրան որ շատ բարեսիրտ տղայ էր, և միշտ կ'օգնէր տկարներուն, խեղճերուն, անմիջապէս հասկցաւ երկու եղբայրներուն վիճակը, մօտեցաւ անոնց և երկար վերարկու մը հանեց վիճակը, մօտեցաւ անոնց և երկար վերարկու մը հանաւ և մէկ եղբորը, միւս եղբայրն ալ թեւը առաւ և հովանոցը բանալով տարաւ զանոնք իրենց տունը, յետոյ դարձաւ:

Տիգրան խենդի պէս ուրախ եղաւ, բարիք ընել, տկարներուն օգնելն այնքան անոյշ կուգար իրեն:

Ա.Ռ.Ա.Ծ.Ն.Ե.Ր

ԳԵՐՈՒՄԵՆ, ՈՂՈՐՄՈՒՄԻՆ

1. Գիթած եղէ՛ք, ինչպէս որ ձեր հայրը գիթած է:
2. Ողորմութիւն ու հաւատք ձեզմէ թող պակաս չըլլան:

3. Իրարու նկատմամբ եղէք քաղցր ու գթած :
4. Ով որ քեզմէ կը խնդրէ , տո՛ւր անոր :
5. Ով որ կ'ուզէ քեզմէ փոխ առնել , երեսդ մի՛ դարձնէր :
6. Քու հացդ տո՛ւր անօթի մարդուն , ու քու հանձերձդ ալ մերկին :
7. Ողորմութեան ատեն ագահ մի ըլլար :
8. Նեղուածին պաղատանքը մի՛ մերժէր , և անանկին մի՛ դարձնէր երեսդ :
9. Ինչպէս որ երաշտութեան ատեն անձրև պէտք է , այնպէս ալ վայելուչ է ողորմութիւնը նեղութեան ատեն :
10. Փութա այցելել հիւանդին , այդ բանը անոր չնորհ մի համարեր :
11. Փութա բարիք ընել կարօտեալին , երբոր կրնաս , մի ըսեր թէ գնա և վաղը եկուր որ տամ . որովհետեւ չես գիտեր որ վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ :
12. Ողորմած մարդը իր անձին բարիք կ'ընէ :
13. Ողորմած եղիւր որ բարիք ըլլայ քեզի :
14. Երանի՛ ողորմածներուն , որովհետեւ անոնք բարիք պիտի գտնեն :
15. Տուէ՛ք որ ձեզի արուի :
16. Տնանկին ողորմողն Աստուծոյ փոխ կուտայ :
17. Որքերուն հայր եղիւր որ Աստուծոյ որդի ըլլաս . որ քու մօրմէդ աւելի սիրէ քեզ :
18. Բաժակ մը ջուր եթէ խմցնես , վարձքդ չպիտի կորսուի :
19. Երանի անոր որ կը խորհի աղքատներուն ու տնանկներուն վրայ . Տէրը զայն կը փրկէ չար օրերու մէջ :
20. Երեսդ մի դարձնէր աղքատէն որ Աստուած ալ իր երեսը չդարձնէ քեզմէ :
21. Զուրը կրակը կը մարէ , ողորմութիւնն ալ մեղքերը կը քաւէ :

22. Տկար ընկեր մը միտիթարելէ աւելի աղէկ ի՞նչ բան կայ :
23. Ուրիշներուն սէրը գրաւելու համար՝ ամէնէն ընտիր միջոցը անոնց բարիք ընելն է :
24. Զգայուն տղու մը հոգին շատ ուրախ կ'ըլլայ եթէ իրմէ տկարներուն օգնէ :
25. Ամէն բանէ առաջ բարիք ըրէք , բարի մարդը խաղաղ կը քնանայ :
26. Գթասիրտ մարդը գաղտնի բարիք կ'ընէ :
27. Մարդ միայն իրեն համար ծնած չէ . այլ և իր նմաններուն համար ալ :

Միւս քաղցրութիւն . ամենեւին խսուքիւն . — Պատիկ Սաթենիկ սենեակին մէջ իր դասերը կը պատարաստէր : Թուաբանութեան խնդիր մը կար , պէտք էր թիւ մը ուրիշ թիւէ մը հանել . Սաթենիկ չէր կրնար . կը նեղուէր : Անշուշտ վարժուհին շատ անգամ այդ դասը բացատրած էր . բայց Սաթենիկ չէր կրցած միտքը պահել : Անդին մեծ քոյրը՝ Լուսինէ նստած էր , դասերուն կ'աշխատէր : Սաթենիկ անոր քով գնաց և խնդրեց որ իրեն սորվեցնէ :

Լուսինէ որ քիչ մը նեղսիրտ էր , խստութեամբ ըսաւ . « Բե՛ր տեսնեմ քարէտախտակդ : » Պատիկ աղջիկը հնազանդեցաւ և սկսաւ ուրախ զուարթ մտիկ ընել . բայց Լուսինէ այնքան արագ կը խօսէր որ երբ բացատրութիւնը լսեցաւ , հարցուց քրոջը . « Է՛հ , հասկցա՞ր . » Խեղճ աղջիկը աչքերը կախեց . — « Ես ի՞նչ ընեմ որ չես սորվիր , դուն ծոյլ ես , ես գործ ունիմ . . . նորէն մտիկ ըրէ : » Բայց Սաթենիկ ալ չկրցաւ մտիկ ընել , սկսաւ լալ , հեծկտալ . Խեղճ աղջիկը այնքան զգայուն էր որ քրոջը խիստ խօսքերուն չդիմացաւ :

Նոյն միջոցին մայրը ներս մտաւ ու մեծ աղջկանը նայելով. — Ի՞նչ է այս. հարցուց: — Ես ի՞նչ ընեմ, մայր, ես գործ ունիմ, ու չեմ կրնար Սաթենիկին թուաբանութեան պղտիկ դաս մը սորվեցնել. չի հասկնար:» Մայրը հասկցաւ անմիջապէս եղելութիւնը և ըսաւ պըղտիկ աղջկան: — Եկժւր, քովս կ'ըլլիս, աղջիկս, ես քեզի սորվեցնեմ. ինչպէս ատենով սորվեցուցի մեծ քրոջը:» Սաթենիկ մօրը քով գնաց: Մայրը, կամաց կամաց, անոյշ խօսքերով սկսաւ սորվեցնել Սաթենիկին թէ թիւ մը ի՞նչպէս կը հանեն ուրիշ թիւէ մը: Աղջկան չլացը դադրեցաւ, սկսաւ մօտիկ ընել և սորվեցաւ:

Քաղցր բնաւորութիւնը օգտակար է մարդուն. — Ես մարդ մը կը ճանչնամ որ այսօր մեծ հարստութեան տէր է և շատ աղէկ անուն ունի: Օր մը իր պատմութիւնն ըրաւ ինծի, այսպէս. «Քսան տարեկան էի, երբ հայրս զիս դրաւ հարուստ վաճառականի մը քով՝ ջնջին ամսականով մը: Այս մարդը սաստիկ բարկացոտ էր, նեղսիրտ, և բնաւ անուշութեամբ չէր խօսեր մէկու մը հետ. այս պատճառաւ իր քով աշխատողները երկար չէին մնար և շարունակ կը թողէին, կը հեռանային: Ես ձայն չհանեցի, աշխատեցայ և շատ անգամ, եթէ բարկանար, լուռ կը կենայի: Վաճառականը շատ բարի մարդ էր սրտով, բայց շատ խիստ ու կոպիտ էր բնութեամբ: Եւ լաւ հասկցայ այդ մարդուն բնութիւնն և միշտ քաղցրութեամբ վարուեցայ անոր հետ: Կամաց կամաց սիրեց զիս, աւելի կարեւոր գործեր յանձնեց ինծի, և եկաւ օր մը որ ես բոլոր գործերը կը տեսնէի: Վաճառականը միշտ այն բարկացոտ, նեղսիրտ մարդն է. բայց հիմա առանց ինծի գործ մը չի կրնար տեսնել. և սպահով եմ որ զիս իր զաւկին պէս կը սիրէ:»

Քաղցր բնաւորութիւնը գազաններու վրայլալ ազդեցութիւն կ'ընէ. — Չէ՞ք լսած արդեօք Անտրոկլէս

անունով գերիի մը պատմութիւնը: Մօտիկ ըրէք: Անտրոկլէս իր տիրոջ տունէն կը փախչի և անապատները կ'երթայ: Չինք կը փնտռեն, չեն գտներ: Եթէ գտնէին պիտի մեռցնէին: Օր մը անտառին մէջ սոսկալի մօնչիւն մը կը լսէ ու կը տեսնէ որ հսկայ առիւծ մը իրեն կուգայ: Անտրոկլէս նախ սաստիկ կը վախնայ. բայց կը տեսնէ որ առիւծը կամաց կամաց կը քալէ և իր վրայ յարձակելու միտք չունի: Գերին սիրտ կ'առնէ և կը մօտենայ առիւծին: Կը տեսնէ որ հսկայ գազանը ցաւալի մօնչիւններ կ'արձակէ և մէկ ոտքը իրեն կ'երկնցնէ: Անտրոկլէս կը տեսնէ որ առիւծին ոտքը վիրաւորուած է, խոշոր փուշ մը մտեր էր անոր մէջ: Փուշը կը հանէ, առիւծին ոտքը կը կապէ, կ'աղէկցնէ: Առիւծը ուրախանալով կը ցատքոտէ կ'երթայ, առանց շնորհակալութիւն յայտնելու իր բարեբարին, բայց անոր վրաս մ'ալ չընէր:

Տարիներ կ'անցնին: Օր մ'ալ Անտրոկլէս կը բռնուի, զինքը Հռոմ քաղաքը կը տանին և կ'որոշեն իբրեւ յանցաւոր անօթի առիւծի մ'առջև ձգել զայն: Հազարաւոր մարդիկ նստած՝ կը դիտեն: Խեղճ Անտրոկլէս՝ ոտքը ձեռքը կապուած՝ հրապարակին մէջտեղն է. և առիւծի մը գառազեղին դուռը բանալով, անօթի գազանը կը թողուն: Առիւծը հազիւ գերիին կը հասնի, փոխանակ անմիջապէս զանի կտոր կտոր ընելու, թաթովը կը շտափէ զայն, և անոր ոտքերուն տակը պառկելով՝ շան մը պէս կ'սկսի քծնիլ: Բոլոր հանդիսականները կը զարմանան: Հրա՛ջք: Այս այն առիւծն էր որուն ոտքը աղէկացուցած էր Անտրոկլէս, և հիմա իր բարեբարը կը ճանչնայ: Իշխանն երբ այս բանը կը լսէ, հրաման կ'ընէ որ Անտրոկլէս ազատ ըլլայ և առիւծն ալ իրեն ըլլայ: Կը տեսնէք որ մարդն իր անոյշ բնաւորութեամբ գազանին անգամ սիրելի կ'ըլլայ:

Քաղցրութիւն կենդանիներու նկատմամբ. — Կա-

տութիւն համար ամէն մարդ կ'ըսէ թէ չար է և կը ճանկէ : Բայց ես կը հաւատացնեմ ձեզի որ եթէ կատուին հետ անուշութեամբ վարուին, ամենեւին մտքէ չանցնեն մէկը ճանկել : Շատ անգամ տանը կատուն կը սիրէ այն պզտիկ աղջիկն որ շարունակ զինք կը շոյէ, կը գրկէ : Բայց կը ճանկէ այն տղան որ իր պոչէն կը քաշէ, փայտով իրեն կը զարնէ, կամ զինքը կը չարչարէ :

Տղաք պէտք է սիրեն կենդանիները, ըլլա՛յ չուն, գառնուկ, ձի, կով, հաւ, սագ : Անոնք որ կենդանիներուն հետ աղէկ կը վարուին և անոնց վրայ կը գլխաւոր, մարդոց հետ ալ աղէկ պիտի վարուին :

Համակութիւնը . — Մտքերնիդ դրէք, տղաք, որ բնաւ մէկուն վիշտ չպատճառէք . ընդհակառակն՝ վիշտ ունեցողներ փնտռեցէք ու մխիթարեցէք զանոնք : Երբ սեղան կը նստիք լաւ կերակուրներ ուտելու, խորհեցէ՛ք որ դուրսը աղքատ տղաք կան որ չոր հաց անգամ չունին ուտելու : Երբ ձմեռ կուգայ ու տաք հագուստներ կը հագնիք, մտածեցէ՛ք թէ դուրսը բոսիկ կիսամերկ պզտիկներ կան : Երբ կը փնտռէք այդ խեղճերէն մէկը ու կը մխիթարէք զայն, ըսել է կը համակրիք անոնց : Այո՛, խեղճերուն, ցաւ ունեցողներուն համակրելու է :

Պեճ Ե ուրիշներն իր անձէն աւելի սիրել . — Եսասիրութենէն ազատելու միակ միջոցը սա՛ է որ ուրիշները մեզմէ աւելի սիրենք : Ինչո՞ւ համար կենդանիներուն մէջ ամէնէն ազնիւը, ամէնէն օգտակարը շունն է, կ'ըսենք, որովհետեւ շունն իր տէրը կը սիրէ անհրաժեշտ որ եթէ հարկ ըլլայ, անոր համար կը մեռնի :

Փորձեցէ՛ք ձեր մէկ բարեկամը շատ սիրել, այնպէս որ անոր մէկ վշտին համար դուք աւելի վշտանաք, անոր ուրախութեան համար աւելի ուրախանաք . և պիտի տեսնէք թէ որչա՛փ բարի կ'ըլլայ ձեր սիրտը : Երբ ձեր գրպանին մէջ քառասուն բարա կայ, ու մտքերնիդ դրած

էք անով շաքար գնել, կամ խաղալիք, տուէք զայն աղքատիկ տղու մը, և պիտի տեսնէք թէ որչա՛փ սիրտերնիդ պիտի բացուի :

Համեմատութիւն . — Տղաք, մենք այսօր փոքրիկ դպրոցականներ ենք . վաղը պիտի մեծնանք, մարդ ըլլանք : Այս օրուքնէ պէտք է իրարու հետ սիրով ու անուշութեամբ վարուինք . մեր ընկերները մեր եղբայրները նկատենք : Պէտք է սիրով ըլլանք ոչ միայն մեր վարժարանին տղոց հետ, այլ ուրիշ վարժարանի աշակերտներուն հետ ալ . նաեւ մեր գեղի տղոց հետ ու մեր մօտակայ գիւղացիներուն հետ : Ես շատ մը տգէտ տղաք հանչեցայ որ իրենց թաղի տղաքը միայն կը սիրէին, ուրիշ թաղի տղաք չէին սիրեր, ու շատ անգամ անոնց հետ կռիւ կ'ընէին : Կրթութեամբ տղու մը համար մեծ ամօթ է այս բանը : Մեզի համար ամէն ընկերակից, ամէն տղայ պէտք է սիրելի ըլլայ, այն տղան ըլլա՛յ մեր դրացին կամ թաղեցին . ըլլա՛յ ուրիշ թաղէ մը, ուրիշ գիւղէ մը : Միեւնոյն գիւղին ու քաղաքին բնակիչներն իրարու հետ քաղցրութեամբ վարուելու են : Ըսելու չէ թէ անիկա մեզի կրօնակից է, միւսը մեր կրօնքէն չէ : Մեր ընկերներն ինչ ազգէ կ'ըլլայ, թող ըլլայ, քանի որ մէկ հողի վրայ կ'ապրինք, ըսել է թէ հաւնշխրակ ենք ու համշխրակներն իրարու հետ սիրով ըլլալու են, այսինքն հաւեւաշխ :

Ինչ զղուելի բան է որ երկու հոգի վայրենի գահաճններուն պէս իրարու վրայ կը յարձակին, իրարու կը վնասեն : Եթէ լեռներու և անտառներու մէջ գայլեր, արջեր, վագրեր, առիւծներ կան որ ուրիշ կենդանիները կը բզքտեն, կ'ըսենք որ անոնք անասուն են, խօսք չեն համկնար . բայց մարդոց ինչ ըսենք :

Բայց, չեմ կարծեր որ ձեր մէջը գտնուի մէկը այնքան տգէտ, այնքան անսիրտ որ օր մը ուզէ իր մէկ

ընկերին վնաս հասցնել, անոր հետ կռիւ ընել, անոր զարնել :

Փափկանկատութիւն . — Արմինէ դեռ ութը տարեկան էր, երբ իրենց թաղին աղջկանց վարժարանը գնաց. զինք առաջին դասարանը դրին : Արմինէ չատ սիրուն չըջաղգեստ մը հազած էր և իր ոսկեգոյն մազերուն վրայ մետաքսէ կապոյտ ժապաւէն դրած էին : Արմինէ տեսաւ որ իր ընկերուհիներուն մեծ մասը աղէկ հագուած չէին ու շարունակ զինք կը դիտէին : Իրիկունը երբ տուն դարձաւ, ըսաւ մօրը. «Մայր, սա՛ ժապաւէնը հանէ մազերէս. ուրիշ մը տուր. սա չըջաղգեստն ալ թող մնայ՝ կիրակի օրերը կը հագնիմ :

— Ինչո՞ւ համար, աղջիկս, հարցուց մայրը զարմանքով : — Ա՛խ, մայր, պատասխանեց Արմինէ, չես գիտեր ինչ կ'ըլլայ սիրտս. ընկերուհիներս ամէնքն ալ ինծի պէս հագուած չեն, շարունակ դիւ կը դիտեն. կարելի է որ անոնք ինծի պէս չեն կրնար հագուել ու կը նախանձին վրաս ու կարելի է կը ցաւին որ իրենց հայրը այնչափ դրամ չունի որ իրենց ալ մետաքսէ կապոյտ ժապաւէն առնէ. ես չեմ ուզեր որ անոնց սիրտը ցաւի : Մայրը չատ յուզուեցաւ և հետեւեալ օրը հասարակ չըջաղգեստ մը հագցուց աղջկան ու սովորական ժապաւէն մը դրաւ մազերուն :

ԱՌԱՅՆՆԵՐ

ԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԱՆԳՔՈՒԹԻՒՆ

1. Անօթի մարդը մի՛ տրտմեցներ :
2. Ով որ կ'անարգէ տնանիւր, կը մեղանչէ :
3. Խստասիրտ մարդը բարիքի չի հանդիպիր :
4. Ով որ կատակ կ'ընէ, կը ծաղրէ աղքատը, Արաբիչը կը բարկացնէ :

5. Անողորմ մարդը իր մարմինը կը կորսնցնէ :

6. Ռզորմութիւն չընող մարդուն դատաստանն անողորմ պիտի ըլլայ :

7. Ով որ իր ականջները կը գոցէ տկարներուն, Աստուած ալ անոր մտիկ չպիտի ընէ, երբ անիկայ Աստուծոյ օգնութիւնը կանչէ :

8. Ով որ բարիքի տեղ չարիք ընէ, պատիժը չպիտի պակսի անոր տունէն :

9. Ով որ իր ընկերոջ խորխորատ կը փորէ, ինք հոն կ'իյնայ :

10. Միայն անսիրտ մարդիկ կը չարչարեն կենդանիները :

11. Մարդ ինչ որ քաղցրութեամբ կը սորվեցնէ մէկ օրուան մէջ, չի կրնար խստութեամբ սորվեցնել մէկ շաբաթուան մէջ :

12. Ամէնէն չար մարդիկ կ'աղէկնան անուշ բնաւորութեան առջեւ :

Բարկութիւնը վնասգաւոր է . — Բարկութիւնը գէշ բան է : Բարկացած ատեն մարդ յաճախ այնպիսի ծանր բաներ կ'ընէ որ յետոյ սաստիկ կը զղջայ :

Մեր դրացի տղան թէև չատ փոքր է, բայց սաստիկ բարկասիրտ է, ամենէն ջնջին պատճառաւ կը զայտնայ, աչքերը կը դառնան, գէմքը կը կապուտնայ : Անցեալ օր մայրը գործի մը համար դուրս ելած ատեն փոքրիկ աղջիկն այդ եղբոր հսկողութեան կը յանձնէ, փոքրիկը կ'սկսի գետինը քսուիլ և ձեռքերը կ'երկնցնէ հոն՝ ակոսի վրայ դրուած փոքրիկ դիրքն առնելու համար : Եղբայրը կը բարկանայ, քանի մը անգամ կը պօռայ իր քրոջը, բայց փոքրիկ երախտն ինչ կը հասկնայ անոր ըսածէն : Վերջապէս փոքրիկը կարմիր գիրքը վար

կ'առնէ աթոռէն: Եղբայրը կատղած՝ ուժով մը մէկ կողմ կը հրէ քայրը: Խեղճ փոքրիկը մէջքին վրայ կը դառնայ ու գլուխը վառարանին սուր անկիւնին կը հանդիպի, կը ճեղքուի և արիւն կը հոսի: Վէրքը ծանր էր. քայրը մեռաւ: Իսկ բարկացող տղան հիմայ ամէն օր իր յիմարուած թեան վրայ կուլայ ու չեմ յուսար որ ամբողջ կեանքին մէջ մոռնայ այս բանը:

Կ Ա Մ Ք Ի Ն Ո Յ Ժ Ը

Պատէնի Վէրթայմ քաղաքին մէջ Սէլմա Քանց աշունով վեց տարեկան Գերմանացի աղջկան մը ոտքերն ու ձեռքերը անդամալուծուեցան 1886ին, աղետապի հետեւանքով: Չքաւոր ծնողքի զաւակ էր. և իր կեանքը տառապանքներու շարք մը պիտի ըլլար ապահովարար: Բայց այդ կամքի տէր աղջիկը կորով ունէր. ուստի փորձեց աշխատիլ իր լեզուովն ու շրթունքովը, որոնք առողջ մնացած էին:

Նախ յաջողեցաւ գործածել ուտելիքի սպասները. շրթունքներովը կը բռնէր պատառաքաղը, և լեզուովը կը դատէր կերակուրին պատառները. յետոյ կրցաւ նոյն իսկ հեղուկ ուտելիքին դգալը առանց թափելու բերանը տանիլ: Քիչ հոքը վարժուեցաւ բերնով գիր գրելու. շրթունքներովը ասեղը կը կեցնէր սեղանին վրայ, և լեզուովը թելը կ'անցնէր:

Սէլմա Քանց տասը տարեկան հասակին մէջ գուլպայ հիւսել սորվեցաւ, միշտ լեզուովը: Մէկ ասեղը բռնելէ անմիջապէս ետքը՝ թելը բերնով ձախ ուսին կողմը կը քաշէր, և հիւսումը թելը կը դարձնէր դարձեալ բերնով: Յետոյ կեռ ասեղով ալ սկսաւ ժանեակ չինել, և կրցաւ յաջողիլ մինչև ամենամուրը ձեռագործներու մէջ, ինչպէս յաջողած էր ամենամաքուր գիր

գրել: Ուսաւ նաև գծագրութիւն: Վերջապէս այս խելացի և հասարակական աղջիկը կրցաւ ընել լեզուին ծայրովը ինչ որ բազմաթիւ մարդիկ կարող չեն ընել երկու ձեռքով:

Սէլմա Քանց, որ մեռած է 1903ին, իր ձեռք բերած այս յաջողութեանց շնորհիւ կրցաւ երջանիկ կեանք մը ունենալ երկրի վրայ, նոյն իսկ ինքը մխիթարութիւն ներշնչելով յաճախ կեանքի դժուարին պարագաներուն մէջ տառապող իր ընկերուհիներուն:

Ա.Ա.Ա.Ն. — Ո՞ր բանալին կը ցոլայ.

— Այն որ անդուլ կը գործէ:

Մարդ երջանիկ երբ կ'ըլլայ.

— Երբոր չի փախչիր գործէ:

Հ Ե Չ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Աշխատեցէք, տղա՛ք, որ անոյշ բնաւորութիւն մը ունենաք: Երբեք մէկուն վրայ գէշ խօսքեր մի գրուցէք, բարկացող, ծաղրող, ետսէր մի՛ ըլլաք: Քաղցրաբարոյ եղէք միշտ, այսինքն ամէնուն հետ անուշութեամբ վարուեցէք: Դիտեցէք թէ ձեր ընկերներուն մէջ որոնք ամենէն աւելի կը գովուին. կը սիրուին, պիտի տեսնէք որ այն տղաք՝ որոնք ազնիւ են, իրենց ընկերներուն վրայ աղէկ կը խօսին, գուարթ ու համարձակ են:

Միթէ դուք կ'ուզէք որ մէկը ձեզ չարչարէ, ձեզի հետ բարկութեամբ խօսի, գործի մը համար կոչտ կերպով ձեզ վռնտէ, ձեր երեսը չնայի, ձեզ արհամարհէ, ձեր ետեւէն ձեզի չար խօսքեր ըսէ: Չէ. այս բաները չէք ուզեր: Ուրեմն աշխատեցէք որ դուք ալ այսպիսի բաներ չընէք ուրիշներուն. ահա՛ քաղցրաբարոյ կ'ըլլաք:

Ներողամտութիւն. — Մարդիկ եթէ իրարու յան-

ցանքներու չներէին, չպիտի կրնային միասին ապրիլ : Յաճախ դպրոցական տղաքն են որ ֆրիլին բաներու համար իրարու կը հակառակին և իրարու դէմ ին կը պահեն :

Օր մը դասամիջոցին դասարանին տղաք սկսան իրարու հետ վիճաբանիլ : Կէս մը կ'ըսէին թէ պէտք է պատուհանը բանալ որովհետեւ տաք է, միւս կէսը կը պնդէր թէ պէտք է գոց պահել, որովհետեւ ցուրտ էր : Այս պատճառաւ իրար կը քաշքշէին, կը հրմշտկէին. մէկը բանալ կ'ուզէր, միւսը գոցել :

Սոսկալի աղմուկ մը :

Ուսուցիչը ներս մտաւ, ամէնքը լռեցին : Երբ պատճառը հասկցաւ՝ ըսաւ անոնց. « Իրաւ կը զարմանամ որ այսպէս չնչին պատճառի մը համար իրարու հետ կռուելու ելած էք : Զեղմէ մաս մը կ'ուզէ որ օդը զով ըլլայ, շատ լաւ, անոնք թող սա վերի պատուհանին առջեւ ժողվուին ու զայն լաց պահեն. միւս մասը կ'ուզէ որ տաք ըլլայ, թող սա վարի պատուհանին առջեւ հաւաքուին ու գոց պահեն զայն : Այսքան բան մըն ալ չկրցա՞ք խորհիլ : Ամօթ չէ՞ որ այս ոչինչ բանին համար ես միջամտեմ, ես ձեզի խելք սորվեցնեմ : Ասկէ զատ, տեսէք, դուք ամէնքդ ալ յանցաւոր էք այս պահուս, բայց ես ձեզ չեմ պատժեր, կը ներեմ որպէս զի դուք ալ օրինակ առնէք և իրարու նկատմամբ ներողամիտ ըլլաք : »

ԱՌԱՅՆՆԵՐ

Հեղուրիւն, Բարկուրիւն

1. Ձեր հեղուրիւնը յայտնի ըլլայ ամէն մարդու :
2. Հեզ անձն իր սրտին բժիշկն է :
3. Երանի հեղերուն, որովհետեւ անոնք պիտի ժառանգեն երկիրը :

4. Յիսուս ըսաւ. Թէ ես հեզ եմ ու խոնարհ սրտով :
5. Հեղուրիւնով ու երկիւղով քաղցրաբարոյ պիտի ըլլաք :

6. Բարկացող մարդը կերպարանքով տգեղ է :

7. Ներողամիտ մարդն ուրիշներուն համակրութիւնը կը չահի :

8. Բարկասիրտն առանց խորհելու կը գործէ :

9. Յասկոտ մարդը կռիւ կը նիւթէ, իսկ երկայնաւիտը դալիք չարիքներուն առջին կ'առնէ :

10. Բարկութիւնը կարճատեւ խենդութիւն է :

11. Վրէժխնդիր հոգիները սրտմտութեամբ սաստկացուցին իրենց տանջանքը :

12. Անդգամ մարդը բարկացած տտին ծաղրելի կ'ըլլայ :

13. Անիրաւ բարկութիւն մը չի կրնար արդարանալ :

14. Սրեգակը ձեր բարկութեան վրայ թող չմտնէ :

15. Հեզ ու պարկեշտ մարդիկ իրարու անձնիշխանութիւնը կը յարգեն :

16. Հեզաբարոյ մարդն արդէն ինքն իրեն բարիք մըն է ընկերութեան մէջ :

Ամբարտաւանութիւն, Խոնարհութիւն

1. Յանցանքի, մեղքի սկիզբն ամբարտաւանութիւնն է :
2. Աստուծոյ առջեւ մեծամիտը պիղծ է :
3. Ամբարտաւանութիւնը թէ՛ Աստուծոյ և թէ՛ մարդոց առջեւ պիղծ է :
4. Տէրը ամբարտաւաններուն հակառակ է և չնորհ կուտայ խոնարհներուն :
5. Ով որ իր անձը խոնարհեցնէ, պիտի բարձրանայ :
6. Պակասամիտ մարդը իր ընկերը կ'արհամարհէ :
7. Խելքիդ վրայ մի՛ հպարտանար :

8. Գանձիդ վրայ մի հպարտանար :
9. Հանդերձիդ վրայ մի հպարտանար. փառքիդ վրայ մի հպարտանար :
10. Ընկերդ քեզ թող գովէ, ոչ թէ քու բերանդ :
11. Որչափ մեծ ըլլաս, այնչափ անձդ խոնարհեցուր որ Աստուծոյ առջև չնորհ գտնես :

Արդարութիւն. — Արդար կ'ըսուի այն մարդն որ լաւ գործերը կը սիրէ և ուրիշներուն իրաւունքը կը յարգէ :

Շաքէ դեռ ութը տարեկան էր : Կիրակի օր մը եկեղեցիէն կը դառնար. ճամբուն վրայ տեսաւ խեղճուկ տղեկ մը՝ հին ու մին հագուստներով, բոկոտ, որ իրեն կը նայէր : Շաքէին սիրտը ցաւ զգաց. իսկոյն միտքը եկաւ որ նախորդ օր իր հայրը 40 բարանոց մը տուած էր իրեն. հանեց զայն ու տղեկին ձեռքը դրաւ. «Գնա՛, ըսաւ, հաց ու պանիր առ, կեր, ետքը մեր տունը եկուր :» Տղեկին սորվեցուց իրենց տան ճամբան : Երբ անիկա եկաւ գնաց աղաչեց իր մօրն որ իր հին վերարկուն այս աղքատ տղուն տայ : Շաքէին մայրն ուրախացաւ որ իր տղան այսպէս բարի բաներ կ'ընէ, գրկեց զանիկա համբուրեց ու վերարկուն տուաւ որ խեղճ տղեկը տանի :

Հայրն իմացաւ տղուն այս ըրածը, կանչեց զանիկա իրեն քով և ըսաւ. «Ազնիւ տղաս, հիմա կը հասկնամ որ դուն աղէկ սիրտ ունիս, դուն արդար մարդ մը պիտի ըլլաս : Ես չառ ուրախ եմ որ դուն քու դրամդ աղքատի մը տուիր փոխանակ մրգեղէնի կամ խաղաղիքի տալու :

Արդարասիրութիւն. — Տեսած եմ որ կան տղաք որոնք իրարու հետ բարեկամութիւն կը կազմեն, մէկը կը սիրեն և ուրիշ մը չեն սիրեր : Ինչո՞ւ. — օրինակի համար սա՛ երուանդը. ամէն տղայ կը սիրէ զինք և պէտք է որ

սիրէ, որովհետեւ աշխատասէր է, բարի է : Բայց ձեր մէջ մէկ երկու չար տղաք ալ կան որոնց անունները չեմ ուզեր տալ, մէկը չի սիրեր անոնք : Այո՛, պէտք է աղէկ ճանչնալ բարին ու չարը, ազնիւ տղան ու նախանձոտ տղան : Սիրեցէ՛ք այն տղաքն որ բարի ու աշխատասէր են. եթէ անոնք աղքատ ըլլան, օգնեցէ՛ք անոնց : Բայց հարկաւ չար ու անպիտան տղայ մը բարի տղու մը պէս չի սիրուիր : Ուրեմն պէտք է ճանչնաք ձեր ընկերները, հասկնաք անոնց աղէկ ու գէշ կողմերը, անոր համեմատ վարուիք : Այն ատեն կ'ըսեն որ դուք արդարաւէր էք, այսինքն արդարութիւնը կը ճանչնաք ու կը սիրէք :

Մարդ իր խօսքը յարգելու է — Ինչ խօսք որ տաք, կատարելու էք զայն : Խօսք տալէ առաջ լաւ խորհեցէ՛ք. կրնա՞ք ընել թէ ոչ : Երբ կրնաք, խօսք տուէ՛ք, եթէ ոչ՝ մի տաք : Օրինակի համար, ձեր մէկ ընկերին խօսք կուտաք որ կիրակի այս ինչ ժամուն եկեղեցի գաք, զինք գտնէք. պէտք է անպատճառ գաք. անձրեւ ըլլայ, ցուրտ ըլլայ, պէտք չէ ետ մնաք :

Գիտէ՞ք ինչ ամօթ բան է ընկերը սպասցնել ու չի գալ : Մէկէ մը տասը բարա փոխ կ'առնէք ու խօսք կուտաք որ երկու օրէն տաք. անպատճառ երկու օրէն տալու էք :

Ատենօք Հռովմայեցի զօրավար մը իր թշնամիներուն ձեռքը դերի կ'իյնայ : Թշնամիներն իրեն կ'ըսէին թէ Հռովմ երթայ ու զիրենք իրարու հետ հաշտեցնէ, եթէ յաջողի լաւ, ա՛լ աղատուած է ինք, եթէ ոչ՝ պէտք է պէտք է ետ դառնայ : Մարդը Հռովմ կ'երթայ, բայց փոխանակ հաշտեցնելու, աւելի կը գրգռէ իր հայրենակիցները ու նորէն ետ կը դառնայ թշնամիներուն քով որոնք զինքը սոսկալի տանջանքներով կը մեռցնեն :

Տեսէ՛ք, այս մարդը իր հայրենի քաղաքը երթալէ

ետք, եթէ ուզէր ետ չէր դառնար, բայց խօսք տուած էր, գիտէր որ զինք պիտի մեռցնեն, սակայն իր խօսքը պահելու համար ետ դարձաւ:

Յարգանք ուրիշին պատիւին. — Պատիւէն աւելի թանկագին բան չկայ: Պէտք է որ մարդ մը ինչպէս որ կը պահէ իր պատիւը, այնպէս ալ խնայէ ուրիշներուն պատիւը: Շատ անգամ մարդ փոքրիկ կասկած մը կ'ուսնենայ ուրիշի մը վրայ ու կ'սկսի այն մարդուն վրայ գէշ խօսիլ: Ասիկա աղէկ բան չէ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ սխալի:

Տան տիկին մը կը նշմարէ որ իր տունէն շարունակ կերակուրի պնակներ, արծաթէ դգալներ կը պակսին: Կ'իմացնէ ամուսնոյն: Երկուքն ալ սպասուհւոյն վրայ կասկած կ'ունենան: Երբ սպասուհւոյն կը հարցնեն, անիկա երգում կ'ընէ որ ինք գողութիւն չընեն: Քանի մը օրէն նորէն ամաններ կը գողցուին: Տան տէրը ինք իրեն կ'ըսէ որ անպատճառ սպասուհին ըլլալու է. կը բողբոքէ, ու բանտ դնել կուտայ դայն: Ասոր վրայ երկու ամիս կ'անցնի: Օր մըն ալ տունը մաքրած ատեն, պնակներն ու դգալները կը գտնէ մառանին անկիւնը՝ հին կողովի մը տակ դրուած: Կը հասկցուի որ տան տղաք այս խաղը խաղացած են միամտաբար: Տան տէրը խելոյն կ'երթայ, կ'ազատէ աղջիկը կը հանէ բանտէն և կ'ուզէ անոր շատ ստակ տալ, բայց անօգուտ: Խեղճ սպասուհին սրտին ցաւէն խելքը կորսնցուցած, խենդեցած էր:

Ուրիշին արգելք ըլլալու չէ. — Վահրամ անհանդարտ, խաղացող, խնդացող տղայ մըն էր: Դասի ատեն մօտիկ ընել չէր ուզեր. աս հերիք չէ, իր ընկերներուն ալ արգելք կ'ըլլար. մէկուն գիրքը կը քաշէր, ուրիշի մը գրիչը կը խլէր, երրորդի մը թիւին կը զարնէր: Վահրամի այս վարմունքը զգուշի էր: Օր մը երբ այսպէս արգելք կ'ըլլար, իր ընկերներէն մէկը ըսաւ. «Մեզմէ

ինչ կ'ուզես, եղբայր, դուն կը սորվիս, չես սորվիր, մենք բան մը կ'ըսենք. դուն կը խաղաս, կը խնդաս, մենք արգելք կ'ըլլանք: Ինչ իրաւունքով մեր ժամանակը կը կորսնցնես. դուն ազատ ես քու ուզածդ ընելու: Մենք կը կարգանք, կը գրենք, մօտիկ կ'ընենք, դուն ալ կը խաղաս, կը խնդաս: Դուն քեզի, մենք մեզի:» Վահրամ բարկացաւ այս յանդիմանութեան համար, բայց չհամարձակեցաւ խօսիլ և այն օրէն ալ ուրիշներուն արգելք չեղաւ:

Համբերութիւն. — Մարդ մը ինչ որ միտքը դնէ, անոր կը հասնի, եթէ շարունակ աշխատի ու համբերէ: Օր կ'ուզայ որ ձախորդութիւն մը կուգայ վրան. պէտք չէ յուսահատի. համբերելու է: Եթէ օրեր ալ կուգան, յաջող գործեր ալ:

Տեսէք, հողագործը աշնան կը ցանէ ցորենի հատիկը: Անիկա կը մնայ հողին տակ ամբողջ ձմեռը և դարնան կը ծլի: Հաւ մը երեք շաբաթ շարունակ թուխ կը նստի հաւկիթներուն վրայ, մինչև որ վառեալները կեանք առնեն ու կճեպը կ'ոտորելով՝ դուրս գան: Ըսել է Բնութեան մէջ ամէն բան տակաւ ու համբերութեամբ ձեռք կը բերուի:

Կարելի է ձեզմէ մէկը կ'ուզէ քանի մը լեզու սորվիլ, ուրիշ մը կ'ուզէ նշանաւոր գրագէտ մը ըլլալ: Շտապելու չէ, յուսահատելու ալ չէ, յուշիկ յուշիկ կը սորվիք, ամէն օր, ամէն ամիս, ամէն տարի բան մը աւելի կը սորվիք, միշտ համբերութեամբ, և կուգայ օր մը որ ձեր ուզածին պէս քանի մը լեզու սորված էք, կամ նշանաւոր գրող մը եղած էք:

Եսասեք ըլլալու չէ. — Կը միշտ հարկաւ ձգուովն ու մըջիւնին պատմութիւնը գոր օր մը խօսեցայ ձեզի: Մըջիւնը մերժեց խեղճ ձգուող պաշտպանել, որովհետեւ շատ եսասէր էր: Լաֆոնթէն ուրիշ առակ մըն ալ գրու-

ցած է: Մուկ մը խոշոր կտոր մը պանիրի մէջ կը մանէ, կ'ուտէ ու հոն հանգիստ կ'ապրի, կը պարարտանայ: Իր դրացիները սաստիկ նեղութեան մէջ կ'իյնան, կ'ուզան կ'աղաչեն որ իրենց քիչ մը ուտելիք տայ: Իհնչ կը պատասխանէ, գիտէ՞ք.

«Ճգնելու համար այստեղ եմ քաշուեր, Ալ չեմ հոգար ես գործերն աշխարհիս, Իհնչպէս օգնեմ ձեզ, ո՞վ բարեկամներ, Կ'աղաչեմ գացէ՞ք, մի՛ վրդովէք զիս:»

Եւ գէր մուկը դանակը կը գոցէ իր դրացիներուն երեսին: Չէ՛, չեմ յուսար որ ձեզմէ մէկը ուզէ այս մուկին ու մըջիւնին նմանիլ, անոնց պէս ետսէր ըլլալ: Ետսէր մարդը մինակ ինքզինքը կը մտածէ, հոգ չընե՞ր ուրիշներուն ցաւերը, վիշտերը: Գէշ բան է աս, շատ գէշ:

Ամբողջ բարոյականը անձնուրացոյ քեան մէջ ե.— Տղա՛ք, երբ օր մը մեծնաք երիտասարդ ըլլաք, քանի մը զլխաւոր պարտականութիւններ ձեզ պիտի չըջապատեն. օգտակար պիտի ըլլաք ձեր ծնողքին ու ձեր նմաններուն: Պիտի աշխատիք որ ձեր հայրն ու մայրն աղէկ ապրեցնէք, եթէ անոնք ձեզի կարօտ են, իսկ եթէ ձեզի կարօտ չեն, ազնիւ մարդ պիտի ըլլաք որ անոնց սիրտը ուրախ ըլլայ: Պիտի աշխատիք ձեր գիւղին կամ քաղքին համար: Հոգ պիտի տանիք ձեր թաղի դպրոցին, ձեր գիւղի եկեղեցւոյն, արհեստներուն, աղքատներուն:

Ինքզինքը մոռնալ, ուրիշներուն նուիրել՝ բարոյականի ամէնէն մեծ աստիճանն է: Ուրիշներուն, թէ ծանօթներուն և թէ անծանօթներուն օգնել, նեղութեան մէջ եղողին բարիք ընել՝ ամբողջ մարդկութիւնը սիրելու նշան է: «Մէրը՝ մաքուր սրտերու մէջ կը հանգչի, ինչպէս ցօղի կաթիլը ծաղկի մը բաժակին մէջ:»

Բարոյականի այս դասերուն պատկն է Աւետարանին սա՛ խօսքը. «Սիրեցէ՛ք զմիմեանս:»

Ա. Ռ. Ա. Ծ. Ն. Ե. Ր.

Արդարութիւն

1. Բարիքի ճամբուն սկիզբը արդարութիւն գործելն է:

2. Ով որ անիրաւութիւնը կ'ատէ, երկարակեաց կ'ըլլայ:

3. Իմաստութիւնը ըսաւ. Ես արդարութեան ճամբան կ'երթամ ու արդարութեան շաւիղներուն մէջ կը պտտկիմ:

4. Մանուկ էի և ծերացայ, չտեսայ որ արդարն արհամարհուի ու անոր զաւակը հաց մուրայ:

5. Անիրաւներու հարստութիւնը կէս ճամբան կը մնայ:

6. Ամբարիչներուն տունները կը կործանուին, արդարներուն տունները կը հաստատուին:

7. Արդարութիւնը մարդը կը բարձրացնէ:

8. Աւելի լաւ է քիչ բան ունենալ արդարութեամբ, քան շատ ինչքեր անիրաւութեամբ:

9. Աստուծոյ առջև անիրաւ խորհուրդը պիղծ կը համարուի:

10. Նենգ կշիռը պիղծ է Աստուծոյ առջև:

11. Արդարութիւն գործել ու ճշմարտութիւն խօսելը Աստուծոյ հաճելի է:

12. Երբոր ճշմարտութեամբ գործես, քու բոլոր գործերդ պիտի յաջողին:

13. Ով որ կը խնայէ չարերուն, կը վնասէ բարիներուն:

14. Մի՛ գոհանաք միայն արդար ըլլալէ, այլ նաև մի՛ թողուք որ անարդարութիւն մը ի գործ դրուի:

15. Ուրիշներուն ցաւերուն վրայ խորհելու է:

16. Երբ մէկուն կը համակրիք, անոր վիշտը կը թեթեւցնէք:

Խաղաղասիրութիւն, Կռիւ

1. Տղա՛ք, խաղաղութեամբ վարուեցէ՛ք բոլոր մարդոց հետ :
2. Երանի՛ր խաղաղասէրներուն որովհետեւ անոնք Աստուծոյ որդի պիտի կոչուին :
3. Վնասասէրը կռիւին վրայ կը խնդայ :
4. Հակառակութիւնն ու կռիւը առաջնորդ կ'ըլլան կարօտութեան :
5. Հեռացիր կռիւէն, մեղքերդ պիտի նուազի քեռէ :
6. Երբոր սոսիսիդ հետ դատարան երթաս, ճամբան հաշիւդ մաքրէ անկէ աղատելու համար :

Համբերութիւն, Կարեւորութիւն

1. Իմաստուն մարդը շատ կը համբերէ :
2. Համբերող մարդը հանճարեղ է :
3. Երկայնամիտ մարդը կը մարէ դատաստանը, իսկ ամբարիշտն ու կարճամիտը ալ աւելի կը դրդուեն :
4. Երանեալ է այն մարդն որ կը համբերէ :
5. Համբերութեամբ պիտի ստանաք ձեր հոգիները :
6. Վա՛յ անոնց որ կորսնցուցին համբերութիւնը :
7. Սիրտդ ուղղէ ու համբերէ, մի՛ չփոթիր հարուածի ատեն :
8. Տառապանքի ատեն համբերէ :
9. Ոսկին կրակի մէջ կը փորձուի, մարդն ալ տառապանքի մէջ :
10. Ամէն բարիք, ամէն ուսում կ'ստացուի համբերութեամբ :

Խօսելու մեջ զգուշութիւն

1. Մահն ու կեանքը լեզուին ձեռքն են. ով որ յաղթէ անոր՝ պիտի վայելէ անոր բարիքը :

2. Յիմարներուն սիրտը իրենց բերնին մէջ, իսկ իմաստուններուն բերանը սրտին մէջ է :

3. Ով որ խօսքով չի մեղանչեր, անիկա է կատարեալ մարդը :

4. Հլու մարդը զգուշութեամբ կը խօսի :

5. Խօսքով իմաստունը իր անձը սիրելի կ'ընծայէ :

6. Ոսկիդ ու արծաթդ պահպանէ, խօսքերուդ չափ ու կշիռ դիր, բերնիդ ալ դուռ ու նիւզ :

7. Իմաստուն մարդը կը լռէ, մինչեւ որ խօսքն աւարտի :

8. Իմաստուն մարդը լռութիւնը կը սիրէ :

9. Ուր որ մտիկ բնակ պէտք է, շատ մի՛ խօսիր :

10. Մինչեւ որ մտիկ չընես, պատասխան մի՛ տար :

11. Անզգամին պատասխան մի՛ տար որ անոր նմանող չըլլաս :

12. Շատախօսը կ'արհամարհուի :

13. Ով որ կը սիրէ կեանքը, կը խնայէ իր լեզուին :

14. Ամէն բանի ժամանակ կայ. ժամանակ լռելու, ժամանակ խօսելու :

15. Շատախօս մարդուն գործը չի յաջողիր :

16. Եթէ երկար խօսիս, դատ ու կռիւ կը ծագին :

17. Խօսք տալը կը նմանի պարտքի. պարկեշտ մարդը կը վճարէ իր պարտքը :

Սուս, Խաբէութիւն, Քսուքիւն

1. Իրար մի՛ ատէք :
2. Արդար մարդուն չի վայելի սուտ չրթունք :
3. Ստախօս բերանը իր անձը կը սպաննէ :
4. Քու ընկերիդ սուտ վկայ մի՛ ըլլար :
5. Սուտ վկան կը պատժուի :
6. Շրթունքներդ նենգութիւն չխօսին :

7. Ով որ կը գրգռէ խօսքերը, չապրիր:
8. Յեղեղուկ մարդը իր լեզուով կ'իյնայ չարիքի մէջ:
9. Քսուն, խաբերան ու երկու երեսանցը անիծէ, օրով նեակ շատ խաղաղակեանքներ կ'որոնցուցին:
10. Քսու, չղոքորթ մարդն ատելի կ'ըլլայ:

Բամբասանք, Թեւամանք

1. Իրար մի՛ բամբասէք:
2. Լեզունիդ լամբատանքէ խնայեցէ՛ք:
3. Իրար մի՛ զրպարտէք:
4. Չարիքի տեղ չարիք մի՛ հատուցաներ, կամ բամբասանքի տեղ՝ բամբասանք:
5. Բան մը լսեցիր, անմիջապէս անիկա միացուր արտիդ մէջ, ջանա որ դուրս չելլէ:
6. Մտրակին հարուածը վէրք կ'ընէ, իսկ լեզուին հարուածը կը փչրէ ոսկորները:
7. Թշնամանքը չապրիր:
8. Ով որ ուրիշի մը յանցանքը կը ծածկէ, բարեկամութիւն կը խնդրէ, իսկ ով որ կ'ատէ ծածկելը, կը քակէ բարեկամներն ու ընտանիքը:
9. Աստուած կը կործանէ թշնամիներուն տունը:
10. Պիղծ խօսքերէ ու պառաւանքու առասպելէն խորշէ:
11. Ձեր բերնէն դուրս նետեցէք չարութիւնը, հայհոյութիւնը, խեղկատակութիւնը:
12. Ձեն վայլեր խեղկատակութիւնն ու յիմար խօսքերը:
13. Ով որ յանդուգն է խօսքով՝ ատելի կ'ըլլայ:
14. Ես մարդ եմ. ոչ մէկ մարդ ինծի համար օտաւրական մըն է:
15. Միայն չար տղան դէձ կը զրուցէ իր ընկերներու վրայ:

Է. ՏՂԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Դ Ա Ս

1. Գիտէք թէ ի՞նչ է տիեզերքը, — անհուն աշխարհ մը որուն ամէն մասերուն մէջ կայ զարմանալի կարգ ու կանոն:
2. Այսպէս, մեր երկրագնդին վրայ կը տեսնենք եղանակներու յաջորդութիւնը, բոյսերու եւ կենդանիներու շարունակական արգասաւորութիւնը:
3. Մեր երկրագունդէն դուրս կան ուրիշ Աշխարհներ, ուր ամէն բան կանոնաւորուած է մեր տեղի նման:
4. Ամէն տեղ ուր կը գտնուի կարգ ու կանոն, կարգադրող մը կայ, որ զանոնք գոյութեան բերած է:
- ԱՍՏՈՒԱԾ է այդ կարգադրողը:
5. Ճանլցե՛ք, սիրեցե՛ք ու պաշտեցե՛ք Աստուծոյ իմաստութիւնն ու զօրութիւնը:
6. Յիսուս Քրիստոս սն երեք առաքինութիւնները սորվեցուց. հաւատք, յոյս, սէր, որոնք անհրաժեշտ են մարդոց փրկութեան համար: Ասոնք Աստուծապաշտութեան ու Աստուածսիրութեան հիմ են, եւ մայր են Քրիստոնէական բոլոր առաքինութեանց:
7. Աստուծոյ նկատմամբ ունեցած մեր բոլոր պարտականութիւնները աւանդուած են Տասը պատուիրանքներուն մէջ զորս Աստուած Սինա լեռը տուաւ Մովսէս մարգարէին, ինչպէս պիտի սորվիք «Կրօնի Ուսման» դասընթացքին մէջ:

սերունդը վատ, չար, ապականուած էին. իսկ Սէթի որդիներն ու սերունդը բարեպաշտ ու արդար: 3. Նոյ ու իր ընտանիքը երախտագէտ սրտով շնորհակալութիւն յայտնեցին, զո՞ն մատուցին: Աստուած խոստացաւ այլեւս ջրհեղեղով չպատժել: 4. Բարի խրատներու, խօսքերու, խորհուրդներու չանսալը մեծ փեսա յառաջ կը բերէ: Եթէ մարդիկ մտիկ ընէին Նոյի խրատներուն ու հեռանային վատ ու չար գործերէ, հարկաւ կը փրկուէին պատիժէ, որովհետեւ Աստուած կը պահպանէ ԶԻՆՔ սիրողները, կը պատժէ ԶԻՆՔ ատողները, ուրիշներուն օրինակ տալու և զգուշացնելու նպատակաւ:

Աբրահամու պատմութենէն կը սորվինք. 1. Թէեւ դժուար էր իր տունը, տեղը ձգել, երթալ օտար երկիր, սակայն Աբրահամ այնչափ կը սիրէր Աստուած որ ամէն նեղութիւն, զրկանք յանձն առնելով՝ Քանանացւոց երկիրը գնաց: Աբրահամ կը հաւատար թէ Աստուած յաջողութիւն կուտայ, իր սերունդը մեծ ազգ կը դարձնէ, և իր սերնդէն պիտի ընէր խոստացուած Փրկիչը: 3. Աբրահամ Քանանացւոց երկիրն անվտանգ հասնելուն համար, երախտագիտութիւն յայտնեց Աստուծոյ: 4. Աստուած Աբրահամը օտար երկիր տարաւ որ հեռու ըլլայ վատ բարեկամներէ, հոն կարենայ պաշտել իր հաւատքը ու զայն հաստատ պահէ. որովհետեւ օտարութեան մէջ առանձնացած՝ աւելի կրնար սորվեցնել Աստուածաշատութիւնն իր ընտանիքին և կազմել բարեպաշտ սերունդ մը, բարեպաշտ ժողովուրդ մը: 5. Թէեւ Աստուծոյ պատուէրը կատարել դժուար, ծանր էր Աբրահամու, սակայն Աստուծոյ սէրը իր զաւակէն աւելի բարձր դասեց: Դիւրին է արդեօք որ մարդ ինքն իր ձեռքով սպաննէ իր միակ որդին: Ըսելը դիւրին է, բայց կատարելը դժուար ու անստանելի: Բայց հաւաստի հայրը Աբրահամ պատրաստականութիւն յայտնեց կատարելու Աստուծոյ պատուէրը:

6. Աստուած զո՞նի կարօտ չէ, ԱՆԻԿԱ մաքուր սիրտ ու բարի գործ կը սիրէ ու կ'ուզէ. բայց մարդոց հաւատքը փորձելու, հաստատելու և աւելի ևս ամրապնդելու համար, փորձութիւններ կուտայ զորոնք մեծ համբերութեամբ տանելու ենք, և միշտ աղօթենք որ օգնէ մեզի, որ մենք միաս չկրենք, զգուշանանք ու մեղքի մէջ չիյնանք:

Իսահակի ու Յակոբի պատմութիւններ. 1. Եսաւ խնայաբարոյ, վայրագ ու թեթեւամիտ էր, իսկ Յակոբ քաղցրաբարոյ, խոհեմ, ծանր ու լուրջ էր: Իսահակ կը սիրէր Եսաւը, Ռեբեկան ալ Յակոբը: Ինն ու փոքր ատելութիւնը բոյն դրած էր Եսաւին ու Յակոբին մէջ, անոնք զիրար կ'ատէին, այնպէս որ մէկ հօր որդիներ, մէկ յարկի տակ բան մը իրարու տալու համար վարձատրութիւն մը կը պահանջէին: 2. Տան կառավարութիւնը հօրը մահուանէն ետքը՝ անդրանիկ որդին կ'անցնէր. անիկա տէր կ'ըլլար ամէն բանի, կը կառավարէր ու կը խրատէր: Անդրանիկը խոհեմ ըլլալու էր որ տունը լաւ կառավարէր. ան պատիւը, անունը, յարատեւութիւնը ու յաջողութիւնը պահպանէր: Ուստի Աստուծոյ թելադրութեամբ խոհեմ Յակոբ ստացաւ անդրանիկութեան իրաւունքը: 3. Եսաւի բարկութիւնը անցնելու համար՝ Յակոբ տունէն հեռացաւ միջոց մը: Յետոյ հաշտուեցաւ եղբօրը հետ և սիրով ապրեցան իրարու հետ:

Յովսէփի գեղեցիկէն. 1. Յակոբի զաւակները, բայց Յովսէփէն ու Բենիամինէն, չար, ստախօս, նախանձոտ էին. մինչ Յովսէփի բարի, խոնարհ, ճշմարտախօս ու ծնողատէր էր: Յովսէփի միամտաբար պատմեց իր երազը թէ ինք մեծ իշխան մը պիտի ըլլայ ու պիտի իշխէ եղբայրներուն վրայ: Եղբայրները նախանձեցան, վրէժ լուծեցին, և յետոյ ծախեցին, մտիկ չընելով անոր աղաչանքին ու պաղատանքին, և հայրենին խարեցին թէ դա-

ալ անոնց օգնութիւնն ու պաշտպանութիւնն ցոյց կուտար և դատաւորներով կ'ազատէր թշնամիներէ ու նեղութիւններէ :

Սառադիւն. 1. Սամուէլի զաւակները կաշառակերութեամբ կը կառավարէին երկիրը, ժողովուրդը դժգոհ էր : Վերջած էր սէրը, միութիւնը, արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, որոնց պատճառաւ պատերազմներն անյաջող էին : Անոնք կը կարծէին թէ թագաւոր եթէ ունենան, իրենք ալ կը յաղթեն, առանց իրենց սիրտերը մաքրելու և Աստուծոյ օգնութեան դիմելու : Անոնք ինչ որ թագաւորէն կ'սպասէին, կ'ստանային եթէ երկնաւոր թագաւորին պատուիրանքը պահէին : 2. Սաւուղի յաջողութիւնը մոլորութեան մէջ կը ձգէ երիտասարդ թագաւորը. կը մեծամտի, կը մոռնայ ինքզինք և անհագնաբար կը գտնուի Աստուծոյ : Իր յաջողութիւնները կը վերագրէ իր անձնական քաջութեան և ոչ թէ Աստուծոյ զօրութեան ու օգնութեան : Անիկա Աստուծոյ պատուէրները արհամարհելով՝ Աստուծոյ չնորհքներէն կը զրկուի. կեղծաւորութեամբ ու զոհաբերութեամբ կ'ուզէ Աստուծոյ հաճելի ըլլալ, բայց չի յաջողիր և կը զրկուի իր իշխանութենէն : 3. Սաւուղի օրինակը գեղեցիկ դաս է մեզի համար. մարդ որքան հարստութեան, մեծութեան, փառքի ու պատիւի հասնի, այնքան պէտք է իր անձը խոնարհութեան մէջ պահէ, որովհետեւ Տիրոջ առջեւ աւելի չնորհք կը գտնէ : Մեծամիտ մարդը սիրելի է Աստուծոյ և երբեք յաջողութիւն չի գտներ իր գործերուն մէջ : 4. Սամուէլ գովելի ու սիրոյցաւ վարմունք մը ունեցաւ. չարունակ կը յիշեցնէր թագաւորին սխալները, կը ցաւէր անոր վրայ, և միշտ կ'աղօթէր անոր համար :

Դաւթի պատմութիւններ. 1. Աստուծոյ հոգին՝ չնորհքը կը վերնայ Սաւուղէն, ուրախութիւն, մաքրի հանգիստ ու խղճի անդորրութիւն կը հեռանան անկէ, բոյն կը դնեն

անոր մէջ չար ոգի, երկիւղ, տկարութիւն ու հոգեկան անհանգստութիւն : Կը սարսափի, երբ կը յիշէ, որ Աստուած բարկացուցած է իր վարմունքով, որով անոր ողորմութիւնը, չնորհքն ու օգնութիւնը ալ է՛ր կրնար վայելել : 2. Գնարեբգակ հովիւ մը, խոնարհ, իմաստուն ու քաջ երիտասարդ մը, Դաւիթ, կ'ընտրուի ՍՍԻՈՒՂԻ ՏԵՂ Աստուծոյ հրամանաւ : 3. Դաւիթ վշտացած՝ կը զգար այն անպատուութիւնը, նախատինքը զոր իր ցեղակիցները կը կրէին հեթանոս հակայէն՝ Գողիաթէն : Աստուծոյ օգնութեամբ կ'սպաննէ զայն : 4. Դաւիթ յաջողութիւնը Սաւուղը անհանգիստ կ'ընէ : Սաւուղ Դաւիթը կ'ատէ, կը հալածէ, կը հեռացնէ : Դաւիթ՝ անօթի, ծաւալած՝ նեղութեան մէջ կը թափառի անապատները և դարձեալ մեծանշանութեամբ կը վարուի, վրէժխնդիր չըլլար : 5. Դաւիթ թագաւոր ըլլալէ ետք, կը յաղթէ իր թշնամիներուն և երկիրը կը խաղաղեցնէ. ժողովուրդը կը հարստանայ ու Աստուծոյ բարիքները կը վայելէ : Դաւիթի արդարասիրութիւնը, ճշմարտասիրութիւնը կը պակսեցնեն վէճերը : 6. Դաւիթ մեծ որդին Աբիսուդոմ ապերախտ ու անհնազանդ՝ չարաչար կը պատժուի :

Սողոմոնի պատմութիւններ. 1. Աստուած կ'ընդունի Սողոմոնի խնդիրքը, անոր կուտայ մաքուր սիրտ, իմաստութիւն, արդարասիրութիւն և բարին ու չարը զանաազանելու կարողութիւն : Սողոմոն անշահաւէր, բարեպաշտ ու հնազանդ էր որ կրցաւ երկնային բարիքները խնդրել : Ամէն բանի մէջ Աստուծոյ երկիւղով կը գործէր : 2. Հեղէր և ինքզինք Աստուծոյ ծառան կ'անուանէր. իմաստուն էր. դիտէր Աստուծոյ մեծութիւնը, թէ երկինք ու երկիր զայն չեն կրնար պարունակել : Անիկա գիտէր որ Աստուած ոչ միայն իսրայելացւոյ համար էր, այլ և բոլոր ժողովուրդներու : Բարեպաշտ էր. համոզուած էր որ օրհնութիւն ու օգնութիւն Ամենակարող Աստուծոյ կու-

գան: Ժողովորդաւեր էր, որովհետեւ կը խնդրէր որ Աստուած իր Ժողովրդին աղօթքը լսէ, կը յորդորէր զանոնք որ Աստուծոյ երկիւղը ունենան իրենց սրտին մէջ երջանիկ ապրելու համար: Օտարներն ալ կը սիրէր, որովհետեւ իր կառուցած տաճարին մէջ կը խնդրէր որ Աստուած լսէ օտարականներու աղօթքն ալ: Ասկէ կը տեսնուի թէ որուն մէջ որ ըլլայ Աստուծոյ երկիւղը, իմաստութեամբ կը կառաւարէ կեանքը, անոր գործերը յաջողութեամբ կը պսակուին, միշտ ուղիղ կը պահէ թէ՛ զինք և թէ՛ ուրիշները, և ասով զիւրութեամբ կը հասնի երկրաւոր բարիքներու և Աստուծոյ օրհնութեան: 4. Սողոմոնի կեանքէն սա՛ խրատը կրնանք քաղել. կեանքն սկսաւ ուրախ, շարունակուեցաւ փառաւոր, վայելուչ, Սողոմոն փորձութեան մէջ ինկաւ: Միեւնոյն փորձութիւնները մանաւանդ այս անցաւոր աշխարհի զուարճութիւնները մեզ եւս կրնան սպառնալ և ոչնչացնել: Ուստի պէտք է արթուն կենալ, հսկել ու աղօթել որ փորձութեան մէջ չիյնանք, և եթէ իյնալու ըլլանք իսկ, աշխատինք նմանիլ Դաւիթին որպէս զի բարի վախճան ունենանք:

Սողոմոնի յաջորդներէն. 1. Յերոբոամի յաջորդներուն ատեն բաժանման ու կռապաշտութեան հետեւանքը սա եղաւ որ շարունակ ներքին խռովութիւններ, անկարգութիւններ ու պատերազմներ յառաջ բերաւ. յաղթուեցան, տաճարի սրբազան անօթները ուրիշներու ձեռք անցան, և այլն: Բաժանման հետեւանքով թուլացան, տկարացան ու նիւթական կորուստը մեծ եղաւ: Ժողովուրդը ստորնացաւ, ապականեցաւ և հետզհետէ կործանեցաւ: Եղան թաղաւորներ Դաւիթի երկրին մէջ որ Ժողովուրդը դարձուցին ուղիղ ճամբան ու ներշնչեցին հաստատուն հաւատք, որով յաղթեցին թշնամիներուն: 2. Աստուած իր համբերութեան սահման զրա՞ծ է, երբ՝ ալ համբերել չէր կրնար ըլլալ, թողուց որ Իսրա-

յիւլացիները կրեն այդ պատիժը: Աստուած այսպէս վարուեցաւ որովհետեւ տեսնելով թէ իր սէրն ու բարեքները ապարդիւն մնացին, ուղեց ուրիշ եղանակաւ խրատել այդ անհաղանդ ժողովուրդը, պատժեց ու ճաշակել տուաւ անոնց վարմունքին հետեւանք եղող դառն պատճենները: Ուղեց Իսրայելացւոց սորվեցնել լսել ու հնազանդիլ: Իսրայելացիք որչափ հեռանային Աստուծմէ, աջնչափ կը կրէին իրենց արդար պատիժը: Նաբուգոդո-նոսոր կը պաշարէ Երուսաղէմն ու քարուքանդ ընելով՝ անոր պարիսպները մօխրի կոյտ կը դարձնէ, բնակիչներէն շատերը փլատակներուն տակ կը կոտորին, կը մեռնին, ոմանք գերի կը տարուին Բաբելոն: Տաճարը կը կործանուի, սրբութիւնները կ'անպատուուին, անոր հաւատութիւնները կը կողոպտուին: 3. Ահա այսպէս կ'սկսի Աստուծոյ արդար պատիժը, որուն նպատակն է զգալ տալ Ժողովրդին իր սխալ ընթացքը, ինչ որ Իսրայելացիներուն փոքր մասը կրցաւ հասկնալ:

Մարգարէներու պատմութիւնէն. 1. Աստուած իր կամքը մարդոց յայտնելու համար կը յարուցանէր Ժողովուրդին մէջէն հաւատարիմ, երկիւղած ու բարեպաշտ մարդիկ. ասոնք կը կոչուին մարգարէ: Այս ընտրուած, հոգւով լեցուած ու զօրացած մարդիկ անձնուէր գործիչներ էին, ասոնց կոչումը շատ բարձր էր. անոնք իրենց գործնական քարոզներով կը հրաւիրէին ապաշխարութեան ու կը յիշեցնէին Աստուծոյ հետ ունեցած ուխտի պահպանումը, և հրաշքով կը հաստատէին իրենց Աստուծմէ զրկուիլը: 2. Մարգարէները կը մխիթարէին թշուառութեան ատեն, համոզուած էին որ Աստուած իր Ժողովուրդը չի մոռնար՝ հակառակ իրենց գործած յանցանքներուն, այլ կը յայտնէ իր խոստումը: Ուստի ու է ցաւ ու վիշտ ապաշխարութեան հրաւէր մըն էր Ժողովրդին և Աստուծոյ գթութեան նշան:

Բարեկրօնի գերութեան. 1. Իսրայելացիք Բարեկրօնի գետին ափը նստած՝ կ'ողբային, նոր կը հասկնային Մովսէսի խրատներն որ Աստուծոյ հաւատարիմ մնան, անկէ հեռանալով՝ անէծք ու մահ էր իրենց բաժինը, անոր մօտենալով կեանք ու օրհնութիւն կը վայելէն: 2. Դառնալէս կը խոստովանէին թէ Աստուծոյ արդար դատաւանն է, և կ'ուխտէին ալ չբարկացնել Աստուծոյ, Անոր օրէնքները կատարել սրբութեամբ ու հաւատարիմ մնալ Անոր: Թշուառութեան մէջ զգաստանալով՝ Աստուծոյ ներքէն անոնց ու դարձեալ իրենց երկիրը տարաւ: 3. Մահուկներուն հաստատ հաւատքին համար՝ Աստուծոյ ազատեց զանոնք կրակէն: Այսպէս հաւատքը կը պաշտպանէ ու կ'ազատէ:

ԱՌԱՎԵՆԵՐՈՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1. Պարսպանցեան. Շատ մեղքի տէր մարդն ալ թողութիւն կը գտնէ, եթէ Աստուծոյ սէրն ու ջերմեռանդութիւնն ունենայ:

2. Երկրագործեան. Սերմերը Աստուծոյ պատուէրներն են, գետինները մարդոց սիրտերը. անհաւատ, թուլահաւատ, աշխարհասէր ու փառասէր մարդիկ առաքինութիւն չեն կրնար գործել, բայց բարի ու ջերմեռանդները ուրախութեամբ մտիկ ընելով Աստուծոյ պատուէրները՝ համբերութեամբ շատ առաքինի պտուղ կուտան:

3. Անգութ ծառայեան. Աստուծոյ մեր մեղքերը չի ներեր, եթէ մենք իրարու յանցանք չներենք: Երանի ողորմածներուն, որովհետեւ անոնք ողորմութեան պիտի արժանանան:

4. Սամարացիեան. Մարդիկ պարտին իրար սիրել ու ցաւակցարար օգնել իրարու, եթէ բարեգործութիւն ընելու կարողը չուզէ ընել, մեղք կը գործէ: «Ով որ բարին կը ճանչնայ և չի գործեր՝ կը մեղանայ»:

5. Հարիւր ոչխարեան. Ինք Յիսուս աշխարհ եկած էր մեղքով մոլորուած, կորսուած մարդիկը դարձնել և Հօր Աստուծոյ կամքն այն էր թէ ամենեւին մարդ մը չկորսուի. և եթէ մեղաւոր մը դարձի գալով մեղքերէն ազատի, Աստուծոյ ուրախ կ'ըլլայ:

6. Անառակ որդիեան. Աստուծոյ անսպէս ողորմած է որ մեղաւորին կորուստը չուզեր, այլ անոր դարձի գալը կ'ուզէ. և որտանց զղջացող մեղաւորին յանցանքը կը ներէ: «Ապաշխարեցէք ու աւետարանին հաւատացէք»:

7. Տնեստին առակեան. Պարտաւոր ենք դրամով ու ողորմութեամբ աղքատները շահիլ, և կարելի չէ թէ՛ Աստուծոյ և թէ՛ մամոնայի ծառայել միանգամայն:

8. Աղփառ Ղազարոսեան. Մարդ իր յոյսը բոլորովին այս աշխարհի մարմնաւոր վայելչութեանց ու փառքի վրայ հաստատելու չէ, այլ Ս. Գրքին մտիկ ընելու ու հանդերձեալ կեանքը մոռնալու չէ:

9. Դասաւորեան. Պէտք է աղօթել Աստուծոյ, որպէս զի Անիկա ալ մեզի ողորմի ու մեր աղաչանքը լսէ: Երբ Աստուծոյ չվստացող ու մարդոցմէ չամչող դատաւորը շատ աղաչանքի չի դիմանար, Աստուծոյ որ ողորմած ու բարի է, որչափ աւելի գութ ունի իր ստեղծածներուն վրայ և անոնց աղաչանքը կը լսէ:

10. Փարիսեցիեան. Մեղաւոր մարդը եթէ խոնարհ սրտով «մեղայ» ըսէ ու Աստուծոյ թողութիւն խնդրէ, հաճելի կ'ըլլայ. իսկ եթէ արդարը ամբարտաւանութեամբ պարծենայ՝ կը պատժուի: «Ով որ իր անձը կը խոնարհեցնէ՝ պիտի բարձրանայ, ով որ բարձրացնէ՝ պիտի խոնարհի»:

11. Տանուսեան. Շատ մարդիկ թէև ուշ, բայց սրտով ջերմեռանդ ու Աստուծոյ մօտ ըլլալով՝ մեծ շնորհներու արժանի կ'ըլլան, որովհետեւ կանչուածները շատ են բայց ընդունուածները քիչ:

12. Քանգարեն . Աշխատողներ մարդիկ կը վարձատրուին ու ծոյցերը կը պատժուին :

13. Այգի սկիզբէն . Աստուած Հրէից մարդարէները զրկեց , բայց Հրեաները զանոնք չարչարեցին , մեռցուցին : Հիմայ եւ (Յիսուս) եկած եմ , զիս ալ մեռցնել կ'ուզեն : Ուստի , Աստուծոյ արգարութիւնը անոնցմէ պիտի առնուի , և պիտի արուի անոնց որ Աստուածպաշտութեան պատւ կ'ուսան :

14. Հարսանիքէն . Հրեաները զինքը (Յիսուս) անարգելնուն համար պատժոյ արժանի են , և Աստուծոյ արքայութեան մէջ միայն առաքինազարդները տեղ ունին :

15. Տասն կուսանքէն . Հոգին փրկելու համար անհոգութիւն ընելու չէ . այլ միշտ արթուն ու պատրաստ ըլլանք որ Բրիտանի արքայութենէն չզրկուինք :

16. Ո՞վ է մեծը . Թող տուէք մանուկներուն որ ինծի գան և մի արգելէք զանոնք , որովհետեւ այդպիսիներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը :

17. Այրի կնոջ լուսայէն . Կարողութեանդ համեմատ ողորմութիւն ըրէ , քիչ ունիս քիչ տուր :

18. Հարուս երիտասարդէն . Հարստութեան վրայ յոյս մի դնէք : Ո՞վ որ կ'ուզէ ետեւէս գալ , պտք է իր անձն ուրանայ , վերցնէ իր խաչն ու ետեւէս գայ :

19. Անմիտ հարուստէն . Ձեր հարստութիւնը երկինքի մէջ զիզեցէք , որովհետեւ ձեր գանձերն ուր որ ըլլան՝ հոն կ'ըլլայ ձեր սիրտը :

20. Որովի առակէն . Մի դատէք որ չգտաւիք :

21. Սերմնացանէն . Երանի՛ անոնց որ մաքուր սիրտ ունին , որովհետեւ անոնք Աստուած պիտի տեսնեն :

22. Մարգարէէն . Բոյոր բարի սուրբերը ու կատարեալ պարգեւները վերէն՝ Լուսոյ ՀՕՐՄէն կ'իջնեն :

23. Ընքիքէն . Թէ՛ մէկն աշխարհ սիրէ , այդ կը նշանակէ թէ անոր սրտին մէջ Հօրը սէրը չկայ : Որով-

հետեւ աշխարհս անցաւոր է , նոյնպէս իր ցանկութիւնները . իսկ ո՞վ որ Աստուծոյ կամքը կատարէ՝ յաւիտեան կ'ապրի :

Յիսուսի առակներու հինգ խումբը . — Ա. Աստուծոյ արքայութեան արժէքին մասին խօսողներն են Ագարակի գանձը , քանկագին մարգարիտը :

Բ. Երկնքի արքայութեան , Տիրոջ , Աստուծոյ էութեան , ողորմածութեան ու շնորհքին վրայ . — Կորնուեալ ոչխարը , կորնուեալ դրամը , այգւոյն մշակները , անպտուղ քղեկին :

Գ. Երկնքի արքայութեան ժառանգորդներուն վրայ թէ՛ ինչ պայմաններով կ'ընդունուին և ինչ պայմաններով կը մնան հոն . — Փարիսեցիկն ու մաքսաւորը , անառակ որդին , ողորմած սամարացիկն , անիրաւ ճեշտը :

Դ. Երկնքի արքայութեան մանկու արգելքներուն վրայ . — Մեծ ընքիքը , աղիւս Ղազարոսը , տասն կոյսերը , այգւոյն չար մշակները , շահաւեր ծառան :

Ե. Աստուծոյ արքայութեան զարգացման , տարածման ու կատարելագործութեան վրայ . — Սերմնացանը , քանգարները , մանանխոյ հասիկը , խնորը , անող սերմը , որունը , աշխարհի կատարածը :

Ը. ՏՂԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ

Դ Ա Ս

1. ԱՆՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

1. Դուք կ'ապրիք ընկերութեան մը մէջ որ կը կառավարուի արդարութեամբ :

2. Ասով հանդերձ կը տեսնէք թէ *անհաւասարոյքիւն* մը կայ ընկերութեան մէջ:

3. Մենք կը ծնինք առաւել կամ նուազ ուժեղ, առաւել կամ նուազ խելացի: Ասիկա անհաւասարութիւն մըն է մեր մէջ:

4. Մենք առաւել կամ նուազ հարուստ ենք. ահա *վիճակներու անհաւասարոյքիւն*:

5. Դուք լսած էք յաճախ որ կ'ըսեն թէ վիճակներու անհաւասարութիւնը *անարդարոյքիւն* է:

6. Ուրիշ մը կը պատասխանէ թէ անկարելի է *քառնաշ* այդ անհաւասարութիւնը:

7. Իւրաքանչիւրիս մէջ *գրգիռ* մը կայ հարստութեան տիրանալու մեզի ու մերիններուն համար:

8. Արդ՝ աշխատութեամբ միայն կրնանք ձեռք ձգել հարստութիւնը: Աշխատութիւնը ոչ միայն անհատի մը հարստութեան, այլ եւ երկրի մը *գոօրոքեան* ու *վեժոքեան* աղբիւրն է:

9. Կան մարդիկ որ հարուստ ծնած են, իրենց հարստութիւնը գէշ կը գործածեն բայց երկար ատեն չեն կրնար վայելել, որովհետեւ ով որ իր ղրամը կը վատնէ եւ կը դադրի աշխատելէ, *կը փճանայ*:

10. Ընդհակառակն ամէն աղքատիկ գործաւոր կրնայ *դիւրակեցիկ* ըլլալ, նոյն իսկ *հարուստ* ըլլալ, եթէ աշխատասէր ու տնտեսագէտ է. իր զաւակներն ալ եթէ աշխատին անոր պէս, իրենց հօրմէն աւելի հարուստ պիտի ըլլան:

ԹԵՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ընկերութիւն մը ի՞նչպէս կը կառավարուի: — 2. Ի՞նչ կը տեսնենք այդ ընկերութեան մէջ: — 3. Ի՞նչ է այդ անհաւասարութեան առաջին պատճառը: — 4. Ի՞նչ է վիճակներու անհաւասարութիւնը: — 5. Ի՞նչ կը լսեմ յաճախ: — 6. Չարմանալի է: — 7. Ամենքս ալ ի՞նչի կը փափաքինք: — 8. Ի՞նչ է աշխատանքը: — 9. Ի՞նչպէս կը փճանայ հարստութիւն մը: — 10. Աղբաթիկը աշխատութեամբ ի՞նչ կրնայ ըլլալ:

2. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Աշխատութեան ազատութիւնը. — 1. Ոչ միայն *Թուրքիոյ մէջ*, այլ եւ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրները աշխատութեան թոյլտուութիւն կայ: Ամէն մարդ ազատ է ըստ կամս գործածել իր խելքն ու բազուկը:

2. Չեր ուզած պաշտօնը, զբաղումը, արհեստը կըրնաք ընտրել:

3. Մրցումը օրինաւոր ու թոյլ տրուած է, մրցումէն մի՛ տրտնջաք:

4. Մրցումը կը մղէ աշխատողը լաւագոյն գործեր արտադրել:

5. Այսպէս մրցմամբ աշխարհս կ'օգտուի:

ԹԵՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. 2. Աշխատութեան թոյլտուութիւն կայ: — 3. Մրցումն ի՞նչ է: — 4. 5. Մրցման օգուտներն որո՞նք են:

Աշխատութիւնը պարսկականութիւն մըն է. — Ո՛ր արհեստին ալ հետեւիք, *հիմնովին սորվեցէք*: «Ինչ որ կ'ընես, աղէկ ըրէ»: Մի գոհանար կէս մը գիտնալէն: Մի՛ ըսեր թէ ա՛լ պէտք չունիս բան սորվելու,

միշտ բան պիտի սորվիս: Որչափ ալ լաւ աչկերտ, վարպետ ըլլաս, քեզմէ լաւագոյններ կան, աշխատելու ես անոնց հաւատարիլ:

Եթէ ձախաւեր գործաւոր ես, գործը քեզմէ կը փախչի յաջողին քով կ'երթայ:

Մի արանջար քեզի դէմ մրցողներուն, երբ անոնք քեզմէ աւելի լաւը կը չինեն:

Կեանքի մէջ յաջողիլ կ'ուզես, ընտրէ՛ կանոնաւոր, համբերաստ ու կոռովի աշխատութիւն մը:

Գիտակցաբար, սիրաշօժար ու կանոնաւորութեամբ աշխատելու է:

Մէն մի աշխատող, ըլլա՛յ մանչ, ըլլա՛յ աղջիկ, ընկերութեան մը մէջ ժամացոյցի մը անուածոյքին (rouage) կը նմանին: Եթէ մէկ փոքր անուածոյքը իր դերը գէշ կատարէ աշխատելու միջոցին, մեքենականութեան բոլոր ընթացքը կը կասի: Նոյնը ընկերութեան մէջ. իւրաքանչիւր անդամ իր աշխատութեան բաժինն ունի. մէկու մը թերութիւնը կրնայ յառաջ բերել խանգարում մը: Բարի աշխատող մը ըլլալու և յաջողելու գաղտնիքը գիտէ՞ք ինչ է: — Աշխատութիւնն է այն:

Աշխատութեան մէջ կարգ ու կանոն. — 1. Հսկել իր անձին Վրայ ու հսկել իր գործերուն վրայ:

2. Ամէն բան իր տեղը, ամէն մարդ իր գործին:

3. Մի և նոյն ատեն չափ բանի չձեռնարկել:

4. Ձեռնարկած գործին հետեւիլ յարատեւութեամբ:

5. Գործ մը կիսատ չթողուլ:

6. Արձանագրել ինչ որ պիտի ընեն:

7. Վաղուան չթողուլ ինչ որ կրնաս այսօր ընել:

8. Կանոնաւորապէս հաշիւ բռնել հասոյթին ու ծախքին:

9. Անհրաժեշտ բաները նպատաւոր պայմաններով գնել և խորշիլ անօգուտ բաներ գնելէ:

10. Պարտքի տակ չիյնալ:

Եթէ այս 10 պատուէրները կատարէք, ԵՐԲԵՔ ՉԷՔ ՅՈԳՆԻՐ. աշխատութիւնը ձեզի ծանր չի գար:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Արհեստ մը ի՞նչպէս սորվելու է: — Ի՞նչ ըսելու չէ: — Ձախաւեր գործաւոր մը ի՞նչ կ'ըլլայ: — Ի՞նչպէս աշխատելու է: — Մեն մի աշխատող ի՞նչի կը նմանի: — Ո՞րն է յաջողելու գաղտնիքը: — Ո՞ր պատուէրները կարգ ու կանոն կը կազմեն:

3. ԳՈՐԾԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ գործաւոր էք, ձեր գործատիրոջ նկատմամբ շատ պարտականութիւններ ունիք, ինչպէս որ ձեր գործատէրը փոխադարձաբար ձեզի նկատմամբ:

Չպիտի ըլլաք ծոյլ ու անհոգ, և մի՛ արդարացնէք ինքզինքնիդ՝ ըսելով. «Իրեն թող ըլլայ տուած դրամը. տուածն ի՞նչ է. աշխատութեան փոխարժէքն ա՛յսչափ է:»

Լաւ աշխատեցէք ու պարկեշտութեամբ, որպէս զի գնահատուի՞ ձեր գործատիրոջմէն ու փնտռուիք ամէն կողմէ. այն ատեն միայն ձեր գործաւորչէքը կը բարձրանայ:

Եթէ արհեստաւոր էք, լաւ աշխատեցէք որ օտարներու քով ալ համբաւ ունենաք. որովհետեւ ձեր արտադրածները պիտի արտածուին օտար երկիրներ: Եթէ գէշ գործ պատրաստէք, ձեր ազգին արհեստւորի հաւբաւը կը նսեմացնէք:

Գործատէրեր. — Եթէ գործատէր ըլլաք, ձեր գործերուն տեսչութիւնն ուրիշին մի՛ յանձնէք, դուք վարեցէ՛ք ձեր գործերը:

Հաշիւ՝ ամէն բանի մէջ: Հաշուեցէ՛ք թէ ի՞նչ կ'արժեն վարձած խանութնիդ, տուներնիդ, պաշտօնեայ-

ներն, գործաւորներն և հաշուեցէք ձեր գործին յատկացուցած դրամին շահը:

Հասոյքները պէտք է գոցեն ընդհանուր ծախքը, ու բան մը աւելնայ որ զուտ հասոյք կը կոչուի:

Աշխատելու ես որ զուտ հասոյթն աւելնայ, բայց ոչ թէ ի վնաս հասարակութեան, որովհետեւ ժողովուրդը ընդերկար չի խաբուիր:

Այդ զուտ հասոյթը մի՛ փնտեր ի վնաս գործաւորներուն ու պաշտօնեաներուն, անոնց վճարելով անբարար կան գումար մը, որովհետեւ գեշ գործասէր մը չի կրնար ունենալ լաւ գործաւոր մը:

Որչափ աւելնայ հարստութիւնը, այնչափ աւելի կան պարսկանութիւններ գործաւորներուն նկատմամբ:

Գործատէրն իր գործաւորին ապագայ կեանքն ալ իր հոգածութեան առարկայ պիտի ընէ: Գործատէրը իր գործաւորին ու պաշտօնեային խնայողութեան միջոցներ ցոյց պիտի տայ, զիւրութիւններ ընծայելով՝ գումար մը յանձնել խնայողական սկսուիլին:

Գործատէրը պիտի վարձատրէ իր պաշտօնեան ու գործաւորը՝ արժանիքնուն համեմատ անոնց թոշակն աւելցնելով: Այս ալ գործատիրոջ պարսկանութիւնն է, նաեւ շահը:

ԹԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — Գործաւորն որո՞նց հանդէպ պարսկանութիւններ ունի: — Ի՞նչպէս վարժուելու է աշխատութեան: — Ի՞նչ ընելու է. ի՞նչ ընելու չէ: — Գործին ինչո՞ւ հոգ տանելու է. — Գործասէրն ի՞նչ պարսկանութիւններ ունի: — Ի՞նչ է զուտ հասոյթը: Որո՞նց ի վնաս ընելու չէ այդ զուտ հասոյթը: — Երբ հարստութիւնն աւելնայ, ի՞նչ պարսէր ունի: — Հարուստ գործասէր մը ի՞նչ պարսկանութիւններ ունի հանդէպ իր գործաւորներուն ու պաշտօնեաներուն:

Գործաւորին յարգը. — Երբեմն աշխատանքը յարգելէր: Այսօր ամէն մարդ կը յարգէ աշխատութիւնը:

Գործաւոր ըլլալու համար մի՛ դժգոհիք, ոչ ալ անարգեցէք անոնք որ ձեռքի աշխատութեամբ չեն ապրիր, և զանոնք ծոյլ մի համարիք:

Բժիշկը, փաստաբանը, ուսուցիչը, դատաւորը, անոնք ալ արուեստ մը ունին. անոնց աշխատութիւնը երբեմն ձերինէն աւելի տաժանելի է:

Ձեր հաճոյքն ըլլայ միայն այն ուրախութիւնը զոր աշխատութեամբ ու խոնարհութեամբ կ'ստանաք:

Աշխատասէր ու անտեսագէտ գործաւորը օր մը գործատէր կրնայ ըլլալ:

Ընդհանուր խորհուրդներ. — 1. Ձեր ճաշակին, հակումին, հպարտութեան համեմատ գործ մը ընտրեցէք:

2. Եթէ ձեր ծնողքը հողագործ է, հողագործ մնացէք: Մարդ մը որ դաշտը կը մշակէ, անկախ կը մնայ ու կը չնչէ մաքուր օդ և աշխատութենէն չի ձանձրանար:

3. Քաղաքին գործաւորը կախում ունի գործատէրէն. կը չնչէ յաճախ ապականուած օդ, երբեմն ալ անոր գործը կը պակսի:

4. Ինչ գործի ալ ըլլաք, ձեր առաջին պարտականութիւնն է պարկեշտութիւնը:

5. Դուք պարտաւոր էք ձեզ կրթել, ձեր զբաղման մէջ ալ աւելի յաջողելու համար:

6. Աշխատասէր ըլլալու էք:

7. Տնտեսագէտ, խնայող ու կարգապահ ըլլալու էք:

8. Տնտեսագիտութիւնն է անօգուտ ծախսեր չընել, շուայ ծախսեր չընել, չահածը չուտել չիմել, որուն շուայս կ'ըսեն, և ամբարտաւանութեամբ հարուստ երեւալու մարմաջը չունենալ:

4. ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿՂԵՐ

1. Տնտեսելու մէջ ալ, խնայուած դրամը չահու տալու մէջ ալ խելք պէտք է:

2. Ապահով տեղ չահու դրուած դրամը կը բերէ չափաւոր տոկոս մը, դրամագլուխը կորսուելու վտանգին չենթարկուիր. եթէ մեծ չահեր ընելու յոյսով յանդերձութեամբ ու անհեռատեսութեամբ գործի մը յատկացնես խնայած դրամդ՝ կը կորսուի:

3. Ամէնէն ապահովն է խնայած ստակդ չահու տալ Տէրութենէն հաստատուած Խնայողութեան սնտուկին: Խնայողութեան անտուկները նոյն իսկ ամիսը քառորդ տոկի մը կ'առնեն:

4. Երբ դուք փոքրիկ խնայողութիւններ կ'ընէք, օրինակի համար քանի մը դրուշ, դրամիդ պարապ տեղ վաճառելու վտանգին չէք ենթարկուիր:

5. Յանձնեցէք ձեր խնայած դրամը Խնայողութեան անտուկին. պաշտօնեան ձեզի պիտի տայ ձրի տետրակ մը ու պիտի արձանագրէ ձեր յանձնած դրամը:

6. Ամէն տարի 2—3 առ 100 չահ պիտի ունենաք ու այն պիտի բարդուի ձեր դրամագլխին վրայ:

7. Ձեր դրամը խնայելով՝ գնած կ'ըլլաք հաստութեան բեր կալուած մը:

ԹԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Խնայած դրամին համար ի՞նչ պէտք է: — 2. Ե՞րբ կը կորսուի դրամը: — 3. 4. Ո՞րն է ամենեւնի ապահովը: — 5. Ի՞նչո՞ւ կուտան ձեզի տետրակ մը: — 6. 7. Խնայելով ի՞նչ բրած կ'ըլլաք:

5. ԱՊԱՇՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. Ապահովագրութիւնը պայմանագրութիւն մըն է, որով ընկերութիւն մը կ'ապահովէ բազմաթիւ մարդոց կեանքը, մահու և ինչքը հրդեհի դէմ. և այլն վնասներու հատուցում ստանալու համար:

2. Կան փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ, որոնց պարտքն է պաշտպանել իրենց ընկերը դժբախտութեան ատեն:

3. Երբոր շատ գործաւորներ կը միանան աշխատելու և իրենք իրենց ձեռքով ծախելու իրենց արտադրածը՝ շահակից ընկերութիւն մը կը կազմեն:

4. Առեւտրական կամ նարսարարութեան ընկերութիւն կը կոչուի խումբն այն բազմաթիւ անձերու որ կը շահագործեն առեւտուր մը կամ ճարտարարութեան մը, ինչպէս երկաթուղոյ ընկերութիւնը:

5. Կան ապահովագրական ընկերութիւններ հրդեհի, նաւարկութեան ատեն վտանգի դէմ, անասուններու հիւանդութեան դէմ:

6. Կեանքի ապահովագրութիւնն է ամէն տարի ունէ գումար մը ապահովագրելու $\equiv$ prime յանձնել ընկերութեան, այն պայմանաւ որ քսան տարի ետք, շահաբաժինով ինք ու իրենները գանձեն, կամ այդ ժամանակամիջոցը լրանալէն առաջ երբ ինք մեռնի, ժառանգորդներուն վճարուի:

7. Կայ հանգստեան քոչակի սնտուկ ձեր գործաւորները ձերութեան օրերուն թշուառութեան չմասնելու համար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊ ՄԸ

ՅՐԱՆՔԼԻՆԻ ՇՁԱԿԸ

Յրանքլին կ'ըսէ .

Իմ կարծիքս է թէ մենք այս աշխարհի մէջ աւելի բարիք կրնայինք քաղել և աւելի քիչ նեղութիւն կրել, եթէ մեր չչակին—տիւտիւկին համար չափազանց ծախք ընելէ զգուշանալ ուզէինք: Որովհետեւ ինձ այնպէս կ'երեւայ որ աշխարհի մէջ գտնուած դժբախտներէն շատերը այս զգուշութիւնը չընենուն համար թշուառութեան մէջ ինկած են:

«Պիտի հարցնէք անշուշտ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզեմ: Դուք պատմութիւնը կը սիրէք. ուստի կը յուսամ որ չէք մեղադրեր զիս՝ եթէ ինծի վերաբերող պատմութիւն մը ընեմ ձեզ:

«Երբոր հինգ կամ վեց տարեկան տղայ էի, բարեկամներս տօնի օր մը իմ փոքրիկ գրպանս պղինձ դրամ լեցուցին. իսկոյն խաղալիք ծախողի մը խանութը վազեցի, բայց ճամբան տղու մը ձեռքը չչակ մը տեսնելով՝ այնչափ զմայլեցայ անոր ձայնին, որ գրպանիս բոլոր ստակը հանեցի անոր տուի և չչակն առի: Երբոր տուն վերադարձայ և ուրախութեամբ չչակը վեր վար հնչեցընելով՝ ամէնուն ականջը ձանձրացնել սկսայ, եղբայրներս, քոյրերս և մօրաքեռորդիներս իմանալով որ այն անախորժ չչակին համար այնչափ ստակ տուած էի, ըսին ինծի թէ արժէքէն տասնապատիկ աւելի տուած էի, և դիտել տուին որ տուած ստակիս ինը տասներորդով շատ մը լաւ բաներ կրնայի գնել, եթէ խոհեմութիւն ըրած ըլլայի: Վերջապէս այնչափ ծիծաղեցան անստուգեանս վրայ, որ խորհրդածութիւնը չչակին ի սկզբան պատճառած հաճոյքէն աւելի կսկիծ տուաւ ինծի և լացի:

«Սակայն այս դէպքը միտքէս չեկելով՝ ապագային մէջ օգտակար եղաւ ինծի, այնպէս որ երբ սիրտս անպէտ բան մը գնելու յօժարութիւն զգար, իսկոյն չչակը միտքս բերելով՝ ետ կը կենայի և ստակս կը պահէի:

«Երբոր մեծցայ, մարդոց մէջ մտնելով և առնոց արարքը դիտելով՝ տեսայ որ չչակը շատ սուղ կը գնէին:

«Երբ մէկը տեսնէի որ ժողովրդեան սիրելի ըլլալու բաղձանքով հանրային վէճերով ժամանակ կ'անցնէր և իր գործերն երեսի վրայ կը թողուր. «Այս մարդը արժէքէն աւելի ստակ կուտայ իր չչակին» կ'ըսէի:

«Երբ ագահ մարդ մը կը տեսնէի որ կտոր մը դեղին մետաղ աւելի ունենալու համար կը հրաժարէր կեանքին դիւրութիւններէն, ուրիշներու բարիք ընելու բերկրութենէն և իր քաղաքացիներու յարգն ու բարեկամութիւնը վայելելու քաղցրութենէն. «Խեղճ մարդ, կ'ըսէի, արժէքէն աւելի ստակ կուտաս չչակիդ:»

«Երբ զբօսասէր մարդ մը կը տեսնէի, որ իր սրտին ամէն գովելի կատարելութիւնները և իր վիճակի բարւոքումը զգայական հեշտութիւններու կը գոհէր, և իր առողջութիւնը կը խանգարէր, «Անխոհ մ'մարդ, կ'ըսէի, փոխանակ զուարճութիւններու՝ վիշտ կը հալթայսէի, և արժէքէն աւելի ստակ կուտաս չչակիդ:»

«Երբ ուրիշ մէկն ալ տեսնէի, որ առանց կարողութիւնը ներելու՝ գեղեցիկ հագուստներ, գեղեցիկ կարասիներ, գեղեցիկ կառքեր ունենալու ետեւէ էր, զանոնք պարտքով կը հայթայթէր և վերջն ալ իր կեանքը բանտի մէջ պիտի լմնցնէր, «Աւա՛ղ, կ'ըսէի, արժէքէն շատ աւելի վճարեց իր չչակին:»

Վերջապէս համոզուեցայ թէ մարդկային թշուառութիւններու մեծ մասն իրերու արժէքը սխալ հաշուելէ և չչակները արժէքէն աւելի գնելէ առաջ եկած են:»

«Սակայն կ'զգամ որ այդ դժբախտ մարդոց վրայ կարեկցելու պարտաւոր եմ, երբ կը խորհիմ որ պատշաճ խոհեմութեամբ հանդերձ՝ աշխարհի բաներ կան այս աշխարհի մէջ, որոնք եթէ աճուրդի դրուէին, դիւրաւ կրնայի զանոնք գնելով՝ ինքզինքս աւետել, և յետոյ տեսնել թէ անգամ մըն ալ «Արժէքէն աւելի ստակ տուեր եմ չչակին»:

ՄԻՇՏ ԳՐՊԱՆԸ ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՄԻՋՈՅԸ

Հիմակուան ժամանակը, ուր ընդհանրապէս ամէն մարդ կը գանգատի դրամին նուազութենէն, բարեկամութիւն մը պիտի ըլլայ ցոյց տալ դրամի նեղութիւն ունեցողներուն իրենց դրպանները աղէկ մը լեցնելու միջոցը: Պիտի սորվեցնեմ իրենց դրամ չահելու ճշմարիտ գաղտնիքը. անկիւնայ եղանակը դատարկ քսակները լեցնելու, և զանոնք միշտ լեփ լեցուն պահելու կերպը: Երկու պարզ կանոններու աղէկ ուշադրութիւն ընելու վրայ է գործը:

Ահա առաջինը. «Թո՛ղ ուղղամտութիւն ու աշխատանքը քու անմեկին ընկերներդ ըլլան»:

Եւ երկրորդը. «Օրը տասը փարայ պակաս ծախսէ՛քու զուտ հասոյթէդ»:

Ասով ձեր տափակ դրպանը իսկոյն պիտի սկսի ուռնալ, և ալ երբեք առիթ չպիտի ունենայ պոռալութէ փորը անօթի է. այլ եւս ձեր պարտապաններուն կողմէ չպիտի նեղուիք, թշուառութեան տակ չպիտի ճնշուիք, անօթի չպիտի մարիք, և մերկ չպիտի փառնաք: Ներկինքը աւելի շողշողուն լոյսով մը պիտի փայլի ձեզի համար, և հաճոյքով սիրտերնիդ պիտի բաբախէ: Փութացէք ուրեմն, այս կանոնները ընդունեցէք և երջանիկ եղէք: Վանեցէք ձեր մտքէն թախծութեան

սառուցիկ շունչը, և դո՛ս ապրեցէք: Այն ատեն մարդ պիտի ըլլաք և չպիտի ծածկէք ձեր դէմքը երբ հարուստին հանդիպիք, ինքզինքնիդ պզտիկ գտնելու հնաճութիւնը չպիտի զգաք, երբ բախտին զաւակները ձեր ձախ կողմէն քայեն, որովհետեւ դո՛ս սիրտը, քիչով թէ չատով՝ երջանիկ վիճակ մըն է:

Ո՛հ, իմաստուն եղէ՛ք ուրեմն, թո՛ղ աշխատանքը ձեզի հետ քայլէ առտուընէ, և ընկերանայ ձեզի մինչեւ այն վայրկեանը, ուր իրիկունը քուն պիտի բերէ ձեզի:

ԱՌԱՅ. — Նեղ քայլէ քու լայն օրիդ
Որ լայն քալես նեղ օրիդ:

6. ԴՐԱՄ

Ի՞նչ պիտի ընէիք՝ եթէ դրամ չըլլար: Օրինակի համար, Յակոբ դոյլ կը չինէ: Որովհետեւ առտուընէ մինչեւ իրիկուն դոյլ կը չինէ, հետեւաբար իր հացը չի կրնար պատրաստել: Իրիկունն ութ կամ տասը դոյլ չինած է, զորս կ'առնէ և կ'երթայ հացագործին. — «Հացագործ, ինծի հաց տուր, քեզի դոյլ տամ» — Ոչ. դոյլի պէտք չունիմ, այլ փուռս տաքցնելու համար փայտ կ'ուզեմ. ինծի փայտ բե՛ր, քեզի հաց տամ» — Յակոբ դոյլերը կ'առնէ կ'երթայ. «Փայտավաճա՛ռ, սա՛ դոյլերուն փոխարէն ինծի փայտ տո՛ւր որ հացագործին տանիմ ու հաց առնեմ» — Եւ եթէ փայտավաճառն ալ դոյլի պէտք առնեմ, Յակոբ այսպէս երկայն ատեն դունչ գուռ պիտի պտըտի իր դոյլերը փոխանակելու համար, և պարտապա՛մանակ պիտի վատնէ:

Ասոր համար է որ մարդիկ հնարած են դրամը, այսինքն ապրանք մը գոր կրնաս փոխանակել ամէն տեսակ ապրանքի հետ: Յակոբ իր դոյլերը կը ծախէ անոնց որ

դոյլի պէտք ունին և փոխարէն դրամ կ'առնէ։ Ինքն ալ այդ դրամը կը փոխանակէ հացագործին հետ՝ հացով, մատաճառին հետ՝ միսով, դերձակին հետ՝ զգեստով։ Երբ հացագործն ալ դոյլի դէտք ունենայ, հացի փոխարէն առած ստակը կը փոխանակէ դոյլի հետ։

Դրամ չինելու համար հազուադիւրս մետաղներ, ոսկի ու արծաթ կը գործածեն. այս մետաղները հազուադիւրս ըլլալով՝ սուղ են, և փոքր ծաւալի մը տակ մեծ արժէք մը ունին։ Դրամը կըսոր է, գործածութեան դիւրութեան համար։ Կառավարութիւնը կը չինէ զայն, որպէս զի ամէն մարդ վստահութիւն ունենայ անոր և ազահով ըլլայ թէ իրաւցնէ իր գինին չափ կ'արժէ։

Երբ Յակոբ գրպանը ոսկի մը ունենայ, անով շատ բան կրնայ գնել։ Աւելի դիւրին չէ՞ այս, քան թէ ութ կամ տասը դոյլը դռնէ դուռ պտըտցնել։

Ամէն մարդ իր սորված արհեստը կը գործածէ և մէկ տեսակ բան կը չինէ միայն, բայց ամէն մարդ ուրիշներու շինածներուն պէտք ունի։ Ոչ ոք կրնայ ապրիլ առանց փոխանակութեան, և դրամը այդ փոխանակութիւնը կը դիւրացնէ։ Դրամը կը շահինք մեր աշխատութեամբը, անով կը վճարենք ուրիշին աշխատութիւնը և ան կը յիշեցնէ մեզ թէ ամէնքս իրարու պէտք ունինք։

Ա. Ռ. Ա. Ծ. Ն. Ե. Բ

Տէրերն ու ծառաները

Գործատերն ու գործաւորը

Արհեստաւորն ու աւելեւորը

1. Ծառաներ հնազանդ եղէք՝ ձեր տէրերուն։
2. Այն ծառան որ իր տէրոջ կամքը կը ճանչնայ ու չի պատրաստեր անոր համեմատ, ծեծ կ'ուտէ։
3. Ապրի՛ս, բարի ու հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ

տե հաւատարիմ ծառայեցիր, քեզ շահերուս վերակացու պիտի կանգնեմ։

4. Տէրեր, ձեր ծառաներուն իրաւունքները տուէք, զիտցէք որ դուք ալ երկնքի մէջ Տէր ունիք։

5. Ծշմարտութեամբ գործող ծառան մի՛ չարչրկեր։

6. Տանդ մէջ աւելծի պէս մի՛ ըլլար եւ ծառայիդ հետ անուշութեամբ վարուէ։

7. Եթէ ծառայ ունիս, զանիկա եղբայրդ համարէ։

8. Մշակին վարձքը մի՛ կտրեր։

9. Հողագործը պէտք է նախ վայելէ իր արդիւնքէն։

10. Գիշերը քովդ մի՛ պահեր մշակին աւուրչէքը։

11. Եթէ անասուն ունիս, զանոնք դարմանի։

7. ԱՐԷԽՍ

Արհեստի ընտրութիւն. — Երբ դուք պարոցէն ելլէք, պարտաւոր էք սորվիլ արհեստ մը ապրելու համար։

Մահչ մը նաեւ աղջիկ մը պարտաւոր է տնայ աշխատութեան որպէս զի ուրիշին բեռ չըլլայ։ Զեզի համար, նաեւ ձեր եղբայրներուն ու քոյրերուն համար, աշխատութեան զանազան կ'աւանդէ մը չկայ։ «Գրտամբ երեսաց քոց կերիցես դհաց քո»։

Ընտրեցէք ձեզի յարմար, ձեր սիրած արհեստը։ Աղջիկներն այնպիսի արհեստ մը ընտրելու են որ ծնողքին քովէն չհեռանան։

Ամէն արհեստ պատուաւոր է։ Ամէնէն շատ վատը հողը ամէնէն բարեբախտ չէ միշտ։ Երբ ձեզի կը խօսին ուրիշի մը դիրքին վրայ, միայն մի հարցնէք թէ որչափ թուշակ կ'ստանայ, այլ ի՞նչ կը ծախսէ։

Յովհաննէս որ 100 դր. կը շահի չարաթը, աւելի հարուստ է Յակոբէն որ կը շահի 150 դր., ան ալ մեծ մասամբ կը վատնէ պերճանքի համար։

Գուք ձեր միտքն ազնուացնելու վաժառն ունեցէ՞ք աշխատութեամբ :

Արհեստի խոնարհ սկզբնաւորութիւն մը հոգ չէ, հետզհետէ բարձրացուցէ՞ք ձեր անձնական ջանքով : Ահա ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Ինչո՞ւ աշխատելու ե՞ք : — Ո՞ր արհեստը ընտրելու ե՞ք : — Ամեն արհեստ պատուաւոր ե՞ք : — Ի՞նչպէս կ'ազնուանանք :

Աշխատութիւն. — Տղաք մինչև որ իրենց դասընթացքը չլրացնեն, իրենց նախակրթութեան ընթացքը չաւարտեն, դպրոցէն չպիտի ելլեն ու վարպետի քով աշկերտ չպիտի երթան :

Գործարանի մը մէջ արհեստաւորի մը քով աշկերտ է՞ք, կրնայ ըլլալ որ հոն գտնուին ստախոս, ծոյլ, շատախոս, լիտի ու նուազ պարկեշտ աշակերտներ. անոնց ընկերութենէն խորշեցէ՞ք : Անոնց չար օրինակին մի՞ հետեւիք :

Անոնց գեշ խորհուրդներուն մօտիկ մի՞ ընէք : Ո՞վ որ այսօր մտիկ կ'ընէ, վաղը անոնց պիտի հետեւի :

Ձեր ընկերներուն մէջ բարեկամներ ունեցէ՞ք, բայց շատ ընտելած : Գործարանէն, խանութէն ելլելէն ետք, ուղղակի ձեր տունն եկէ՞ք : Ճամբան խօսքի մի՞ բռնուիք :

Վարպետին պարտականութիւններ ունի՞ք — հնազանդութիւն, հաւատարմութիւն, յարգանք :

Եթէ ձեր հօր քով աշկերտ է՞ք, կամ աղջիկները իրենց մօրը քով, անոնց խորհուրդներուն մօտիկ ըրէ՞ք, անոնց փորձառութենէն օգուտ քաղեցէ՞ք : Ձեր հայրն ու ձեր մայրը կը փափաքին որ դուք իրենցմէ լաւ ըլլաք : Ասոր համար է որ ձեզ կը կրթեն : Իսկ եթէ ուրիշի մը

քով աշկերտ է՞ք, ձեր վարպետին իրեն ձեր հօրը հնազանդեցէ՞ք ու զայն յարգեցէ՞ք, որովհետեւ ձեր ծնողքը ձեզ անոր յանձնեցին : Ձեր վարպետին հաւատարիմ եղէ՞ք : Ասոր համար շատ աշխատելու է՞ք : Ի՞նչ որ ձեզ կը յանձնարարեն, սիրով կատարեցէ՞ք : Գործիքները խնամով գործածեցէ՞ք իւր թէ ձերը եղած ըլլային : Ձեր վարպետին մօտին գէշ մի՞ խօսիք. խանութին, գործարանին մէջ անցած դարձածը մի՞ հաղորդէ՞ք ուրիշին : Ձեր վարպետին քովէն մի՞ ելլէք առանց բանաւոր պատճառի մը :

Անոնք որ մարդ ըլլալու նշանը կը կարծեն ծխելը ու խմելը, շատ գէշ վիճակի պիտի մասնուին :

Կիրակի օրերը, եկեղեցիէն ետք, ձեր բարի ընկերներուն հետ բացօթեայ տեղեր երկար պտոյտներ ըրէ՞ք ու մարզանքներ կատարեցէ՞ք :

Սենտակդ մաքուր ու կարգաւորուած պահէ՞ք անձիդ պէս : Ո՞վ որ իր տունը տեղը կը սիրէ, գեշ վիճակ չունենար :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Գործարանի մը մէջ ի՞նչ պիտի մարդիկ կրնան գտնուիլ : — Ի՞նչ բնելու ե՞ք : — Զորո՞ց բարեկամ ընտրելու եմք : — Ինչե՞ր կը պարտինք մեր վարպետին : — Ի՞նչպէս աշխատելու ե՞ք : — Ինչո՞ւ չարք : — Գործիքներուն ի՞նչպէս նայելու ե՞ք : — Ոմանք սխալմամբ մարդ ըլլալու նշանն ի՞նչ կը կարծեն : — Ե՞րբ աշխատելու չէ :

Վարպետի պարտականութիւններ. — Տղա՛ք, դուք աշկերտութենէ վարպետութեան պիտի բարձրանաք : այդ վիճակին մէջ ալ շատ պարտականութիւններ ունի՞ք ձեր աշակերտներուն նկատմամբ : Աշակերտնիդ չարաչար աշխատեցնելու չէ՞ք, իրենց կարողութենէն վեր գործ տալու

չէք, հօր մը պէս վարուելու էք, բարքի ու վարքի վրայ պիտի հսկէք և ձեր արհեստն անոնց պիտի սորվեցնէք խնամքով ու աստիճանաբար: Չնախանձիք անոնց յառաջդիմութեան: Ձեր աշակերտներուն թերութիւնները պիտի հաղորդէք անոնց ծնողքին որ ուղղեն զանոնք հետզհետէ:

Իրիկունները, կիրակի օրերը ու տօն օրերն աշխատօցնելն արգելուած է: Եթէ պատահի որ կիրակի օր մը աշխատցնէք, օր մը հանգիստ տալու էք: Աշխատութեան տեւողութիւնը պիտի ըլլայ առաւուսէն 10 ժամ՝ ժամ ընդ մէջ քանի մը վայրկեան հանգիստներով:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Որո՞նք են վարպետի մը պարտականութիւնները: — Ե՛րբ եւ քանի՞ ժամ աշխատօցնելու ենք:

8. ՀՈՂԱԳՈՐԾ

1. Կրթութեան պէտքը. — Հողագործն ալ արհեստաւորին ու գործաւորին պէս պէտք ունի կրթութեան՝ իր զբաղման մէջ:

2. Եթէ դուք հողագործ էք, տոյնաւորութեան զգուշացէք, այսինքն այն ունակութեանէ որ յառաջ կուգայ տգիտութեանէ ու ծուլութեանէ:

3. Երկիրն իր ուժերը կ'ապառէ բերք արտադրելով: Ուժերն իրեն դարձուցէք աղբարկեղով:

4. Երբեմն երկիրը հունենար արտադրելու անհրաժեշտ յատկութիւն. օրինակ, անոր կը պակսի կրային նիւթեր, տուէք անոր պէտք եղածը:

5. Հողագործութեան վրայ դրուած շաւ գրքեր կարդացէք:

6. Եթէ կրնաք հետեւեցէք հողագործական վարժարանին կամ տեղական-ագարակներու:

7. Հողագործական դպրոց կայ Պոլսոյ մօտ Հալապը: Տիպար-ագարակ կան շատ տեղեր:

8. Ուշադրութեամբ զննեցէք հողագործական մեքենաները և ուսումնասիրեցէք զանոնք: Բացատրել տուէ՛ք մեքենական օրէնքը:

9. Ճարտար հողագործներու խորհուրդներուն դիմեցէ՛ք:

10. Հաշուակալութեան հոգածու եղէք:

1. Կալուածատէր, տգարակատէր, վարձակալ. — Հողագործը կա՛մ հողատէր է, կա՛մ ագարակապան և և կա՛մ վարձուոր մը:

2. Ագարակապանը կը գործէ հողն որ իրեն չի պատկանիր, և վարձու կ'առնէ հողը:

3. Ագարակատէրն ու ագարակապանը իրարու նկատմամբ պարտաւորութիւններ ունին:

4. Ագարակապանը պարտաւոր է հայթայթել ագարակին պէտք եղածը: — Գործիք, գրաս, կարասիք:

5. Վարձուորը — մարապա ի գործ կը դնէ միայն իր բազուկին աշխատութիւնը:

6. Այս պարագային կալուածատէրը վարձուորին կը հայթայթէ գործիքներն ու գրաստները:

7. Արտադրութիւնը կէս առ կէս կը բաժնուի կալուածատիրոջ ու վարձուորին միջև:

8. Գործատէր մը ու գործաւոր մը փոխադարձ ինչ պարտքեր որ ունին, նոյնը ունին ագարակատէրն ու վարձուորը:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Հողագործն ինչի՞ պէտք ունի: — 2. Ի՞նչի գգուեանալու է: — 3. 4. Երկրին ի՞նչ հող սանելու է: — 5. Հողագործն ինչե՞ր կարդալու է: — 6. Ինչի՞ հետեւելու է: — 7. Ո՛ւր կայ հողագործական դպրոց: — 8. Ո՛ւր տեղական-ագարակներ: — 9.

Ինչե՞ր գննելու է: — 10. Որո՞նց խորհուրդին դիմելու է: — 11. Ի՞նչի հոգածու ըլլալու է: — 12. Հողագործն ի՞նչ կրնայ ըլլալ: — 13. 14. Տերն ու ագարակապանն ի՞նչ պարսֆեր ունին: — 15. Ագարակապանն ի՞նչ պարսաւոր է: — 16. Ինչե՞ր կը հայթայթէ: — 17. Որո՞նց կը բաժնուի արագորութիւնը: — 18. 19. Ի՞նչ պարսֆեր ունին փոխադարձ:

9. ՎԱՃԱՌԱՎԱՆ

Ա. Առեւտուր

Առեւտուր. — 1. Մենք մեր պէտքերուն մեծ մասը կը հայթայթենք փոխանակութեամբ. Յովհաննէս առաւելագոյն ծախեց իր ագարակին կաթը, պանիրը, իւղը, և գնեց այն բաները զոր ինք չի կրնար գործել, ինչպէս կօշիկ, հանդերձ ևլն: Արծաթ. — Յովհաննէս իր ապրանքները ծախելով՝ դրամ ստացաւ՝ որով գնումներուն արժէքը վարեց. ուրեմն դրամը կը ներկայացնէ իրերու արժեքը:

Աշխատութիւնը իրերու արժեքը կ'աւելցնէ, զանոնք օգտակար ընծայելով:

Գին. — Ինչ որ բան մը կ'արժէ. գին մ'ունի:

Ու է առարկայի մը գինը կ'աւելնայ նախնական նիւթին վրայ տարուած աշխատութեան համեմատ:

Թուակ, վարձք. — Աշխատութեան մը փոխարժէքը կը կոչուի վարձք, քոշակ:

Բ. Առեւտրական տեսակներ

1. Վաճառականը պարտաւոր է առնուազն ունենալ երեք տետրակ:

2. Օրհաշիւ՝ ուր կը գրէ ամէն օրուան գործողութիւնը,

Թիւնը, գնում, վաճառում, ընդունած դրամը, վճարած դրամը:

3. Ամէն ամսուն վերջը հոն գրելու իր անձնական ու տան ծախքերը:

4. Արձանագրութեան տեսակ՝ ուր կ'ընդօրինակուին առեւտրական թղթակցութիւններ:

5. Նամակն ընդօրինակութեան մեկանով գրելէ ետք, ընդօրինակութեան տետրակին մէկ թերթը թրջելու է, գրուածը վրան դնելով՝ մամուլին տակ ճնշելու է քանի մը վայրկեան. ընդօրինակած մեկանը կ'ելլէ թրջած թրջութիւն վրայ:

6. Երրորդ տետրակն է ցուցակագիրը՝ ուր վաճառականը կը գտնէ ամէն տարի իր գնածին ու ծախածին մէկ պատկերը. որչափ ապրանք գնած է, որչափ մնացած է և որչափը ծախած է:

7. Այս ցուցակագրոց կը հաշուէ մնացած վաճառքներն իրենց իրական արժեքով, մնացած դրամն ու անոր վճարելիք դրամը: Ասիկա իր առնելիքին (actif) հաշիւն է:

8. Կը հաշուէ իր տալիքը, աս ալ կը կոչուի պարսֆ (passif):

9. Այն վաճառականն որ տետրակները կանոնաւոր չի բռներ՝ սնանկութեան կը մատնուի: Մնանկութիւնը անպատշաճ բան է. անանկը կը բանտարկուի ալ, մանաւանդ խարդախ սնանկացողները. խարդախ սնանկութիւնը գողութիւն է:

10. Վաճառական մը պիտի ունենայ նաև օժանդակ տետրակներ: Սնուկի տեսակ ուր կ'արձանագրէ օրուան գնումներն ու ծախածները:

11. Մայր-հաշիւ ուր կ'արձանագրուին էջ առ էջ այն անձերն որոնց հետ գործ կ'ընէ:

12. Փոխ-գիր (traite). չպահանջատէրը կրնայ ընել փոխգիր մը պարտականին վրայ: Այս փոխգիրը ներկա-

յացուելուն պէս պարտականը պարտի վճարել հոն նշանակուած գումարը :

Փոխգրին վրայ փակցնելու է գրոշմաթուղթ մը :

13. Ի հրահանի = billet à ordre հատուցատոմս է որուն միջոցաւ պարտական մը յանձն կ'առնէ իր պարտքը վճարել այն ինչ օրը պահանջատիրոջ կամ ի հրամանի պահանջատիրոջ : Ի հրամանին ալ գրոշմաթուղթ պիտի ունենայ :

Շատ անգամ փոխ-գիր բերողը կը ներկայացնէ փոխ գիրը պարտականին որ ընդունի :

14. Փոխ-գրերու վճարման համար որոշուած օրը կը կոչուի վճարօր = échéance.

15. Երբ վաճառական մը չկրնայ վճարել իր ստորագրած փոխգիրը ու ի հրամանին, դատական իշխանութեան կը դիմեն. այս կը կոչուի բողոքագիր = բողոքարոյ :

16. Վաճառական մը որ բողոքեալ տեղի կուտայ, պահանջատէրին առիթ կուտայ որ զինք սնանկ հռչակէ :

17. Բողոքագիրը ընել տալու է նոտարի մը կամ բարապանի = մուսաւշի մը միջոցաւ վճարօրին յաջորդ օրը :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Վաճառականը բանի՞ սեռակ ունենալու է : — 2. 3. Օրհաւիւն ի՞նչ բանի համար է : — 4. Արձանագրութեան սեռակը : — 5. Նամակը ի՞նչպէս կ'ընդօրինակեն : — 6. Ինչի՞ յատուկ է ցուցակագիրը : — 7. Ո՞րն է առնելիք : — 8. Ո՞րն է փոխելիք : — 9. Երբ սնանկութեան կը մասնուի : — 10. 11. Ուրիշ ո՞ր սեռակներ կան : — 12. Ի՞նչ է փոխգիրը : — 13. Ի՞նչ է ի հրամանին : — 14. Ի՞նչ է բողոքագիրը : — 15. Վաճառական մը երբ սնանկ կը հռչակուի : — 16. 17. Որո՞նց ձեռնով բողոքագրելու է :

10. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐ

Առեւտրական սենեակներ. — Այն քաղաքներուն մէջ ուր առեւտուրն ու ճարտարարուեստը կարեւոր դերք մը գրաւած են, ունին առեւտրական սենեակներ կամ դատարաններ :

Դատարանի անդամները կ'անուանուին նշանաւոր վաճառականներ է :

Առեւտրական դատարանները կը դատեն առեւտրական գործեր, առնելիքի տալիքի խնդիրներ, ու օրինաւոր հաշուեյարդարութեամբ՝ սնանկութիւններ :

ՍՆԱՆԿՈՒՄԻՆ. — 1. Երբ վաճառական մը ի վիճակի չէ շարունակել իր վճարումները, պարտաւոր է օր առաջ իր քաղաքին դատարանին իմացնել : 2. Այն ատեն կը ներկայացնէ իր հաշուեկշիռը, այսինքն իր առնելիքին ու տալիքին հաշիւը : 3. Դատարանը կը քննէ, կը դատէ ու կը յայտարարէ թէ վաճառականը սնանկութեամբ վիճակի մէջ է :

4. Այնուհետեւ վաճառականը կը կորսնցնէ իր ինչ-քերը վարելու իրաւունքը և դատարանը զանոնք կը յանձնէ սեկսիի մը : — Բաղաւային իրաւունքներն ալ կը կորսնցնէ :

5. Սէնտիքը կը կարգադրէ առնելիքի ու տալիքի խնդիրը. կը ծախէ շարժուն ու անշարժ ինչքերը :

6. Պահանջատէրերը կ'ստանան իրենց իրաւունքէն 20, 30, 40 առ հարիւր : Այս գործողութիւնը կը կոչուի իրաւախոհութիւն = concordat.

7. Երբ կարգադրուի, սնանկը կ'ստանան իր գործերուն զեկը. բայց պէտք է հատուցանէ = rembourser պահանջատէրերուն իրաւախոհութեան որոշած գումարը :

8. Եթէ ժամանակ մը ետք կարենայ կարգադրել գործերը, և հասնիլ իր նախկին դիրքին, բարոյական պարտականութիւն մըն է պահանջատէրերուն հատուցանել մնացած գումարը:

9. Եթէ սնանկ մը պարտաւոր է, վերաքննիչ ատենը = cour d'appel = խղիկաժողով անոր ետ կը դարձնէ քաղաքային իրաւունքները որ կը կոչուի վերահաստատութիւն պատշոյ:

10. Վաճառական մը որ չուզեր սնանկ հռչակուիլ, 15 օր առաջ առեւտրական դատարանին կը դիմէ ու կը խնդրէ օրինաւոր հաշուեյարդարութիւն: Այդ վաճառականը կը կոչուի արդարացի սնանկ:

11. Այս պարագային կրնայ դատարանին կողմէ կարգուած պաշտօնեայի մը, ու առնելիքներէն մէկ կամ երկու ներկայացուցիչներու հսկողութեան տակ վաճառել իր գործերը հաշուեյարդարութիւն պատրաստելու համար:

12. Սնխոհեմ, մսխող, հաշիւ չգիտցող ու կանոնաւոր հաշիւ չընող անխոհեմ սնանկ վաճառական մը որ կը կոչուի քերութեան սնանկ, ալ կը զրկուի գործելէ և կը բանտարկուի իբր խարդախ սնանկ: Այսպիսի վաճառական մը ոճրագործ կը համարուի:

13. Գործին հոգ ստնող վաճառական մը չի սնանկանար. և պարկեշտ վաճառական մը խարդախ սնանկութիւն մը չընէ:

Խորհուրդներ. — 1. Եթէ վաճառական ես, կարգ ու կանոն ըլլայ գործերուդ մէջ. ու գիտցիր միշտ թէ ինչ պիտի ընես, և ինչ պարտք ունիս քեզի:

2. Ծշղիւ վճարէ ինչ որ կը պահես. վճարել տուր ինչ որ իրաւունքդ է:

3. Փութկոտ գործ մի տեսներ. աւելորդ ապրանք մի գնիր. հաշուէ որչափ կրնաս ծախել:

4. Միայն շաւ ապրանք ծախէ:

5. Բաւականացիր չափաւոր շահով:

6. Յաճախողդ հանդէպ եղիր բարեբարոյ ու հաւնոյակասար. մի խարդախել կշիռք ու մի բշեր գեշ ապրանքներ:

7. Եթէ խարդախ ու գէշ ապրանք քչես, օրէնքը քեզ կը պատէ ու տուգանքի կ'ենթարկէ:

8. Ծշղէ թէ գնած ապրանքդ լաւ տեսակէ՞ է:

9. Եթէ ապառիկ կը ծախես, ապրանքդ գնողին, յաճախողդ վճարելու կարողութեանը մասին ծանօթութիւն քաղէ: Աւելի լաւ է չծախել ապառիկ, քան վտանգել դրամը:

10. Ծախած ապրանքներուդ հաշուեցուցակը հանէ, հոն նշանակէ՞ ընդունած գումարդ:

11. Կանոնաւորապէս հաշուեցուցակ զրկէ յաճախողդ:

12. Ամէն օր հաշուէ գանձիդ մէջ եղած դրամը:

13. Վերջին գին ծախէ, և ապրանքներուդ վրայ փակցուր իրենց որոշուած գինը:

14. Ինչպէս որ գործաւոր մը ու գործատէր մը, կալուածատէր մը ու վարձուոր մը իրարու հանդէպ պարտականութիւններ ունին, այնպէս ալ վաճառականն ու իր պաշտօնեաները:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Վաճառական մը ե՞րբ դատարանին դիմելու է: — 2. Ի՞նչ կը ներկայացնէ: — 3. Դատարանն ի՞նչ կ'ընէ: — 4. Ե՞րբ կը կազմուի Սինէիֆ մը: — 5. Ի՞նչ կ'ընէ: — 6. Ի՞նչ է իրաւախոհութիւնը: — 7. 8. Ե՞րբ պիտի հասուցանէ մնացած գուրբը: — 9. Վերաքննիչ ատենն ի՞նչ կ'ընէ: — 10. 11. Մարը: — 9. Վերաքննիչ ատենն ի՞նչ կ'ընէ: — 10. 11. Ի՞նչ է հաշուեյարդարութիւնը: — 12. 13. Ե՞րբ կ'ըլլայ խարդախ սնանկ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ ԵՒ ԱՌԱՌՆԵՐ

Դատարկութիւնը նեղութիւններ կը բերէ իրեն հետ և մեր կեանքն զգալի կերպիւ կը կարճցնէ :

Դատարկութիւնը ժանգի կը նմանի , աշխատութենէ աւելի կը մաշեցնէ : — Միշտ գործածուած բանալին փայլուն կ'ըլլայ :

Եթէ կիանքի յարգը գիտէք , ժամանակնիդ պարապ մի անցնէք . որովհետեւ կեանքը ըստածը ժամանակն է : Որչա՛փ ժամանակ կը զոհենք պէտք եղածէն աւելի քնանալու համար : Ձեռք յիշեր թէ « Դժուարացող աղուէսը չի կրնար հաւ որսալ . » և թէ « Գերեզմանին մէջ շատ ժամանակ ունինք ննջելու : »

Եթէ ժամանակն հարստութեանց ամէնէն թանկագինն է . ժամանակին կորուստն ալ չուայլութեանց ամէնէն մեծն է :

Կորսուած ժամանակը նորէն ձեռք չի գար . և մեր բաւական երկար համարած ժամանակը խիստ կարճ կու գայ միշտ :

Ուրեմն քանի որ կարողութիւն ունինք , քաջութեամբ աշխատինք : Եթէ փութաջանութիւն ունենանք , քիչ յոգնելով շատ գործ կը տեսնենք : « Ծոյլին համար ամէն բան դժուար է , իսկ ջանասէրին համար դիւրին : »

Առաւօտուն ուշ գործի ելլողն՝ օրն ի բուն կանձրիկի , և մինչև որ գործի սկսի , իրիկուն կ'ըլլայ : —

Ծուլութիւնն այնչափ ծանր կը քալէ որ , աղքատութիւնը չուտով կը հասնի ետեւէն : Ձեր գործերը դուք յառաջ քշեցէք , որպէս զի գործերը ձեզ չքեն : Իրիկուն կանուխ պառկելը և առաւօտուն կանուխ ելլելն առողջութիւն , հարստութիւն և խելք կը բերէ մարդուն :

Յաջող ժամանակի փափաքիլ ու սպասելն ի՞նչ կը

նշանակէ : Եթէ գործել գիտնանք , ժամանակը լաւի փոխել մեր ձեռքն է : « Փութաջանութիւնը բաղձալով չըլլար , և յոյսով ապրողը անօթի կը մեռնի : »

Առանց աշխատութեան շահ չկայ : Քանի որ հողեր կամ ագարակներ չունիմ , ձեռքովս պէտք է աշխատիմ , և կամ եթէ ունիմ , ծանր տուրքեր դրուած են վրան :

« Արհեստ մը ունենալն ագարակ մը ունենալէն լաւ է : » Արհեստը թէ շահ կը բերէ և թէ՛ պատիւ : Ապա թէ ոչ , արհեստը կամ ագարակը չեն կրնար տուրքերը վճարելու օգնել :

Աշխատասէր մարդը անօթութենէ վախճալիք չունի : « Անօթութիւնն աշխատասէր մարդուն դռնէն ներս կընայի , բայց չի համարձակիր մտնել : » Դատարանի գործակալներն ալ չեն կրնար մտնել , որովհետեւ պարտքն աշխատութեամբ կը վճարուի , իսկ յուսահատութեամբ կը մեծնայ :

Գանձ գտնելու համար հարուստ աղգականներէ ժառանգութիւն ձեռք ձգելու պէտք չունիս : « Հարստութիւնը ժրաջանութեամբ ձեռք կը բերուի . և Աստուած բան չի խնայիր աշխատողէն : »

Ծոյլին քնացած ժամանակ դուք արտերնիդ մշակեցէք , թէ՛ ուտելու և թէ՛ վաճառելու ցորեն կ'ունենաք :

Աշխատեցէք այսօր , վասն զի կրնայ ըլլալ որ վաղն աշխատելու արգելք մը ունենաք :

« Մէկ այսօրն երկու վաղարընէ լաւ է » և թէ « Ինչ որ կրնաք այսօր ընել՝ մի՛ թողուք վաղուան : »

Եթէ աշխատասէր մարդու մը ծառայ ըլլայիք , չէ՛ք ամէնար երբ ձեզ պարապ տեսներ : Արդ՝ քանի որ դուք ձեր տէրն էք , ամէցէք երբ ձեզ անգործութեան մէջ տեսնէք , որովհետեւ ընելիք շատ գործեր ունիք թէ՛ ձեզի թէ՛ ձեր ընտանիքին :

Ուրեմն առաւօտուն կանուխ ելէք , որպէս զի արեւն աշխարհիս վրայ ծագած ժամանակ չըսէ . « Ահա վատ

մարդ մը որ դեռ կը քնանայ :» Բնաւ մի՛ դանդաղիք , գործի սկսեցէք , ձեռքերնիդ գործիքներու վարժեցուցէք , և յիշեցէք թէ «ձեռքը ձեռնոց անցնող կատուն չի կրնար մուկ բռնել :»

Պիտի բսէք թերեւս թէ «ընելիք շատ կայ , բայց ուժս չի բաւեր :» Կարելի է . բայց կամք և յարատեւութիւն ունեցէք , հրաշքներ կը գործէք :

Աշխատութեամբ և համբերութեամբ փոքրիկ մուկ մը առասանը կը կտրէ և փոքրիկ տապարի մը հարուածներով մեծամեծ կաշնինները կը կտրեն :

Շատ մարդիկ կան որ առանց աշխատութեան՝ մինակ խելք բանեցնելով ապրիլ կ'ուզեն , բայց դրամագլուխ չունենալուն պատճառաւ չեն կրնար յաջողիլ : Աշխատութիւնն ընդհակառակն՝ դիւրութիւն , առատութիւն և պատիւ կը բերէ իրեն հետ : «Զուարճութիւնն իրմէ փախչողներուն ետեւէն կը վազէ միշտ :»

«Բաւական մանող ժրաջան կլինն առանց չափիկի չի մնար երբէք : — Քանի որ կովերու և ոչխարներու տէր եղայ , ամէն մարդ բարեւ կուտայ ինձ :»

Բայց աշխատութիւնը միայն բաւական չէ , պէտք է նաեւ հաստատամտութիւն , կանոնաւորութիւն և փոյթ ունենալ , մեր գործերը մեր ձեռք ու մեր աչք տեսնել , և բոլորովին ուրիշի չկապուիլ : Տեղէ տեղ փոխուող ծառ մը կամ յաճախ բնակարան փոխող ընտանիք մը չեմ տեսած որ հաստատ կեցողներուն չափ յաջողի :

Դուք խանութնիդ պահեցէք , որպէս զի խանութն ալ զձեզ պահէ :

Եթէ ձեր գործը կատարել կուզէք , դուք անձամբ գլուխը կեցէք . իսկ եթէ կ'ուզէք որ չկատարուի , ուրիշը զրկեցէք :

Երկրագործն առատ բերք ստանալու համար արտին՝ գլուխը ինք պէտք է անցնի :

Տիրոջ մը աչքն իր երկու ձեռքէն աւելի գործ կը կատարէ . անհոգութիւնը տղիտութիւնէ աւելի վնաս կը բերէ : Գործաւորներու վրայ չհակն իր քսակը անոնց յանձնել է :

Ուրիշներու վրայ չափազանց վստահութիւնը շատ մարդոց տունը կործանած է , որովհետեւ այս աշխարհի գործերուն մէջ ուրիշի հաւատալով չէ որ մարդ կը վերկուի , այլ հաւատալով :

Իր գործերուն անձամբ հոգ տանողը ամէն ժամանակ կը չահի :

Ինչպէս որ յաղթութիւնը քաջին և երկինքն առաքինւոյն է , այնպէս ալ գիտութիւնն ուսումնասէրին և հարատեւութիւնն ալ փութաջանին է :

Եթէ հաւատարիմ ու սիրելի ծառայ կ'ուզէք , դուք ծառայեցէք ձեզ :

Ամէնէն մանր կամ չնչին երեւցած բաներու մէջ ալ անհոգութիւն պէտք չէ ընել , վասն զի շատ անգամ թեթեւ անհոգութենէ մը մեծ վնասներ յառաջ կուգան : «Բեւեռի մը չգամուելուն պատճառաւ ձիուն պայտն ոտքէն կ'ընկնի , պայտն ինչալով՝ ձին կը վնասուի , և ձիուն վնասուելով՝ ձիաւորը ինքն ալ կը վնասուի , որովհետեւ թշնամին ետեւէն կը հասնի և կը մեռցնէ , և այս ամէնուն պատճառը ձիուն պայտին մէկ բեւեռը ժամանակին հնոգալն է :»

Եթէ մէկը վատկած ժամանակ խնայելութիւն ընել չգիտնայ , բովանդակ կեանքն աշխատութեամբ անցնելէ ետք առանց մէկ ստակի կը մեռնի : «Մարդու մը սեղանն որչափ առաւել չէն ըլլայ , մեռած ժամանակ մնաւորն այնչափ դատարկ կ'ըլլայ :»

«Եթէ կ'ուզէք հարուստ ըլլալ , միայն վատկիլը մի սորվիք , ալ և վատկածնիդ գործածելու եղանակը դիտեցէք :»

Ետ կեցէք ուրեմն աւելորդ ծախքեր ընելէ, և այս-
նուհետև ո՛չ ժամանակիս նեղութիւններէն և ո՛չ ձեր
անական ծախքերէն այդչափ գանգատելու պատճառ
կունենաք:

Կը կարծէք թերեւս թէ մէկ սուրճը, մէկ երկու գա-
ւաթ օղին կամ գինին, տեսակ մը աւելի կերակուրը,
քիչ մը աւելի զարդարուն զգեստը, մերթ ընդ մերթ
կերուխումով զուարճութիւն մը ընելը մեծ բան մը չեն:
«Քիչն՝ երբ շատ անգամ կրկնուի՝ շատ կ'ըլլայ:» Զգու-
շացէք մանր մունր ծախքերէ: Մեծ նաւ մը ամենափոքր
ծակէ մը ջուր առնելով՝ վերջապէս կ'ընկղմի:

Ճաշակի չափազանց փափկութիւնը մութրացկանու-
թեան կ'առաջնորդէ: Խնդերն հացկերոյթ կուտան, խե-
լօքներն ալ կ'ուտեն:

«Եթէ քեզ պէտք չեղած բանը գնես, շատ չանցած
ամիսէն աւելի պէտք եղածը կը ծախես:» Ուստի աժան
է ըսելով բան մը գնելէ առաջ խորհէ: Շատ անգամ
աժան երեւցած բանն աւելի սուղ կուգայ ձեզի, որով-
հետև ձեր գործը նեղելով օգտի տեղ վնաս կը պատ-
ճառէ: «Շատ մարդ տեսեր եմ որ աժան գնելու պատ-
ճառաւ փեր են:» Իր զրամովն ապաշաւ գնելէ մեծ
անխելքութիւն չի կրնար ըլլալ:

«Խելացի մարդն ուրիշներուն կրած վնասէն խրատ
կ'առնէ, իսկ անխելքն իր կրած վնասովն ալ չխրատուի
շատ անգամ:» Այնպիսի մարդ գիտեմ որ իր ուսերը
զարդարելու համար ծով կեցած է և ընտանիքն ալ
գրեթէ անօթի պահած:

Դրամին յարգը հասկնալ կ'ուզէ՞ք, գացէ՞ք ուրիշ-
ներէ փոխ ուզեցէք: «Ով որ փոխառութեան կը դիմէ՝
հոգ և վիշտ փնտռելու կ'երթայ: Նոյնը կը կրէ նաև փո-
խատուն՝ երբ տուած դրամը ուզելու կ'երթայ:»

Զարդասիրութիւնը ճշմարիտ անէծք մըն է: Զեր

հաճոյքին ականջ դնելէ առաջ՝ քսակին հետ խորհրդակ-
ցեցէք: Շքասիրութիւնը մարդոց բուն պէտքերէն աւելի
պոռացող անկուշտ մութրացկան մըն է:

Հարուստին նմանիլ ուզող անխելք աղքատը՝ կը
նմանի այն գորտին որ կովին նմա՜նելու համար ուռելով
ճաթեր է: Մեծամեծ նաւերը կրնան ծովուն մէջ ուղած-
նուն չափ բացերը երթալ, բայց փոքրերը պէտք չէ հե-
ռանան ծովեզրէն: Այս տեսակ խնդութիւններ՝ շատ
չանցած կը կրեն իրենց պատիժն, որովհետև «ցորեկուան
ճաշը անափառութեամբ ուտող հպարտն՝ իրիկուանը խայ-
տառակութեամբ կ'ուտէ:» Եւ թէ «հպարտին սեղանին
վրայ առաւօտուն առատութիւն կը գտնուի, ցորեկն աղ-
քատութիւն և իրիկունը՝ խայտառակութիւն:»

Բայց չքեղ երեւնալու անափառութենէն ի՞նչ կ'ելլէ
որ այնչափ հոգ ու նեղութիւն կրենք և վտանգներու
մէջ իյնանք: Ոչ մեր առողջութիւնը կրնայ պահպանել,
ոչ ալ մեր անձնական արժանիքն աւելցնել: Ընդհակա-
ռակն ուրիշներուն նախանձը կը շարժէ մեր վրայ և մեր
աւերումը կը փութացնէ: Ի՞նչ է թիթեռնիկն. — հագ-
ուած որդ մը: Ինքզինք մեծ և փառաւոր ցուցնել ուզող
միջակ մարդն ալ այսպէս է:

Ուրեմն անխելքութիւն չէ՞ այսպիսի անպիտան բա-
ներու համար պարտքի տակ մտնել:

Խորհեցէ՞ք միանգամ որ պարտքի տակ մտնելով՝
ձեր ազատութիւնը կը ծախէք ուրիշներուն: Եթէ որոշ-
եալ պայմանաժամուն չկրնաք վճարել, ձեր պարտատէրը
տեսած ժամանակնիդ պիտի կարմրիք, հետը վախնալով
պիտի խօսիք, զանազան խեղճ պատճառներ յառաջ բե-
րելով՝ թողութիւն խնդրելու պիտի խոնարհիք. քիչ քիչ
ձեր անկեղծութիւնը պիտի կորսնցնէք, և սուտեր ալ
զրուցելով՝ ինքզինքնիդ պիտի անպատուէք, որովհետև
«պարտապանին առաջին մոլութիւնը պարտք ընելն է,

երկրորդը սուա խօսիլն է, և սուտը պարտքին պոչէն չի գատուիր:»

Մարդ մը ու է մէկու մը հետ խօսած կամ երեսը նայած ժամանակ՝ պէտք չէ ընաւ կարմիր, վախճայ. բայց աղքատութիւնը շատ անգամ մարդուն համարձակութիւնն ալ կը կտարէ, առաքինութիւնն ալ: «Գատարիկ պարկը դժուարաւ կանգուն կը մնայ:» Շքեղ երեւնալու համար պարտքի տակ մտած ժամանակնիդ՝ դուք ձեզ կամովին գերութեան կը մասնէք:

Երբ ձեր պարտքը չկրնաք վճարել, պարտատէրը կրնայ ձեզ բանտարկել տալ:

Պարտք բրած ժամանակնիդ թերեւս չմտածէք. բայց «պարտատէրներուն յիշողութիւնը սուր է:» Պարտատէրները շատ ջերմասէր են, օրացոյցը ձեռքնուն վար չեն ձգեր: Դուք դեռ չպարտատուած՝ վճարօրը կուգայ և դրամը կը պահանջուի ձեզմէ, կամ եթէ ձեր պարտքը չէք մոռցած, պայմանաժամն որ առաջ երկար կ'երեւէր, քանի մօտենայ այնքան կարճ կ'երեւայ:

Փոխ առնողը փոխատուին և պարտք ընողը պարտատիրոջ գերին են: Այդ կրկին շղթաներէն զգուշացէք միշտ. պահեցէք ձեր անկախութիւնը. ժրջան կ'ըլլէք:

Կարելի է որ դուք ձեզ այս միջոցիս յաջող վիճակի մէջ կը կարծէք, որ ձեզ կարող կ'ընէ առանց վնասու ձեր մէկ հաճայքն յազեցնել: Բայց եւ կ'ընեմ ձեզի թէ ձեր ծերութեան օրերուն և անակնկալ պէտքերուն համար խնայողութիւն պէտք է ընել՝ քանի որ կրնաք: «Առատուն արեւն օրն ի բուն չի տեսիր:»

Վատտակն անստոյգ է և անյաւոր, բայց ծախքը ձեր կեանքին մէջ տեսական է և ստոյգ:

«Երկու վատարան շինելը մէկ վատարան միշտ վաւ պահելէ զիւրին է. ուստի իրիկունն առանց կերակուր

ուտելու պառկիլն առաւուն պարտական կ'ըլլէ լաւ է:»

Կրցածնուդ չափ վատակեցէք, կրցածնուդ չափ ալ պահեցէք. ահա այս է ձեր կապարն ոսկեոյ փոխելու քիմիագիտութիւնը. երբ այդ փիլիսոփայական քարը ձեռքերնիդ տնկնաք, վատահ կ'ըլլէք որ բանէ մը չափով գանգատիք:

Այս խրատներս, սիրելիք, ուղիղ բանի և խոհմտութեան ներշնչածներն են: Սակայն բոլորովին ձեր աշխատութեան, անտեսութեան և խոհականութեան մի ապաւինիք: Արդարեւ անոնք պատուական բաներ են, բայց առանց Աստուծոյ օրհնութեան անօգուտ են: Ուրեմն խոնարհութեամբ Աստուծոյ օրհնութիւնը խնդրեցէք: Կարօտեալներուն վրայ զթամ ու առատափրտ կ'ըլլէք, և կրցածնուդ չափ օգնութիւն և մխիթարութիւն առեք անոնց: Յիշեցէք որ Յոր երանելին ալ թշուառ էր, բայց յետոյ երջանիկ կ'ըլլաւ:

Յիշեցէք սակայն թէ խրատ չընդունողը չի կրնար օգնութիւն ալ օգնել. վասն զի, եթէ դուք խելքի խրատներուն տկանձ չընէք, անիկա ինքզինք մտիկ ընել կուտայ ձեզի:

Եթէ դուք ալ այսպէս ընէք, շահաւոր կ'ըլլէք:

ՀԱՐՍՏԱՆԱԼՈՒ ԽՐԱՏՆԵՐ

Յիշեցէք որ ժամանակը դրամ է: Ո՛վ որ աշխատելով՝ կրնայ օրը տասը ֆրանք չահիլ, բայց օրին կէսը պտտելով կամ պարապ կենալով կ'անցնէ. թէ և նոյն պատած կամ պարապ կեցած միջոցին կէս ֆրանք միայն ծախսէ, պէտք չէ որ միայն այդ ծախքը հաշիւ ընէ, որովհետեւ կէս ֆրանքէն զատ չ'իյնա ֆրանք ալ ծախսած է, կամ աւելի ճիշդ խօսելով՝ ծովը նետած է:

Յիշեցէք որ վարկը դրամ է:

Եթէ մէկը իմ պարտքիս պայմանաժամուն լրանալէն ետք, իր դրամն իմ ձեռքս թողու, անոր չափը կամ արտադրելիք արդիւնքն ինծի տուած կ'ըլլայ՝ որչափ ժամանակ որ այն դրամն իմ ձեռքս մնայ: Այս չափը խիստ մեծ կ'ըլլայ՝ ընդարձակ ու հաստատուն վարկ ունեցող և այն վարկը լաւ գործածել զիտցող մարդուն համար:

Յիշեցէք որ դրամը բազմածին է բնութեամբ: Դրամը կրնայ դրամ ծնիլ, ծնած ձագերն ալ ուրիշ ձագեր ծնանին աւելի մեծ դիւրութեամբ, և յաջորդաբար: Շահագործուած հինգ ֆրանքը վեց կ'արժէ. եթէ դարձեալ շահագործուի, եօթը ֆրանք և քսան սանթիմ կ'արժէ, և համեմատաբար մինչև հարիւր ոսկւոյ կը հասնի: Որչափ աւելի բանի, այնչափ աւելի կը մեծնայ, և շահերն հեղձեռէ աւելի արագ կը ծնին: Ով որ յղի խողմը ծնունդը կը ջնջէ, ով որ ֆրանք մը վաճառէ, անոր արտադրելիք բոլոր շահերը մինչև ի հարիւրաւոր ֆրանք կը ջնջէ:

Յիշեցէք որ օրը միայն քառասուն սանդիմ մէկ կողմ դնելով՝ տարին հարիւր քսան ֆրանքի գումար մը կը գոյնանայ: Այդ փոքրիկ գումարով, զոր ամէն օր մեր ժամանակէն կամ ծախքէն կը վաճառենք առանց նշմարելու. վարկ ունեցող մարդ մը, իր միակ երաշխաւորութեամբ հարիւրին հինգէն հազար ֆրանքի շահ՝ ձեռք կը բերէ: Այդ դրամագլուխն, եթէ արուեստագէտ մարդէ մը ժրութեամբ գործածուի, մեծ օգուտներ կ'արտադրէ:

Յիշեցէք սա առածը. «Լաւ վճարողն ուրիշներուն քսակին տէրն է:» Ով որ խոստացեալ պայմանաժամուն իր պարտքը ճշդիւ կը վճարէ, ամէն ժամանակ և ամէն առիթի մէջ իր բարեկամներուն բոլոր դրամը կրնայ գործածել: Աշխատութենէ ու խնայողութենէ ետք, երկտասարդի մը այս աշխարհիս մէջ յաջողելուն ու առաջ

երթալուն առաջին միջոցն է իր ամէն գործերուն մէջ ճշդութիւն և արդարութիւն:

Ասոր համար երբ մէկէն դրամ փոխ առնէք, ձեր խոստացած վճարօրէն մէկ ժամ աւելի մի պահէք ձեր քով, որպէս զի ճշդութենէ խոտորած չերեւիք, և ձեր բարեկամին քսակը յաւիտեան չգոցուի ձեր առջև:

Փոխառութիւն ընող մարդուն ամէնէն փոքրիկ գործերն ուշադրութիւն կը գրաւեն: Երբ ձեր մուրճին ձայնը առտուն կանուխ կամ իրիկուան ուշ ժամանակ ձեր պարտատիրոջ ականջին կը հնչէ, տակաւին վեց ամիս ժամանակ կուտայ ձեզի, բայց երբ գործի ժամանակ գնդախաղին գլուխը տեսնէ ձեզ, կամ ձեր ձայնը գինետունէն լսէ, հետեւեալ օրն իր դրամը կը պահանջէ, գիտնալով իսկ թէ ամէնքը մէկէն չի կրնար ստանալ: Այս մանր պարագայներով միայն կրնաք ցուցնել թէ ձեր պարտքը չէք մոռցած, և ասով միայն կրնաք պարկեշտ և ճիշդ մարդու համբաւ ստանալ և ձեր վարկն աւելցնել:

Զգուշացէք վարկ ունեցող անձերէն շատերուն պիտմանց մէջ իյնալէ, այսինքն ձեր ունեցածին ամէնքն ալ ձերն համարելով՝ ըստ այնմ ապրելէ: Այդ սխալ հաշուին մէջ չիյնալու համար՝ ձեր եկամտին և ծախքին ճիշդ հաշիւը բռնեցէք: Եթէ մինչև ամէնէն փոքր մասնաբաժանութիւնները յիշելու աշխատութեան յանձն առաւմանս ձեր վրայ աւելնալով՝ մեծ գումար կը կազմեն, և այն ատեն կը հասկնաք թէ որչափ դրամ վատնած էք, զորս կրնայիք խնայել անցեալին մէջ, և ապագային ալ կրնաք խնայել՝ առանց ինքզինքնիդ զրկելով նեղելու:

Վերջապէս հարստութեան ճամբան եթէ ուզէք՝ շուկային ճամբուն պէս կը գիւրանայ ձեր առջև: Ամէն բան սա՛ երկու բառէն կախեալ է ձեր առջև. Աշխատե՛ք և

և Տնտեսութիւն, այսինքն ժամանակն ու դրամը չվատնել, և երկուքն ալ հնար եղածին չափ լաւ գործածել: Առանց աշխատութեան ու տնտեսութեան չենք կրնար բան մը ընել, բայց անոնց հետ ամէն բան կրնաք: Մարդ պէտք է պարկեշտօրէն ինչ որ կրնայ վաստակիլ՝ վաստակի. և անհրաժեշտ ծախքն ընելէ ետք. աւելցածը պահէ:

Բ. ՏՂԱՆ ՕՐԷՆՍԳԷՏ

Դ Ա Ս

1. ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՐԱԽՈՒՆՔՆԵՐ

1. Օրէնք. — Մեր պարտքերն ու իրաւունքները կը ճանչնանք *օրէնքով*: Ամէն տէրութիւն ունի իր օրէնքը:

2. Այն կանոններն որոնք հաստատուած են տէրութեան մէջ եւ կը գործադրուին կառավարութեան միջոցաւ կը կոչուին *օրէնք*: Իւրաքանչիւրին *իրաւունքները* կը պաշտպանուին օրէնքին ձեռքով:

3. *Իրաւունք* կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր անհատ ի՛նչ կրնայ ընել կամ չընել:

4. Օրինագիրք. — Տէրութեան օրէնքները հաւաքուած են օրինագրքին մէջ, որ կը կոչուի *Տիրութիւն*:

5. Ամէն չափահաս Օսմանցի կը վայելէ *քաղաքացի* իրաւունքներ, եթէ զանոնք կորսնցուցած չէ դատական որոշմամբ:

6. Գլխաւոր քաղաքային իրաւունքներն են. *Ստացում*, *կառնածի*, *ծախելու*, *գնելու*, *սալու*, *ստանալու*, *ժառանգելու*, *ընտանիք կազմելու* եւ *խնամակալ ըլլալու* իրաւունքներ: Այն անձերն որ ունին ծնողք ու սերունդ՝ իրենց *տնտեսական* ստացումներն միայն մէկ մասը կրնան ուրիշին կտակել, չզրկելով իրենները:

7. Օրէնքը գծած է կտակի, ժառանգութեան ու պարգեւատուութեան եղանակները:

8. Քաղաքային իրաւունքներու տէր ըլլալու համար պայմանն է հպատակ օսմանցի ըլլալու արձանագրութիւնը կատարել:

9. Օսմանցի ըլլալու հպատակութեան համար պէտք է. 1. *Ծնունդի արձանագրութիւն*, 2. *Ամուսնական արձանագրութիւն*, 3. *Մահու արձանագրութիւն*:

10. Այս գործողութիւնները կը կատարուին Քաղաքապետութեան *Մարդասիրական տեսչութեան* պաշտօնեաներու ձեռամբ:

11. Արձանագրութեան յատուկ տոմար կայ. ծնունդն ալ, ամուսնութիւնն ալ, մահն ալ երկու արձանագրութիւն ունին. մէկը կը պահուի մարդահամարի տեսչութեան քով, միւսը արձանագրողին կուտան:

12. Խնամքով, *ընտելում*ի գրով, *ուղիղ*, *միշտ* արձանագրելու է անունն ու մականունը: Եթէ սխալ մը վրիպած ըլլայ, իսկոյն փութա սրբագրել տալ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Երբ կրնանք ունենալ

փաղափայլին իրաւունք : — 2. Ի՞նչ է օրեցօր : — 3. Իրաւունք ի՞նչ կը նշանակէ : — 4. Ի՞նչ է օրինագիրք : — 5. Որո՞նք են : — 6. Մեկը կրնայ զրկել իրենցէր : — 7. Օրեցօր ի՞նչ քրտն է : — 8. 9. Օսմանցի ըլլալու համար ի՞նչ հարկ է : — 10. Ո՞վ կը կտարէ արձանագրութիւնը : — 11. Քանի՞ տարւ կայ : — 12. Ի՞նչպէս արձանագրելու է :

2. ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

1. Արհեստաւոր, գործաւոր, հողագործ, վաճառական, գործատէր, պաշտօնեայ, կալուածատէր, հարուստ, աղքատ, ամէնքս ալ անդամ ենք այն մեծ համայնքին, որ կը կոչուի Տէրութիւն :

2. Այս մեծ համայնքը ճանչնալու համար՝ սկսինք մեր ծննդավայր համայնքէն :

3. ՀԱՄԱՅՆՔ

3. Մեր համայնքը՝ ըլլայ գիւղ, թաղ, քաղաք, որոշուած երկրի մը բնակչութեան ամբողջութիւնն է որ հասարակաց հաւասար շահեր, իրաւունքներ ու պարտքեր ունին :

4. Համայնք մը կ'ունենայ նոյն հասարակաց վարժարանը, եկեղեցին, քահանան ու գերեզմանոցը :

5. Հաւաքարար կը վճարէ տէրութեան տուրքը, կը հոգայ իր եկեղեցւոյն, վարժարանին ծախքերը :

6. Մէն մի համայնք ունի քաղաքական խորհուրդ որուն անդամները քանի մը տարին անգամ մը կը փոխուին :

7. Մէն մի համայնք ունի պետական քաղաքականութիւն. թաղապետը կ'ունենայ իր խորհրդական անդամները :

8. Ոստիկանութիւնը կը հսկէ համայնքին վրայ :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ի՞նչ է տէրութիւնը : — 2. 3. Ի՞նչ է համայնքը : — 4. Համայնք մը ի՞նչ կրնայ ունենալ հասարակաց : — 5. Հաւաքարար ի՞նչ կ'ընէ : — 6. 7. Մեն մի համայնք ինչե՞ր կրնայ ունենալ : — 8. Ոստիկանութիւնը ի՞նչ պաշտօն ունի :

3. ԳԱՒԱՌԱԿ, ԳԱՒԱՌ, ԺՈՂՈՎՆԵՐ. — ՆԱՀԱՆԳ, ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ԺՈՂՈՎՆԵՐ

1. Օսմանեան կայսրութեան մէջ կան բազմաթիւ համայնքներ : Ասոնցմէ որոշեալ թիւ մը կը կազմեն գաւառակ=նահիլիք մը : Բազմաթիւ գաւառակներ՝ գաւառ=գազա մը, բազմաթիւ գաւառներ՝ նահանգ=սանճագ մը, բազմաթիւ նահանգներ՝ կոռսակալութիւն=վիլայեթ մը :

2. Համայնքի մը գիւղի մը տէրութեան ներկայացուցիչն է մուխթարը, նահիլիքին՝ միւսթիւ, գազային՝ գայմագաւ, սանճագին՝ միւսթիւսարըֆ, վիլայեթին՝ վալի :

3. Եւ որովհետեւ մուխթարը, միւսթիւրը, գայմագաւ մը, միւսթիւսարըֆը, վալին տէրութեան ներկայացուցիչն են, անոնց յանձնուած է օրենքին գործադրութիւնը, նաեւ կարգապահութիւնը, հսկողութիւնը :

4. Մէն մի գաղա, սանճագ, վիլայեթ ունի իր իսառե մեհթիսին, որուն պաշտօնն է խորհրդակցիլ իրենց յանձնուած նահանգին ու կուսակալութեան ելեւմուտքին վրայ :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Որո՞նք կը կոչուին նահիլիք, գաղա, սանճագ, վիլայեթ : — 2. Ո՞վ է գիւղի մը մեծ տէրութեան ներկայացուցիչը : — 3. Որո՞նք յանձնուած է օրենքին գործադրութիւնը, հսկողութիւնը : — 4. Որո՞նք ունին իսառե մեհթիսին :

4. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. Օսմ. կայսրութեան կառավարութեան գլուխն է Վեչ. ՍՈՒԼԹԱՆԸ: ԻՐ Կամքը Իրաւեով կը հաղորդէ կառավարութեան:

2. Վեչ. ՍՈՒԼԹԱՆԸ կառավարութեան գործադրութիւնը յանձնած է նախարարներու որ իՐ Իրաւեով կ'ընտրուին:

3. Մէն մի նախարարութիւն կը վարէ իրեն յանձնուած գործերը:

4. Նախարարներն ամէն շաբաթ հաւաքական նիստ մը կ'ընեն որ կը կոչուի նախարարաց խորհուրդ=մեհլիսը խաս, որուն նախագահն է Մեծ-Եպարքոսը:

5. Պեսական խորհրդին = շուրաի իշկեղին օրէնսդրութիւն յանձնուած է որ կը վաւերացուի Վեչ. Սուլթանին Իրաւեով:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ո՞վ է Օսմ. կայսրութեան կառավարութեան գլուխը: — 2. Որո՞նց յանձնուած է կառավարութեան գործադրութիւնը: — 3. Մէն մի նախարար ի՞նչ կ'ընէ: — 4. Նախարարաց խորհուրդին անդամները որո՞նք են: — 5. Օսմ. օրէնսդրութիւնն որո՞ւ յանձնուած է. ո՞ր կէ կը վաւերացուի:

5. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Տէրութեան կառավարութեան գործադրութիւնն ու տեսչութիւնը յանձնուած է նախարարներուն որոնց թիւը կրնայ փոխուիլ:

Հետեւեալներն են նախարարութիւններն.

1. Մեծ-Եպարքոս, 2. Շէյխ իւլ Իսլամ, 3. Դատական ու կրօնական գործոց, 4. Սպարապետութիւն, 5. Ծովային նախարար, 6. Պետական խորհուրդ, 7. Ներքին գործոց, 8. Էվլաֆ, 9. Արտաքին գործոց, 10. Ելեւմտից, 11. Կրթական, 12. Առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց, 13. Անտառներու, հանքերու, երկրագործութեան:

Ասոնցմէ զատ կան վերատեսչութիւններ.

1. Թղթատարական ու հեռագրական, 2. Մաքսային, 3. Մարդահամարի, 4. Կալուածոց, 5. Տպագրական տեսչութիւն, 6. Ոստիկանական, 7. Փողերանոցի, 8. Քաղաքապետութեան:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Որո՞նք են նախարարութիւնները: — 2. Որո՞նք են վերատեսչութիւնները:

Բ. ՄԵԾ-ԵՊԱՐԳՈՍՈՒԹԻՒՆ

1. Նախարարներու ամէնէն մեծն է Մեծ-Եպարքոսը = Սասնազաւը որ Վեչ. Սուլթանը կը ներկայացնէ: Անիկա կը նախագահէ նախարարաց խորհուրդին և կը հսկէ բոլոր պաշտօնէութեանց վրայ, և անոնց կուտայ պէտք եղած ուղղութիւնն ու հրամանները:

2. Մեծ-Եպարքոսին պաշտօնատունը կ'ըսուի Բարձրագոյն Դուռ = Պապը Ալի ուր կը գտնուի նաև արտաքին գործոց նախարարութիւն, պետական խորհուրդ, ներքին գործոց նախարարութիւն և տպագրական վերատեսչութիւն:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Եպարքոսին պաշտօնն ի՞նչ է: — 2. Ո՞ւր կը գտնուի իր պաշտօնատունը:

Գ. ՇԵՅԽ-ԻԻԼ-ԻՍԼԱՄՈՒԹՐԻՆ

1. Շէյխ-իւլ-իսլամը իսլամ ժողովուրդին զորս հոգեւոր գործերը կը վարէ, կը քննէ ամուսնական, ժառանգական ու կրօնական դատերը և վճիռ=փեղջիւ կուտայ:

2. Գաւառներու հափիւններն ու նայիպները Շէյխ-իւլ-իսլամի կողմէ կ'ընտրուին ու կը վաւերացուին Իրասեով և տեղական նոյն տեսակ գործերը կը տնօրինեն: Հաքիմները դատաւոր ու նայիպները կրօնական հովիւ, առաջնորդ են:

ԹԵԼԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ինչ է Շէյխ-իւլ-իսլամին պաշտօնը: — 2. Հափիւններունը, նայիպներունը:

Գ. ԱՏԼԻՑԷ

1. Ասլիյէ = դատական ու կրօնական գործոց նախարարը կը հսկէ դատարաններու վրայ, հոգ կը տանի որ իրաւունքով ու արդարութեամբ վճռուին ժողովրդին մէջ ծագած դատերը: Անիկա կը հսկէ նաև որ ոչ-իսլամ հասարակութեանց ազգային կրօնական գործերը տնօրինուին պատրիարքարաններու միջոցաւ, չնորհուած արտօնութեանց ու հաստատուած կանոններու համեմատ:

2. Դաւարաններ. — Ժողովրդին մէջ ծագած վէճերը, անհամաձայնութիւններն ու թեթեւ կամ ծանր խնդիրները կը քննուին, կը դատուին ու կը վճռուին դատարաններու=մահիփեմ առջև: Ասոր կ'ըսուի դաւարաւորութիւն:

3. Դաւեր. — Երկու տեսակ են դատերը. Առեւտրական=քաղաքային=հոգաբարձ ու պատժական=ճեղք:

4. Հուգուգի կը վերաբերին ամէն տեսակ առեւտրական խնդիրներէ ծագած վէճերը, այսինքն առնելիք

տալիքի, կալուածական, հողային սեփականութեան վերաբերեալ նիւթական=գրամական անհամաձայնութիւններ:

5. Ծէզայի կը վերաբերին մարդ ծեծելու, կուռելու, նախատելու, գողնալու, սպաննելու, խարդախելու պէս գործեր:

6. Հուգուգի դատերուն համար դատարանները վճիռ կուտան փոխարինելու դրամական վնասը: Իսկ ճէզայի դատերուն համար յանցաւորը կը պատժեն, բանտարկութիւն, տուգանք, աքսոր, բերդարդելութիւն, մահու պատիժ կուտան:

7. Ծէզայի վերաբերեալ դատերը երեք աստիճան են. 1. Կանոնադանցութիւն = գապահադ, 2. Յանցանք = ճիւնհա, 3. Ոճիւր=ճիւնհադ:

8. Դատարանները երեք տեսակ են. 1. Նախադատ = պիսայէդ, 2. Վերաքննիչ=խադիմափ, 3. Վճռաբեկ=քեմիլ:

9. Գազաններու և անհազաններու մէջ կայ պիտայէդ մահքէմէսի: Վիլայէդներու մէջ պիտայէդէն զատ կայ նաև իսդիմափ մահքէմէսի. միայն մայրաքաղաքիս մէջ է թեմիլը:

10. Դատաւորներն ու փաստաբանները իրենց ուսումը կ'ստանան Իրաւագիտական վարժարանին=Հուգուգ մեփթեպի մէջ:

ԹԵԼԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ինչ պաշտօն ունի ասլիյէն. — 2. Ո՛ւր կը բնակուին վեները. — 3. Քանի՞ տեսակ են դատերը. — 4. Որո՞նք են հուգուգի դատերը. — 5. Ծէզայի՞ դատերը. — 6. Հուգուգի դատերուն համար ի՞նչ վճիռ կուտան. ճէզայի՞ դատերուն: — 7. Քանի՞ ասիման են ճէզայի դատերը. — 8. Քանի՞ տեսակ են դաւարանները. — 9. Ո՛ւր կը գտնուի պիսայէդը. իսդիմաֆը. քեմիլը. — 10. Ո՛ւր կը պատրաստուին դաւարանները:

Ե. ՍՊԱՐԱԿԵՏՈՒԹԻՒՆ

1. Սպարապետութիւնը կը հսկէ բանակին—օրհնելի ընդհանուր կազմակերպութեան, հոգ կը տանի որ Օսմ. զինուորները կանոնաւոր ըլլան, զարգանան, լաւ մարզուին, երկրին պաշտպանութեան ծառայեն:

2. Սպարապետութեան հսկողութեան տակ են զօրաբանակները որ եօթը կեդրոն ունին. 1. Կ. Պոլիս, 2. Էտիրնէ, 3. Մանասզը, 4. Երզնկա, 5. Պաղատա, 6. Շամ, 7. Սանաա: Ասոնք կը կազմեն ցամաքային բանակը—ցամաքային զօրութիւնը: Մէն մի զօրաբանակի կը հրամայէ միշտ լիւր—մարաջախտ մը:

3. 4. Մէն մի զօրաբանակ ունի իր զինուորական վարժարանը—Հարպիյե մեֆթէյի:

5. Միայն մայրաքաղաքի մէջ կան զինուորական—բժշկական վարժարան = Դըպիեի Շահանե, զինուորական—երկրաչափական վարժարան = Միւհեմեթիսիսանեի ասֆերիե:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ինչ է Սպարապետութեան պաշտօնը. — 2. Զօրաբանակներն որո՞ւ հսկողութեան տակ են. — 3. Քանի՞ զօրաբանակ կայ. — 4. Մեն մի զօրաբանակ ի՞նչ ունի. — 5. Մայրաքաղաքի մէջ ինչե՞ր կան:

2. ԾՈՒԼԱՅԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. Ծովային նախարարութիւնը—Պահրիե նեզարեյի կը վարէ պետութեան ծովային ուժերը և ծովու կողմէ կը պաշտպանէ երկիրը:

2. Ծովային նախարարութեան տրամադրութեան տակ են Օսմանեան զրահաւոր նաւերն որոնք կը պաշտ-

պանեն նեղուցներու և ծովեզերքի բերդերու պաշտպանութիւնը:

3. Ծովային բանակ մըն ալ կայ որուն կը հրամայէ ծովակալ մը:

4. Ծովային նախարարութիւնն ունի Ծովային վարժարան—Պահրիե մեֆթէյի, ուր կը պատրաստուին նաւապետներ ու ծովային սպաներ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ինչ պաշտօն ունի ծովային նախարարութիւնը. — 2. Իր տրամադրութեան ներքեւ ինչե՞ր դրուած են. — 3. Ծովակալը ի՞նչ պաշտօն ունի. — 4. Նաւային վարժարանին նպատակն ի՞նչ է:

Ը. ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1. Պետական խորհուրդը կը հսկէ պետութեան օրէնքներուն անթերի գործադրութեան: Անիկա կը կատարէ օրէնքներու ընտելութիւնն և ի հարկին կը բարեփոխէ ու կը սրբագրէ:

2. Պետական խորհուրդն ունի այլ և այլ ճիւղեր՝ ատեաններ, դիւաններ ու դատարաններ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Պետական խորհուրդը ի՞նչ պաշտօն ունի. — 2. Որո՞նք են իր ճիւղերը:

Ը. ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ներքին գործոց = Տախիլիյե նախարարը կը վարէ պետութեան քաղաքային գործերը, և պետն է վարչական բաժանումներու բոլոր պաշտօնէութեան, կը հսկէ ոստիկանական վարչութեան, երկրին բարեկարգութեան ու Տպագրական տեսչութեան:

Թ. Է. Վ. Գ. Ա. Յ.

1. Էվգաֆի = Կտակաց նախարարութեան պաշտօնն է պետութեան մէջի կրօնական ու բարեպաշտական հաստատութեանց հսկել և հոգ տանիլ որ անոնց վերաբերեալ վագրֆները ճշդիւ գործադրուի:

2. Ժողովրդին կրօնական ու բարեգործական հաստատութեանց ըրած ուխտը կը կոչուի վագրֆ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ի՞նչ պաշտօն ունի Էվգաֆի. — Ի՞նչ է վագրֆը:

Ժ. ԽԱՐԻԺԻՅԷ

1. Խարիճիյե = Արտաքին գործոց նախարարը Օսմ. Պետութեան ներկայացուցիչն է օտար տէրութեանց առջեւ: Վեհ. Սուլթանին Իրաւէով ընտրուած դեսպաններուն վրայ կը հսկէ: Անոր կը դիմեն օտար դեսպանները միջազգային գործերու համար:

2. Ինչպէս որ Թուրքիոյ մէջ ունին օտար պետութիւններն իրենց ներկայացուցիչները, այնպէս ալ Օսմ. Պետութիւնն ունի օտար երկիրներու մէջ դեսպաններ, գործակատարներ, հիւպատոսներ ու դեր-հիւպատոսներ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Խարիճիյե Ի՞նչ պաշտօն ունի. — 2. Պետութիւնք Ի՞նչ ունի:

ԺԱ. ՄԱԼԻՅԷ

1. Մալիյե = Եւեւոտական նախարարին պարտականութիւնն է գանձել պետութեան տուրքերը, հասոյթներն ու հոգալ ծախքերը:

2. Տուրֆ. — Ամէն Օսմանցի իր բաժինն ունի երկրին ծախքերուն մէջ. այս բաժինը կը կոչուի տուրֆ:

3. Տուրքերը այլ և այլ տեսակ են. մաքսային, կալուածական, զինուորական, առեւտրական, թաղապետական, տասանորդ, և այլն:

4. Հանրային Պարսուց Վարչութեան թողուած են ազի, մետաքսի, թղթադրոշմի, ոգելից ըմպելիքի և այլն տուրքերը:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ի՞նչ պաշտօն ունի մալիյե. — 2. Ի՞նչ է տուրֆը. — 3. Ուր՞նք են տուրֆի տեսակները. — 4. Ի՞նչ թողուած է Հանրային Պարսուց Վարչութեան:

ԺԲ. ՄԷԱՐԻՖ

1. Մեարիֆ = Կրթական նախարարը վերին հսկողն է Օսմ. Կայսրութեան բոլոր վարժարաններուն: Ան է որ կուտայ կրթական ուղղութիւնը. կ'ընտրէ վարժարաններու վարիչներն ու դասատուները. կ'որոշէ ուսմանց առարկաներն ու դասագիրքերը:

2. Կրթութեան աստիճաններն երեք են. նախնական, երկրորդական ու բարձրագոյն:

3. Ամէն գաղաչի մէջ կան նախակրթարաններ որ երկու աստիճան ունին. Տարրական = Իպիսաիե ու Միջնակարգ = Բիւլճիե:

4. Հայերն ունին նախակրթութեան երեք դասընթացքներ. Տարրական, Միջին ու Բարձրագոյն, ինչպէս նաև երկրորդական կրթութեան վարժարաններ:

5. Սանճագներու մէջ կայ ասոնցմէ զատ Բարձրագոյն նախակրթարան = Իսաիե:

6. Վիլայէթներու մէջ այս երեքէն զատ կան երկրորդական վարժարաններ:

7. Նախակրթարաններու մէջ կ'աւանդուին ձեռնորդ վաճառները :

8. Երկրորդական վարժարաններու մէջ կ'աւանդուին նաև օտար լեզուներ՝ ֆրանսերէն, Հայերէն, Յունարէն, և այլն :

9. Բարձրագոյն կրթութիւնը կ'աւանդուի մասնագիտութեան սա՛ վարժարաններու մէջ. 1. Քաղաքային Բժշկական վարժարան=Դրպիկի Միւլիկի, 2. Համալսարան=Տար-իւշ-Ֆիւնուր, 3. Վարժապետանոց=Տար-իւշ-Մուշկիւրի, 4. Գեղարուեստական վարժարան=Մեքիկի Սանաի :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ի՞նչ պաշտօն ունի մեարիֆը. — 2. Քանի՞ ասիւնան է կրթութիւնը. — 3. Ինչե՞ր ունին գազան, սանճազը, վիլայիդը. — 4. Հայերն ի՞նչ ունին. — 5. Բարձրագոյն կրթութիւնը ո՞ւր կ'աւանդուի :

ՁԳ. ՆԱՖԱԱ ՎԷ ԹԻՃԱՐԷԳ

1. Նափաա=Հանրօգուտ շինութեանց և Թիճարեղ =Առեւտրական նախարարը կը հսկէ երկրին առեւտուրին, դարգացման, ճամբաներու, խճուղիներու, երկաթուղիներու, կամուրջներու, ջրանցքներու և այլն շինութեանց պահպանման :

2. Այս նախարարութիւնն ունի. 1. Քաղաքային Երկրաչափական վարժարան=Հեմսէսի միւլիկի, 2. Համալսարան Վարժարան=Համիսիկի Թիճարեղ մեքիկի :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Նափաան ի՞նչ պաշտօն ունի. — 2. Ի՞նչ վարժարան ունի :

ՁԳ. ՕՐՄԱՆ, ՄԱՏԻՆ ՎԷ ԶՐԱՍԴ

1. Օրման, Մատին և Զրասդ=Անտառաց, Հանքաց և Երկրագործական նախարարութիւնը կը վարէ այս ճիւղին վերաբերեալ գործերն, որոնք երկրին հարստութեան աղբիւրներն են :

2. Այս նախարարութեան յանձնուած են. 1. Երկրագործական վարժարանը=Զրասդ մեքիկի, 2. Անտառագործական վարժարան=Պայդար մեքիկի :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ի՞նչ պաշտօն ունի. — 2. Ո՞ր վարժարաններն անոր յանձնուած են :

ՁԵ. ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Թղթատարական ու Հեռագրական վերատեսչութիւնը կը հսկէ երկրին այլ և այլ կողմերն ու օտար երկիր զրկուելիք նամակին, դրամին և այլն վրայ, և զանոնք զրկել կուտայ երկաթուղիներու, ճիւղեր սուրհանդակներու և ծովու միջոցաւ :

2. Մաքսային վարչութիւնը կ'առնէ օտար երկրներէ եկած կամ ուրիշ տեղեր զրկուելիք ու է վաճառքի տուրք=մաքսատուրք=կիօնիւր :

3. Մարդահամարի վարչութեան պաշտօնն է յատուկ տոմարի մէջ արձանագրել ամէն Օսմանցիի անունը, ծնած թուականը և այլն, և տալ Օսմանցի քեփեքիւն : Ասով կ'որոշուի թէ մէկն Օսմանեան հպատակ է թէ ուրիշ պետութեան հպատակ :

4. Կալուածներու վերատեսչութիւն=Տեքիքիւր խաւանի. Օսմանեան երկիրներուն մէջ ամէն մարդ ազատ է հողեր, արտեր, կալուածներ, խանութ, տուն, պանդոկ և այլն գնելու կամ ծախելու : Արդ՝ ամէն գիւղի ու քա-

դաքի տուններն ու հողերն որոշ սահման ու յատակագիծ ունին, անկէ կը հասկցուի թէ այսինչ արտը կամ տունը որչափ տարածութիւն ունի: Այս ամէնը գրուած են կալուածոց վերատեսչութեան տնօրին մէջ ուր որոշուած է ամէն մարդու հողին կամ կալուածին չափը, գինը եւայլն: Եթէ մէկը իր տունը ծախել ուզէ, գնողին հետ կ'երթայ կալուածոց վերատեսչութեան և անոր տնօրէններուն մէջ գրել կուտայ որ իր տունը ծախած է այնինչ անձին:

5. Տպագրական տեսչութիւնը կը հսկէ երկրին մէջ գրուած գիրքերուն ու լրագիրներուն, որպէս զի բարոյ յակամի ու կրօնքի հակառակ բաներ չպարունակեն:

6. Ոստիկանութեան նախարարութիւնն երկրին ու ժողովրդին անդորրութեան հոգ կը տանի. կռիւ, սպանութիւն, գողութիւն եւայլն ընողները ոստիկաններու քօյիս և ոստիկան-ղինուորներու ժանսարնա կողմէ կը ձերբակալուին ու կը բանտարկուին:

7. Փողերանոցի վերատեսչութեան պաշտօնն է Օսմ. երկիրներու մէջ գործածուած դրամները կոխել. այդ դրամները կ'ըլլան ոսկի, արծաթ ու պղնձախառն. մէկ կողմը կ'ունենան Օսմ. թուրքան=զինանշանը, ձեռքի ձեւով, և միւս կողմը տպուելուն թուականը:

8. Քաղաքապետութեան=Շեհր եմանէյի պաշտօնն է հսկել ժողովուրդին առողջութեան, տուններու, փողոցներու մաքրութեան ու կանոնաւորութեան, գանձել չահու վրայ տուրքը=քեմէյի, ինչպէս նաեւ կալուածական տուրքը=եմլաֆ վեռլիսի: Հոգ կը տանի որ ամէն արհեստաւոր=եսնաֆ իր արհեստը հաւատարմաբար և օրէնքի համաձայն բանի, կշիռներն ու չափերը չխարդախուին ու ժողովուրդը չխաբուի: Կը հսկէ նաեւ վաճառուած ուտելիքներու վրայ որպէս զի հոտած, նեխած ու առողջութեան վնասակար չըլլան եւայլն: Այս գործն-

րուն համար ամէն թաղ ու քաղաք ունին թաղապետական խորհուրդներ, բժիշկներ ու պեղեցիի չափուչներ:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Թրքասարուքիւնն ու հեռագրութիւնը ի՞նչ պաշտօն ունին. — 2. Մաֆայիւնը. — 3. Մարդահամար. — 4. Կալուածոց. — 5. Տպագրական տեսչութիւնը. — 6. Ոստիկանութիւնը. — 7. Փողերանոց. — 8. Քաղաքապետութիւնը:

Ա. Ռ. Ա. Ծ. Ն. Ե. Ր

Պետութիւն. Ազգ. Ժողովուրդ

1. Երանելի է ով որ կը պահէ օրէնքները:
2. Հպատակները հնազանդ ըլլալու են իրենց իշխանութեան:
3. Ով որ իշխանութեան կը հակառակի՝ Աստուծոյ հրամանին հակառակած կ'ըլլայ:
4. Իշխանութիւնն Աստուծոյ տրուեցաւ:
5. Կուզե՞ս չվախնալ իշխանութենէն, բարիք գործէ:
6. Ձեր պարտքերը վճարեցէք ամէնուն, որուն հարկ կը պարտիք՝ հարկ, որուն մաքս՝ մաքս, որուն պատիւ՝ պատիւ:
7. Քու բոլոր զօրութեամբդ սիրէ Արարիչը ու անոր պաշտօնեաները անտես մի ընէր:
8. Մտիկ ըրէ՛ք ձեր առաջնորդներուն, հնազանդեցէ՛ք անոնց:
9. Ձեր առաջնորդները ինչ որ ըսեն՝ ըրէ՛ք:
10. Եթէ առաջնորդ, վերակացու, պաշտօնատար ըլլաս, մի՛ հպարտանար, անոնց մէջ եղիր իբրեւ անոնցմէ մէկը:
11. Եթէ առաջնորդ, վերակացու, պաշտօնատար

ըլլաւ, ժողովրդին հոգ տար, յետոյ նայէ, ու անոնց ամէն պէտքերը կատարելով՝ բաշխէ, որպէս զի ուրախ ըլլաւ անոնց համար:

12. Զուարթութեամբ ու տընութեամբ կատարէ պարտքը:

13. Պաշտօնատարներն Աստուծոյ հօտն արածելու են ոչ թէ իբրեւ տիրելով, այլ օրինակ հանդիսանալով:

14. Քաջ հովիւն իր անձը կը զոհէ ոչխարներուն:

15. Քաղաքին առաջնորդին համեմատ կ'ըլլան անոր բոլոր բնակիչները:

ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՅԱՂԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ ՈՒ ՊԱՐՏՔԵՐ

1. ՊԱՏՐԻԱՐԻ ՈՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1. Օտմանեան կայսրութեան հպատակ քրիստոնեաներն ունին կրօնական գործերուն հսկող եկեղեցական պետեր որոնք կը կոչուին Պատրիարք:

2. Յոյներն ունին իրենց Պատրիարքն որ կը նստի Ֆեների Պատրիարքարանը և կրօնական գործերը կը անօձնէ Սինօդով:

3. Հայ հասարակութիւնն ունի իր Պատրիարքը, Կեդր. Վարչութիւնը—նառն ժողովն որ կը բաղկանայ կրօնական ու Քաղաքական ժողովներէ: Ազգ. Պատրիարքարանը Գում-Գարու է:

4. Պատրիարք ու Վարչութիւն կ'ընտրուին Պատրիարքարանի ժողովով, զաղանի քուէարկութեամբ, և յետոյ կը վաւերացուին Վեհ. Սուլթանէն:

5. Կրօնական ժողովի անդամ կ'ընտրուին Պոլիս գտնուող եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, քահանաներ:

6. Քաղաքական ժողովի անդամ կ'ընտրուին բանագէտ ու առաջնակարգ անձեր որ կառավարութեան վրաստանութիւնը կը վայելին:

7. Այս ժողովները կը անօրինեն ազգային եկեղեցական գործերը:

8. Հայ-Հռոմէականներն ալ ունին իրենց Պատրիարք-Կաթողիկոսն ու Վարչութիւնը:

9. Հայ-Բողոքականներն ունին իրենց Ազգայեք որ ունի իր Սինօդն ու Վարչութիւնը:

10. Ռուսահայերն ունին մեր Ընդհ. Հայրապետն որ իր Վիճակները կը կառավարէ Ս. Սինօդի անդամներով:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Օսմ. կայսրութեան հպատակ քրիստոնեաներն ինչ ունին. — 2. Յոյներ. — 3. Հայ հասարակութիւնը. — 4. Ռուսի կ'ընտրուին Պատրիարք ու Վարչութիւն. — 5. Ռոմք են Կրօն. ժողովի անդամներ. — 6. Քաղաքական ժողովներ. — 7. Այս ժողովներն ինչ կ'ընեն. — 8. Հայ-Հռոմէականներ. — 9. Հայ-Բողոքականներ. — 10. Ռուսահայեր:

2. ՏԵՍՈՒՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

1. Պատրիարքը կրօնական ու Քաղաքական ժողովներու նախագահն է:

2. Վարչութեան զատ կան Տեսուչ Խորհուրդներ որոնք անդամները կ'ընտրուին Վարչութեանէն:

3. Տեսուչ Խորհուրդներն են. 1. Տնտեսական Խորհուրդ, 2. Ուսումնական Խորհուրդ, 3. Դատաստանական Խորհուրդ, 4. Ազգային Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը:

4. Տնտեսական Խորհուրդին պաշտօնն է հսկել Ազգ. եկեղեցիներուն, վարժարաններուն և ուրիշ բարեգործական հաստատութեանց անունով եղած կտակներուն և նուէրներուն գործադրութեան վրայ, ազգին սեփականութեան վրայ, անոնց հաշիւները կը քննէ, եթէ ճիշտ

են՝ կը վաւերացնէ ու կը հաստատէ : Կը պատրաստէ Վարչութեան պիւտճէն ու Վարչութեան կը ներկայացնէ :

5. Ուսումնական Խորհուրդը կը հսկէ Հայ վարժարաններուն ուսումնական, բարոյական ու ֆիզիքական ընթացքին վրայ : Ինք կը պատրաստէ կանոնագիր, ծրագիր ևայլն : Կը վաւերացնէ գործածուելիք դասագիրքերը, հոգ կը տանի որ ուսուցիչները լաւ պաշտօնավարեն, և անոնց վկայագիր կուտայ :

6. Դատաստանական Խորհուրդը Պատրիարքական Փոխանորդին նախագահութեամբ կը քննէ ընտանեկան վէճեր և կը ջանայ հաշտութիւն գոյացնել, խաղաղեցնել :

7. Այս ժողովներն ունին Ատենապետ ու Ատենագիր, ինչպէս և իրենց յատուկ գիւմաստեր, գիւմաստիկներ, Կրօնական Դիւան, Վարչական Դիւան, Յարաբերական Դիւան, Ելեւմտական Դիւան, Արձանագրութեան Դիւան :

8. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան պաշտօնն է Ազգ. Հիւանդանոցի Վարչութիւնը : Մեր ազգը երկու հիւանդանոց ունի, մէկը Պոլիս՝ Ետի Գուլէ, միւսը՝ Իզմիր :

9. Հիւանդանոցները բարեգործական հաստատութիւններ են ուր հիւանդները ձրի կ'ստանան խնամք ու դարման :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Ի՞նչ են այս իւրաքանչիւրին պատշոյններ :

3. ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1. Ամէն գաւառ ունի իր առաջնորդը՝ եպիսկոպոս կամ վարդապետ որուն պաշտօնն է նախագահել Գաւառական ժողովներուն և վարել ազգային եկեղեցական գործերը : Առաջնորդները Պատրիարքին ներկայացուցիչներն են :

2. Առաջնորդ չեղած տեղը տեղապահ կ'ընտրուի քահանայ կամ վարդապետ մը :

3. Առաջնորդները կ'ընտրուին Գաւառական ժողովէն, կը հաստատուին Վարչութենէն ու կը կարգուին Կայսերական Պէրաքով :

4. Առաջնորդները յարաբերութեան մէջ են իրենց գաւառի կառավարական իշխանութեան հետ և անդամ են Վարչական ժողովին = Մեմբեր Իսարե :

5. Գաւառներն ալ Պատրիարքարանէն վաւերացած ունին միեւնոյն Կրօնական ու Քաղաքական ժողովներն ու անոնցմէ ընտրուած Տեսուչ Խորհուրդները :

6. Ժողովուրդը կը հոգայ առաջնորդին ու առաջնորդարանին ծախքերը՝ վճարելով ազգային տուրք, պտղի ժամուց, նուէր ևայլն :

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 1. Ո՞վ կրնայ ըլլալ առաջնորդ. — 2. Տեղապահ : — 3. Ինչո՞վ կը կարգուին. — 4. Ո՞ր ժողովին անդամ են. — 5. Գաւառները ո՞ր ժողովներն ունին. — 6. Ո՞վ կը հոգայ առաջնորդին եւ առաջնորդարանին ծախքերը :

4. ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1. Քաղաքի մը մէջ որչափ հայ եկեղեցի ըլլայ, այնչափ վիճակ կը հաշուի :

2. Այդ եկեղեցիին ժողովուրդը կը կոչուի քաղեցի :

3. Ամէն թաղ ունի իր Թաղական Խորհուրդը :

4. Ժողովուրդը կ'ընտրէ իր Թաղական Խորհուրդը :

5. Թաղական Խորհուրդներն են որ թաղային գործերը կը վարեն, եկեղեցւոյ մատակարարութեան ու պաշտառութեան և վարժարանին բարեկարգութեան հոգ կը տանին :

6. Թաղական խորհուրդը Արձանագրութեան տես-
քակին մէջ կը գրէ միւրտուած երախային անունը, ծնած
թուականը, հօրն ու մօրը անունը: Այս տետրակին մէջ
երկու տեղ կը գրեն այս անուններն ու թուականը. կէսը
կը կտրեն կուտան հօրը, միւս կէսն ալ թաղային խոր-
հրդարանը կը պահուի:

7. Այս արձանագրութեան համեմատ թաղին ղեկա-
քարը կը տեղեկագրէ Մարդահամարի վարչութեան որ
նոյնպէս արձանագրելով մանկան ծնունդը ևայլն, կու-
տայ անոր Օսմանիյէ քեզֆերէն որով կը հաստատուի ա-
նոր Օսմանեան հպատակութիւնը:

8. Օսմանիյէ թէզքէրէն կարեւոր է մեզի մեր ամէն
մէկ տարիքին ու կեանքի այլ և այլ պարագաներուն —
ամուսնութիւն, ճամբորդութիւն, մահ, առեւտուր ևլն:

9. Ամէն թաղեցի պարտքեր ունի, եկեղեցւոյն իւ-
ղագին ու նպաստ պիտի տայ, վարժարանին բացը պիտի
գոցէ, պիտի նպաստէ թաղին աղքատներուն, պիտի
մասնակցի վարժարանին մատակարարութեան, այսինքն
հոգաբարձու ու թաղական պիտի ըլլայ:

10. Թաղային ու Պատրիարքարանի վարչական պաշ-
տօնները ձրի են:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻԻՆՆԵՐ. — 1. Իճնէ Է Բաղը. — 2.
Թաղեցիճն. — 3. Թաղային խորհրդարանը. — 4. Ո՞ւր-
կէ կ'ընտրուի. — 5. Իճնէ պարսականութիւն ունի Թա-
ղական Խորհուրդը. — 6. Միջոցաւ տղան իճնէ կ'ընեն.
— 7. Մուխթարն իճնէ կ'ընէ. — 8. Օսմանիյէ քեզֆերէն
ինչի՞ պէտք է. — 9. Որո՞նք են Բաղեցւոց պարսֆերը.
— 10. Ո՞ր պաշտօնները ձրի են:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԿԱՇՆՈՒՄԻՆ ԵՒ ԿՐՈՆԲ. — Աստուած մեզ
իրեն նման ստեղծեց, այսինքն բանական, որպէս զի
կարենանք ճանչնալ զինք իբրեւ անսահման ճշմարտու-
թիւն և սիրել իբրեւ անհուն բարութիւն:

Կրօնքը կը մխիթարէ մարդն իր դժբախտութեան
մէջ, և երկնային քաղցրութիւն մը կը խառնէ կեանքին
դառնութիւններուն:

Աքանչելի բան, քրիստոնէական կրօնն որ հանդեր-
ձեալ կեանքին երջանկութիւնը միայն նպատակ ունե-
նալ կը կարծեն, այս աշխարհի մէջ ալ երջանիկ կ'ընէ մեզ:

Բարի նախանձ. — Բարի ու չար նախանձին միջև
նոյն տարբերութիւնը կայ, ինչ որ կայ առաքինութեան
ու մոլութեան միջև:

Բարի նախանձը կամաւոր և անկեղծ զգացում
մըն է, որ կ'արգատաւորէ հոգին և օգուտ քաղել կու-
տայ բարի և վսեմ օրինակներէ:

Բարի ընկերութիւն. — Պարկեշտ մարդոց ընկերակ-
ցութիւնը գանձ մըն է:

Աւելի լաւ է մինակ մնալ քան թէ չար ընկերներու
հետ գտնուիլ:

Ըսէ ինձ ո՞վ է ընկերդ, և ըսեմ քեզ ի՞նչպէս մարդ ես:

Գիտութիւն և օգիտութիւն. — Ինչպէս որ կոյրն
արեւի լոյսէն կը զրկուի, ադէտն ալ կատարեալ կեանքէ
կը զրկուի: Աւելի լաւ է աչքով կոյր ըլլալ քան թէ մտքով:

Հրահանգիչ գիրքերը նոյն են մարդուս հոգւոյն հա-
մար, ինչ որ են աննդատու կերակուրները մարմնոյն համար:

Համեստութիւն . — Մոլութեանց ամենէն վատն և ամենէն վտանգաւորն անբարոտաւանութիւնն է :

Տխմարութիւնն ու սնտիառութիւնն երկու անբաժան քոյրեր են :

Համեստութիւնն արժանիքներու զարդն է , աւելի զօրութիւն ու փայլ կուտայ անոր :

Ճշմարտապէս գովելի մարդիկը չեն ախորժիր գովեստէ :

Իր ազնուականութեան , հարստութեան կամ տաղանդին վրայ պարծողը ցոյց կուտայ թէ արժանի չէ անոնց :

Պարզակեցութիւն . — Պերճափրութիւնը մարդուս պէտքերը շատցնելով հարստանալու տենչ կը գրգռէ , իսկ պարզասիրութիւնն արտաքին փայլերէ հեռացնելով մարդը՝ անոր առաքինութիւնը պաշտպանող ամուր պատուար մը կ'ըլլայ :

Պարզ և ժուժկալ կեանքն առողջութիւն , սրտի անդորրութիւն և անկախութիւն կը պարգեւէ մարդոց :

Համբերութիւն . — Բարկութիւնը յիմարութիւն է :

Մի՛ ըլլար խորիտ և ցաւկոտ , զգուշացի՛ր կռիւէ , որ աղբիւր է բոլոր չարիքներուն :

Հրդեհ մը մարելէ աւելի շուտով պէտք է հանդարտեցնել բարկութիւնը :

Բարկութիւնը կը դառնացնէ ու կ'ուճացնէ սիրտերը , իսկ քաղցրութիւնը կը գրաւէ :

Արիութիւն փորձութիւններու դեմ . — Զախորդութիւնը առաքինութեան փորձաքարն է :

Վիշտը կը յաղթէ քեզ եթէ տկար սիրտ ունիս . իսկ դու կը յաղթես անոր , եթէ արի սիրտ ունիս :

Վեհ սիրտերը բարձր են թշնամանքէ , անիրաւութենէ և կսկիծէ :

Ժրութիւն , աշխատութիւն , ժամանակի գործածում . — Աստուած աշխատութիւնը պահապան կարգեց առաքինութեան :

Անգործութիւնն աշխատութենէ աւելի շուտ կը ձանձրացնէ մեզ :

Զանձրութիւնը ծուլութեան հետ մտած է աշխարհ :

Ինչ որ կրնաս այսօր ընել , վաղուան մի՛ թողուր :

Ժամանակը թանկագին բարիք մըն է , ինչպէս ոսկի դրամը . մի՛ վատներ զայն ընդունայն , որպէս զի զղջաս ետքը :

Խոհեմութիւն . — Խորհմութիւնն իմաստուն խորհրդածութեամբ վարուելու արուեստն է :

Առանց խորհելու գործելը առանց պատրաստութեան ճամբորդութիւն ընելու կը նմանի :

Գործի մը մի՛ ձեռնարկեր առանց լաւ մը խորհելու , բայց որոշումդ ընելէ ետքը ժրութեամբ կատարէ :

Առաջին երեւոյթներու հաւատ մի՛ ընծայեր և մի՛ աճապարեր դատողութիւն ընելու , մտածէ՛ թէ ճշմարտանման բաներ կան որոնք ճշմարիտ չեն և կամ ճշմարիտ բաներ՝ որոնք ճշմարտանման չեն :

Միշտ օգտակար է պարկեշտ և լուսամիտ մարդու մը խորհուրդ հարցնել . մարդ մը , որչա՛փ ալ խելացի մը ըլլայ , դարձեալ խորհուրդի պէտք կ'ունենայ : Ով որ միշտ մինակ և առանց առաջնորդի կ'երթայ մոլորելու վտանգէն ազատ չի կրնար ըլլալ :

Լռութիւն . — Լաւ խօսելու համար քիչ խօսել պէտք է :

Քիչ խօսողը քիչ անգամ կը զղջայ պակաս խօսած ըլլալուն վրայ , իսկ շատ խօսողը շատ կը զղջայ :

Կ'ուզե՞ս որ քու վրայ լաւ խորհին ու խօսին , ուրիշը մի՛ բամբասներ :

Տնտեսութիւն, ցախատեսութիւն. — Եթէ կ'ուզես հարստանալ, ո՛չ միայն վաստկել սորվէ այլ և վաստակդ պահել:

Ջանա՛ ձեռքէ չհանել մանր դրամները, ոսկի դրամներն ինքնին կը պահուին:

Անպէտ բանը միշտ սուղ է, որչափ ալ աժան գնուի:

Պարկեցութիւն. — Պարկեշտ մարդը օրէնք կը դնէ իրեն տուած խօսքը բռնել, մինչև իսկ մանր բաներու մէջ, վասն զի ով որ մանր բաներու մէջ հաւատարիմ չըլլալու կը վարժուի, մեծ բաներու մէջ ալ անհաւատարիմ կ'ըլլայ:

Պարկեշտութիւնը սո՛ւրբ բան մըն է ազնիւ սիրտի մը համար. ո՛չ մէկ հարկ, ո՛չ մէկ սպառնալիք, ո՛չ մէկ հրապոյր չեն կրնար անհաւատարիմ ընել զայն:

Անկեղծութիւն. — Պէտք չէ միշտ ըսել մտքէն անցածը, բայց պէտք է խորհիլ ըսելիքը:

Երբոր մէկը ճշմարտախօս ճանչցուի, ամէն մարդ կը վստահի անոր խօսքին:

Սուտ խօսողն ու կեղծ դրամ քշողն միեւնոյն են: Ստախօսն եթէ ճշմարտ խօսի, մէկը չի հաւատար անոր:

Շողոքորթութիւնը սուտ վկայութենէ գէշ է վասն զի սուտ վկան կը խաբէ դատաւորը, բայց չգեղծաներ զայն, բարքը չաւերի, իսկ շողոքորթը թէ՛ կը խաբէ և թէ՛ կը գեղծանէ մեզ:

Երախագիտութիւն. — Երախագիտութիւնն այնպիսի զգացում մըն է, որ մարդը իր բարեբարին կը կապէ, և իր այդ զգացումն արդեամբ յայտնելու փափաք կ'ազդէ անոր:

Բարեբարին ու բարեբարուածին միջև լռին դաշ-

նադրութիւն մը կը կնքուի, այսինքն մէկը կը պարտի անմիջապէս մոռնալ իր ըրած բարիքը, և միւրը կը պարտի միշտ յիշել:

Ապերախտութիւնն հակաբնական մոլութիւն մըն է, վասն զի անասուններն անգամ երախտագէտ են:

Բարեբարութիւն. — Իր անձը միայն սիրելը յիմարութիւն է, եթէ մէկը ուրիշներու բարիք չընէ, ինքն ալ ուրիշներէն բարեկամութիւն, երախտագիտութիւն և մինչև իսկ օգնութիւն պէտք չէ որ սպասէ:

Ինքնիրեն միայն օգտակար եղողն անպիտան է աշխարհի համար:

Հանդիակասարութիւն. — «Երբոր մէկու մը ծառայութիւն մը ընեմ, կ'ըսէր իմաստուն մը, չեմ կարծեր թէ չնորհ մը կ'ընեմ, այլ պարտք մը կը վճարեմ:»

Հանդիակատարութիւնն երբ պատուաւոր պատճառներէ ներչնչուած է, կեանքին ամենաքաղցր կապերէն մէկն է:

Ներողամտութիւն. — Ներողամտութիւնն, այսինքն մարդոց պակասութիւններուն համբերել և սխալներուն ներելը, լուսամիտ առաքինութեան մը ամենէն սիրուն նկարագիրներէն մէկն է: Ընդհանրապէս մարդ մը ո՛րչափ աններող ըլլայ իրեն համար, այնչափ ներողամիտ կ'ըլլայ ուրիշներուն համար:

Անյիշատակութիւն. — Վրէժխնդրութենէ զգացուած գոհութիւնը քանի մը վայրկեան կը տեսէ, իսկ անյիշատակութեան արտագրած գոհութիւնն անվախճան է:

Ողորմածութիւն, Բարեգործութիւն. — Կանուխէն վարժեցողը քեզ ողորմածութեան, բայց ջանա որ

խելքդ լուսաւորուած և արդարութենէ առաջնորդուած ըլլայ :

Ողորմածութիւնը մի միայն դրամ չնորհել չէ, այլ պէտք է նաեւ ժամանակ, խելք, խնամք ընծեռել, որ շատ անգամ դրամէ աւելի թանկագին են :

Հարուստներուն երջանկութիւնն իրենց ունեցած ինչքերուն մէջ չի կայանար, այլ իրենց ըրած բաներուն մէջ :

Հարուստն ինքզինք իբրեւ բաշխիչ պարտի նկատել այն բարիքներուն զորս Նախախնամութիւնը յանձնած է իրեն :

Բարերարելու սովորոյթը տեսակ մը քաղցր հեշտութիւն կամ անդորրութեան զգացում կը պարգեւէ մարդուն սիրտին :

Ողորմութիւն տուած ժամանակդ ջանա՛ չնուատացնել ողորմելիալը, վասն զի ան ալ ի բնէ քեզ հաւասար մարդ է : Քաղցրութեամբ տրուած ողորմութիւնը կրկնապատիկ արժէք կ'ստանայ և կ'ազնուացնէ բարերարը նոյն իսկ իր առջև :

Մարդասիրութիւն, Անճնութիւն . — Ահագին հրդեհի մը արտադրած դժբախտութեանց տեսարանն, աւազակներու ձեռք ինկած մարդու մը տեսքը, ծովն ինկած և խեղդուելու կէտն հասած տղու մը ճիչերը, վերջապէս որ և է վտանգի մը ներկայութիւնը կը թելադրէ ազնիւ սիրտի տէր մարդիկն իրենց կեանքը վտանգի մէջ դնելով օգնութեան դիմել իրենց նմաններուն : Հոգւոյն այս թռիչքը, ինքնայօժար վեհանձնութեան այս չարժուածը, ամէն գովեստներէ վեր են և պատիւ կը բերեն մարդկային բնութեան :

Վեհանճնութիւն . — Ով որ իր պարտքը կը կա-

տարէ, արդար է . իսկ ով որ իր պարտքէն աւելին կը կատարէ, վեհանձն է :

Վեհանձն մարդը բարերարութեամբ կը պատասխանէ իրեն եղած թշնամանքներուն :

Չարիքի փոխարէն չար հատուցանելով՝ քու դատապարտածդ կատարած կ'ըլլաս, այսինքն չարիք գործողին նմանած կ'ըլլաս, իսկ երբոր բարերարութեամբ վրէժ խնդրես, երբոր թշնամոյդ բարիք ընես, կրկնապատիկ կը փառաւորուիս :

Ծնողասիրութիւն . — Ծնողասիրութիւնը սուրբ պարտականութիւն մըն է, վասն զի նոյն ինքն Աստուած կը պատուիրէ մեզ :

Ծնողասիրութիւնն է յարգանք, գորով, երախտագիտութիւն և անձնուիրութիւն ծնողքին նկատմամբ :

Գիտութիւն եւ արուեստ . — Երբոր գիտութիւնն յարատեւ ճիգերով ինքզինք մարդկութեան ծառայելու կը նուիրէ, առաքինութեան կը նմանի, կամ աւելի ճիշդ խօսելով՝ առաքինութիւն կ'ըլլայ :

Արուեստները մեծապէս կը նպաստեն քաղաքակրթութեան զարգացման և զիրենք մշակող երկրին բարգաւաճման : Փառքի սէր, բարենախանձ մրցում և մանաւանդ արուեստն առաքինութեան յաղթանակին ծառայեցնելու ջանք մըն է քաղձանք, այս է ճշմարիտ արուեստագէտին նկարագիրը :

Ժրաջան երկրագործը, պարկեշտ վաճառականը, հանճարեղ արուեստագէտը կը հարստացնեն պետութիւնը, բնկերութեան ամէն դասերուն բարեկեցութիւնը կ'աւելցնեն և ասով արժանի կ'ըլլան անոնց յարգանքին ու պաշտպանութեան :

Կրթութիւն, դաստիարակներն եւ աշակերտներ . —

Մանուկներու դաստիարակութիւնն անձնութեան գործ մըն է :

Դաստիարակի մը խնամքն ու գործը չի համարի հայրական բարձրութեան . բայց կրնայ մօտենալ անոր :

Տղու մը կրթութիւնն յաջողելու համար , ամէն բանէ առաջ պէտք է որ հնազանդ և ջանասէր ըլլայ ան . իր կրթութեան գործակցող ամէն անձերու մէջ առաջին և ամենէն կարեւոր դերակատարը նոյն ինքն տղան է , եթէ ինք չօգնէ իրեն տրուած խնամքներուն , անօգուտ կը մնան անոնք :

Քաղաքավարութիւն . — Քաղաքավարութիւնը տեսակ մը ուշադրութիւն է , որպէս զի մեր խօսքերն ու ձեւերը հաճելի ըլլան ուրիշներուն :

Քաղաքավարութիւնն արդարեւ բարութիւն , արդարութիւն , հաճոյակատարութիւն , Երախտագիտութիւն չի ներշնչեր միշտ , բայց գոնէ անոնց երեւոյթը կուտայ և մարդը այնպէս կ'երեւցնէ արտաքուստ , ինչպէս պարտի ըլլալ ներքուստ :

Բարեկամութիւն . — Բարեկամութիւնն հոգւոյն պէտքերէն մէկն է , գեղեցիկ հոգիներուն ամենէն ազնիւ պէտքը . պայմանագիր մըն է սիրտերուն միջև , գրաւոր պայմանագիրներէ աւելի նուիրական , վասն զի ամենասիրելի պարտականութիւններ կը գնէ մեր վրայ :

Ջանացիք ունենալ ընտիր բարեկամ մը , որ ճշմարտութեան խօսքեր թափէ ձեր սրտին մէջ : Բարեկամի վրայ փնտռուելիք առաջին տրժանիքն է առաքինութիւն , որ միայն կը ցուցնէ մեզ թէ կարող և արժանի է ան բարեկամութեան :

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՈՒՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՍ

ՏԱՆՏԻԿԻՆ ՄԸ

ՍԱ՛ ԶՈՐՍ ԶԻՐՔԵՐՈՎ

1. Առաքինութիւն՝ Իր արժիւն մեջ
2. Համեստութիւն՝ Իր ճակտին վրայ
3. Քաղցրութիւն՝ Իր շրթունքին վրայ
4. Զբաղում՝ Իր ձեռքին մեջ

Տ Ն Ա Շ Է Ն Կ Ի Ն Ը

Համեստ արհեստավորի մը կին էր տիկին Անժէլ :
Երկու զաւակ ունէր մանչ մը, աղջիկ մը :

Առտուն կանուխ կ'արթննար, կ'իջնէր խոհանոց,
փոքրիկ լուացք մը կ'ընէր, յետոյ վեր կ'ելլէր, սենեակն
ու բակը կ'աւելէր, իր զաւակներուն նախաճաշիկը կը
պատրաստէր, ինքն ալ թեթեւ նախաճաշ մ'ընելէ ետք,
կարը ձեռքը կ'առնէր ու կ'սկսէր աշխատիլ : Իր զա-
ւակներուն հագուստները իր ձեռքէն կ'ելլէին պարզ,
բայց վայելուչ և կոկիկ, ինչպէս նաեւ ամուսնոյն կտա-
ւեղէնները : Տիկին Անժէլ ճաշակաւոր և ճարտար կին
մըն էր :

Տանը մէջ կատարեալ մաքրութիւն և բարեկար-
գութիւն կը տիրէին : Ամէն առտու մի առ մի զաւակ-
ները նստեցնելով իր առջև՝ աճառ ջրով կը մաքրէր
անոնց երեսները, վիզը, ականջները ձեռքերն ու ոտ-
ները, կը լուար անոնց բերաններն ու ականները, կը
սանտրէր գլուխնին, կը յարգարէր մազերնին, կը քննէր
հագուստներնին, եթէ անմաքրութիւն մը, քակուկ մը,
պատռած մ'ունենային, կը մաքրէր, կը կարկտէր, կը
նորոգէր, այնպէս որ տեսնողը կ'զմայլէր անոնց մարմ-
նոյն և հանդերձներուն մաքրութեանը ու վայելչութեան
վրայ :

Տիկին Անժէլ մեծ ջանք ունէր նաեւ իր զաւակները
կրթելու. իր կրօնական պարտականութիւնները ճշգիւ
կատարելու ուշադիր կ'ըլլար :

Նոյն կրօնական զգացումները ներշնչած էր նաև իր զաւակներուն: Աչք չէր գոցեր անոնց տղայական թեւ-
բութիւններուն, քաղցրութեամբ կը յանդիմանէր, կը
խրատէր և կ'ուզէր անոնց թերութիւնները:

Ամէն բան իր ժամանակն ունէր—թէ՛ ուսումը, թէ՛
ձեռագործը և թէ՛ դրօսանքը: Այսպէս իր զաւակները,
մանաւանդ աղջիկը, մաքրասիրութեան, կարգապահու-
թեան, կանոնաւորութեան և աշխատասիրութեան կը
վարժեցնէր, ինքզինքը օրինակ տալով որ ամէն խրատ-
ներէ աւելի կ'աղդէ: Եթէ գործի կամ առուտորի նուա-
զութեան պատճառաւ ամուսինը նեղուէր, Տիկին Անժէլ
կը կրկնապատկէր աշխատութիւնը, մանաւանդ գիշերները
քանի մը ասեղ աւելի նուիրելով ձեռագործի, օգնու-
թեան կը համէր իր ամուսնոյն: Տրտունջ կամ դժգոհու-
թիւն երբեք չէր լսուէր իր բերնէն, ընդհակառակը միշտ
զուարթ էր, միշտ ժպտաղէմ, որով վստահութիւն և
արիւթիւն կը ներշնչէր ամուսնոյն և զաւակներուն:

Վերջապէս կատարեալ ճշգրտեամբ այդ պատուա-
կան կնոջ կը պատկանէր Սողոմոն իմաստունի սա նշա-
նաւոր խօսքը: «Ժրագլուխ կինը իր էրկան պսակն է»:

ԱՂԶԻԿՆԵՐՈՒՆ ԼԱԻՍԳՈՅՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Աղջիկներուն լաւագոյն բարեկամն ո՞վ է: Կ'ուզէ՞ք
որ ըսեմ ձեզի: Ըսեմ... ասեղն է: — Խնչպէս, կարի՞
ասեղը: — Այո, կարի և գուլպայի ասեղն ալ... Գիտեմ
սակայն թէ ինչո՞ւ կը զարմանաք, շատ աղէկ կը հասկնամ,
որովհետեւ, այսօրուան օրս, հարուստ դասուն մէկ մա-
սին մէջ, ասեղը նորոյրէ ինկած է, հինաւուրց ծթում
բաներուն կարգը անցած է:

Վայելջաշուք դասակարգին պատկանող դեռատի կա-

նայք հիմայ կար չեն կարեր: Կը ձանչնամ անոնցմէ ոմանք
որ մասնոց չունին: Աւելի լուրջ դրաղութները, ուսումը
ընթերցումը նախընտրելուն համա՞ր է արդեօք: Ամե-
նեւին: Շաղակրատութեան սէրն է ասոր պատճառը:
Ձէ եղած ժամանակ մը որ այսքան շատ շաղակրատեմ
կանայք և այսքան քիչ խօսին: Ասոր ալ պատճառը
դարձեալ ճիշդ, աշխատանքը արհամարհելն է: Խնչ
հարկ կայ յոգնութիւն կրել շինելու համար ինչ որ կա-
րելի է պատրաստ գտնել:

Եւ՛ սակայն, ասեղնագործութեան բարիքը այն ան-
համեմատ մասնայատկութիւնը ունի որ միշտ բան մը կը
մնայ իրմէ:

Ընթերցումը, երաժշտութիւնը՝ սխալի, մերթ խո-
րունկ իսկ տպաւորութիւն մը կը ձգեն ձեր վրայ, բայց
տպաւորութիւն մը միայն, այսինքն՝ վաղակցուկ խուսա-
փուկ բան մը, եր օրէ օր, ամսէ ամիս կը նուազի և
վերջապէս կ'անհետանայ:

Մատերուն աշխատութիւնը այս դժնդակ օրեկեմ
զերծ կը մնայ շատ անգամ: Անիկա գոյութիւն ունի,
անիկա իրական է, չօջափելի, անիկա կը տրուի, կը
տեսնուի, կը կտակուի, անիկա սերնդէ սերունդ կ'անցնի:

Լ. ԼԵՆԻՆՎԷ

Տ Ն Ա Ի Ե Ր Կ Ի Ն Ը

Հարուստ սեղանաւորի մը մէկ հատիկ աղջիկն էր
Տիկին Ատրինէ: Հայրը տարածամ մահով մեռնելով՝ բա-
ւական հարստութիւն թողած էր: Մայրը ծուլութեան,
չօայլութեան և պճնասիրութեան վարժուած ըլլալով,
նոյն ընթացքը հարունակեց: Այնպէս որ, երբ Ատրինէ
չափահաս եղաւ, հօրմէն մնացած հարստութեան ամենա-

մեծ մասը հատած գտաւ։ Թաղի մը մէջ տուն մը, ուրիշ թաղի մը մէջ ալ խանութ մը մնացած էր։ Ատրինէ նոյն խանութը դրամօժիտ տալով ամուսնացաւ նորաձեւական նիւթեր վաճառող երիտասարդի մը հետ։

Եւ որովհետեւ տնական աշխատութիւններու ընտելացած չէր, տունը բոլոր գործերը սպասաւորի մը ձեռք մնացած էին։ Տիկինը իր արդուզարդին և իր անձնական հաճոյքներուն գոհացման միայն մտադիր էր, այցելութիւններ կու տար ու կ'ընդունէր. իր խօսակցութեանց նիւթերն էին նորաձեւութիւններ, այս կամ ընտանիքներու ընթացքին, այս կամ այն տան մէջ անցած անձերու կամ պատահած դէպքերու վրայ դատողութիւններ, դիտողութիւններ, խճճանքներ, բամբասանքներ։ Այս էր իր սովորական կեանքը։ Իսկ տնական գործերն երեսի վրայ, ամէն բան անկարգ վիճակի մէջ, կարասիները փռելով ծածկուած. ամէն կողմ անմաքրութիւն ու խառնաշփոթութիւն կը տիրէր։

Տարի մը չանցած, ամուսինը հարկադրուեցաւ ծախել դրամօժիտ առած խանութը, ժամանակ մը եւս գոհացնելու իր կնոջ պահանջումները, որպէս ղի անիկա իր ուղղութենէն չչեղի։

Վերջապէս ամուսնոյն կարողութիւնը հատնելով և միեւնոյն ժամանակ համբերութիւնը, տանը մէջ սկսան վէճն ու գոտութիւնը, և գործը այն վիճակին հասաւ որ կենակցութիւնն իսկ անհնարին ըլլալով՝ այրը հարկադրուեցաւ տունէն հեռանալ՝ չվերադառնալու պայմանով։

Աւելորդ է ըսել թէ Ատրինէ հօրմէն մնացած տունն ալ ծախելով՝ քանի մը տարի եւս շարունակեց նոյն անկարգ ընթացքը և վերջապէս չքաւորութեան մէջ խնաւով՝ սկսաւ անէծք կարգալ իր մօր որ ինքն այնպէս անկիրթ և չուայ մեծցնելով պատճառ եղած էր իր թըշուառութեան։

ՓՈՒԹԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆ

Երկու քոյր էին Անահիտ ու Կուսինէ, մին փութաջանութեան տիպար և միւսը ծուլութեան։

Անահիտ առտուն կանուխ կ'ելլար կը լուացուէր, կը հագուէր, իր սենեակը կը ժողվըտէր, կ'աւլէր, անկողինը կը յարգարէր և յետոյ վար կ'իջնէր, դէմքը թարմ և զուարթ, մազերը սանտրուած և վայելչապէս շտկուած, ակունքները մարգրիտի պէս ճերմակ, շրջազգեստը մաքուր, կօշիկները փայլուն, վերջապէս՝ մաքրութիւնը, վայելչութիւնը, անարատութիւնը և զուարթութիւնը կ'արտայայտէր։

Կուսինէ հակառակը կ'արթննար նոյն ատեն, բայց ոչ սիրտ ունէր անկողնէն ելնելու և ոչ ալ յօժարութիւն։ Աչքը կը գոցէր, մեղկիկ երազներ կ'երազէր, և նորէն քունի մէջ կ'ընկղմէր, որով գլուխը կը ծանրանար, աչքերը կը բժտուէին, երեսները կը թմրէին։ Վերջապէս երկրորդ անգամ արթննալով՝ քիչ մը ժամանակ ևս անկողնին մէջ մէկ կողմէն միւսը դառնալէ ետք, կ'ելլէր, կը նստէր, կը յօրանջէր, կը ձգտէր. պահ մը անշարժ կ'սպասէր և չէր համարձակեր վար իջնել անկողնէն հագուելու համար։ Լուացուիլ չէր սիրեր. հանդերձները կը փնտռէր, որոնք խառն իխուռն ասղին անդին նստած էր պառկելու ժամանակը, գուլպաները կը հագնէր, բայց ծնգակապերը լաւ չանցնելուն համար՝ սրունքներէն վար կ'իյնային, կօշիկները կը հագնէր՝ առանց կոճակներն ամբողջովին կոճկելու կամ կապերը կապելու, որով գուլպաները մէջտեղերէն կ'երեւնային և կապերն ալ գետինը կը քսուէին։ Նախաճաշի զանգակը կը զարնուէր, ոչ մազերը սանտրուած և ոչ ալ պէտք եղածին պէս մաքրուած և հագուած էր, այնպէս որ իր անձն ալ սենեակին պէս անկարգութիւն ցոյց կուտար։

Երկու քոյրերուն այս հակապատկերն ոչ միայն իրենց անձին ու արդուզարդին վրայ կը տեսնուէր, այլ իրենց վարքին և ունակութեանց մէջ: Այնպէս որ այդ երկու աղջիկներուն առաջինը տեսնողը համակրութիւն կ'զգար, իսկ երկրորդը տեսնողը՝ հակակրութիւն: Առաջինը միշտ ժիր, զուարթ ու վառվռուն էր. հաճոյք կ'զգար աշխատութենէ, ուստի և բռնածը կը յաջողէր: Իսկ երկրորդը՝ ընդհակառակը՝ անճրկած, տխուր և անշնորհ էր, բան մը ընելու տրամադրութիւն չունէր, աշխատութիւնն անտանելի բեռ մըն էր իրեն համար, այս պատճառաւ՝ բռնած գործն ալ չէր յաջողեր:

Խ Ն Ա Յ Ա Ս Ի Բ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ժամանակը, ստակը և ամէն գոյք չափով գործածելու է բուն խնայասիրութիւն կամ *sobriété* խնայասիրութիւնը, որ հեռատեսութիւն և զոհողութիւն կը պահանջէ: Ստէպ տնտեսութեան դէմ կը վարուին աղաք երբ անխնայ կը գործածեն, կը կոտրեն, կը թափեն ու կ'աւրեն շատ պիտանի իրեր, վասն զի չգիտեն անոնց բուն արժէքը: Իրենք սպառող են միայն, իրենց ուտեստը, հագուստն ու ամէն պիտոյքը կը հոգացուին ծնողքներնուն կողմէ, և ասոնք ուրիշ փափաք, սիրտանք և վարձք չունին այլ միայն իրենց զաւակներուն հանգիստը, քաջառողջութիւնն ու մշայիկ և բարոյական զարգացումը:

Սակայն կուգայ ժամանակ ալ որ աղաք ալ կ'սկսին զգալ թէ ծանր աշխատութեամբ և *splendeur* կ'ստացուին ամէն սպառելի բաները, ուստի կ'սկսին լուս կարի թեթեւցիւ իրենց ծնողքին աշխատութեան բեռը: Արդ, այս բեռը կրնայ թեթեւեալ նախ՝ զաւակներու մտային և բարոյական յառաջդիմութեամբ, այս խնայասիրու-

թեամբ պէտք է ըլլալ պարզասեր, այսինքն իր չափէն և աստիճանէն վեր բաներու չտեսչացող, *hébété*, այսինքն միայն այսօրուանը չմտածող այլ և վաղուան պէտքերուն հոգը տածող, չափասեր, այսինքն հրապուրելի այլ մնտոսի բաներու վայելքը անգոյնող, և ներկայ վաղանցուկ հաճոյքը ապագայ երջանկութեան չզոհող:

Ասկէ կը հետեւի որ ճշմարիտ տնտեսագէտը բարոյական արիւնքիւն պէտք է ունենայ որ իր բոլորտիքը գտնուող խաբուսիկ իրերուն դիմադրէ, ասկէ կը հետեւի նաեւ որ ամէն տուն իր աստիճանին և կարողութեան համեմատ պիտի կարենայ, իր ծախքը և եկամուտը հաւասարակշռելէն զատ, տարուէ տարի գումար մը խնայել:

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կրող կարողութիւնը շատ մեծ է առանին տնտեսութեան մէջ:

Անոր ձեռքը շինելու ալ կարող է քանդելու ալ: Հարստութիւնը չի կրնար դիմանալ անհոգութեան կամ շռայլութեան, նոյնպէս ալ ոչ մէկ թշուառութիւնը կամ աղքատութիւնը չի կրնար դիմանալ աշխատասիրութեան և խնայողութեան:

Աշխատիլ և խնայել չգիտցող տանտիկներ, տանը կարեւոր գործերը երեսի վրայ թողելով՝ իր շապիկին ժանեակ շինելու կ'զբաղի, կամ՝ իր զաւակը ցուրտէ չի պատսպարելով՝ անոր հիւանդանալուն պատճառ կ'ըլլայ, և շատ օրեր, ինչպէս նաեւ դրամներ կը զոհէ անոր բժշկութեան համար:

Աշխատութիւնը տնտեսական լեզուով օգտակար ար-

դիւնք արտադրելն է, իսկ խնայողութիւնը այն ար-
դիւնքը պահպանելն է:

Խնայութիւնը տան մը գանձապահը պէտք է ըլլայ,
տան կառավարութեան բացարձակ տէրն՝ որուն ամէն
մարդ պէտք է հնազանդի:

Խնայութիւնը մի միայն դրամի խոհեմ և զգուշաւոր
գործածման մէջ չի կայանար, այլ մանաւանդ աշխատու-
թեան, բարեկարգութեան ու իմաստուն անարարութեան
մէջ, այսինքն՝ կերակուրներու կանոնաւոր պատրաստ-
ման, կահ կարասիներու և զգեստներու խնամով գոր-
ծածման, և առողջապահական կանոններու համաձայն
վարմունքի մէջ:

Խնայող կիներ, ինչպէս որ մեր մայրերը շատ պատ-
շաճ կը կոչէին, շահունակ կիներ, ճշմարիտ նախախնա-
մութիւն մըն է տան մը համար, որովհետեւ ան կը հիմնէ
տան մը բարեկեցութիւնը, խաղաղութիւնն ու երջան-
կութիւնը: Ամէն բան յարմար ժամանակին կը պատ-
րաստէ. նպարեղէններն առատ ու աժան եղած ժամա-
նակ կը գնէ կամ գնել կուտայ. կերակուրը պէտք եղա-
ծին չափ կ'եփէ կամ եփել կուտայ. մէկ խօսքով՝ ամէն
ջանք ի գործ կը դնէ, որպէս զի աւելորդ ծախքեր
տեղի չունենայ:

Տանտիկիներ, ինչպէս իր դրամը, նոյնպէս և ժամա-
նակը խնայութեամբ պէտք է գործածէ: Ժամանակին
չարաչար գործածումը կամ վատնումը չափեր աշխա-
տութեան մը կորուստ կը նշանակէ, և ոչ նուազ վնա-
սակար ու պարսաւելի է քան թէ դրամը չարաչար գոր-
ծածումը:

Վերջապէս պէտք է քաջ խելամուտ ըլլալ թէ տնա-
րարութեան՝ այն է տնական աշխատութիւններու, բարե-
կարգութեան և խնայութեան վարժութիւնը՝ մեծագու-
մար դրամօժիտ է և անհամեմատ աւելի կ'արժէ:

ԿՆՈՋ ԱՄԷՆԷՆ ԷՍԿԱՆ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կնոջ ամէնէն էական յատկութիւնը իր միօրինակ
կերպով անոյշ բնաւորութիւնն է: Մի մոռնաք ընտել թէ
չկայ այր մը աշխարհի վրայ որ հակառակութեանց հան-
դուրժէ, և ամէն այր, եթէ պարկեշտ է, խօսք կը հաս-
կընայ, երբ առանց բարկութեան և դառնութեան՝ խըն-
դիրները ներկայացուին իրեն:

Կինը իր ամուսնոյն համար վնասակար նկատած մէկ
արարքին հակառակելէ առաջ, պէտք է սպասէ որ անոր
առաջին բաղձանքը անցնի. պոռչտացող, յամառ, պա-
հանջկոտ, ցաւակոտ կինը կ'ստիպէ լաւագոյն ամուսինը և
ամէնէն գորովոտ հայրը տունը ձգելու երթալու:

Նաեւ երկու բան կայ որ շատ կը զգուեցնէ մարդիկը
իրենց ընտանեկան կեանքէն, քէն ընելը և լալը. կը
ձանձրանան, տուներնէն կը պաղին, և նեղակոտ բա-
րեկամներ անմիջապէս կը յորդորեն զանոնք ուրիշ տեղ
ժամանակ անցընել: Երբ այրը, անգամ մը վարժուի իր
հանգստութիւնն ու զուարթութիւնը տունէն դուրս
փնտռելու, ա՛լ այն տան մէջ ոչ նախաճորգիւն կը
մնայ, ոչ ալ խնայողութիւն, ոչ ներքին խաղաղութիւն,
ոչ ալ կեանքի երջանկութիւն:

ԱՌԱՏ. — Կակուղ լեզու թէ ունիս
Օձը ծակէն կը հանես,
Ծակող լեզու թէ ունիս
Սուրբը տունէդ կը վանես:

ՔԱՂՅՐԱՐԱՐՈՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

Քաղցրաբարոյ կինը ամէնուն հետ խաղաղութեամբ
և սիրով կ'ապրի: Ներողամիտ է, բարեացակամ է ամէ-

նուն համար: Ձախողուածի կամ հակառակութեան մը հանդիպած ժամանակ չի գրգռուիր, չի բարկանար, ամէն բանի լաւ կողմը կ'առնէ, կամ ամէն բան բարի մտօք կը մեկնէ, և միշտ կը ջանայ ուրիշներուն հաճելին ընել: Իր չուրջը գտնուողները խաղաղութեան, քաղցրութեան միջնորդութիւնը մը մէջ կ'ապրին: Միշտ ժպտը կը փայլի իր երեսին վրայ, որովհետեւ զուարթութիւնն ու ժպտը՝ սրտի բարութեան պատկերն են:

Իսկ դաժան կամ դառնաբարոյ կիներ, ընդհակառակը, մշտնջենաւոր տանջանք մըն է իրեն չուրջը գտնուողներուն: Ժամ մը իսկ հանգիստ չի թողուր զանոնք: Ամէն բանի համար կը խօսի, բանով մը գոհ չըլլար, անդադար կը գանգատի ուրիշներէն և մինչև իսկ իրմէ ալ: Միշտ դժգոհ ու դժուարահաճ է, մէկու մը կարծիքը չընդունիր: Եթէ բանի մը համար ձերմակ է ըսեն, կը պնդէ թէ սեւ է: Երբ մարդու մը, մանաւանդ կնոջ մը վրայ բարի խօսին, հակառակը կը պնդէ, իսկ երբ չար խօսին, կը գովէ: Սաստիկ դիւրագրգիռ է, դիտողութիւն չընդունիր երբեք. ամենափոքր ընդդիմախօսութենէ մը կը զայրանայ:

Այսպիսի կնոջ մը հետ ապրողին կեանքը չարունակ կռիւով կ'անցնի. ճշմարիտ դժոխք մըն է:

Տարակոյս չի մնար ուրեմն թէ աղջիկ մը պէտք է պղտիկ հասակէն ինքզինքը քաղցրաբարոյութեան վարժեցնէ, առանց ասոր կարելի չէ ուրիշներուն սէրն ու համակրանքը գրաւել և ընտանեկան խաղաղութեան բարիքը վայելել:

Մ Ա Ք Ր Ա Ս Ի Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կարգասէր կինը բնապէս մաքրասէր կ'ըլլայ, վասն զի կարգասիրութեան ընկերն է մաքրասիրութիւնը, որ հիմնուած է առողջապահիկ կանոններու վրայ:

Նախ՝ կարեւոր է մաքուր պահել միտք ու սիրտ, այսինքն չսածել անվայել խորհուրդներ և անշահ զգացումներ: Լաւ դաստիարակութեան չորհիւ կը ստացուի այս բարոյական մաքրութիւնը: Երկրորդ՝ կարեւոր է մաքուր պահել մարմինը, որ կապուած է մեր մտային կարողութեանց հետ, նոյնպէս մեր լաթեղէնը, բնականօրէն, և մեզի պէտք եղած բոլոր առարկաները: Այս նիւթական մաքրութիւնը բարոյականի վրայ կ'ազդէ, վասն զի անմաքուր մարմին, հագուստ ու կապուստ և սովորութիւններ միշտ սրտի անմաքրութեան նշաններն են:

Մաքրութիւնը ոչ միայն տուններու փայլ ու կենդանութիւն կուտայ, այլ և մեր մարմնոյն քաջառողջութեան առաջին պայմանն է. ընդհանրապէս մեր բարեկեցութեան կ'օգնէ, և ամէն բանի արժէքը կ'աւելցնէ: Կին մը որքան չմտալ, զարդարուն և պերճ երեւայ, անօգուտ է, միշտ զգո՛ւանք կը պատճառէ երբ աղտոտ է, անշուք է, միշտ զգո՛ւանք կը պատճառէ երբ անգամ կ'աղնուանայ մաքրութեամբ: Աղքատիկ, անշուք տուն մը, ուր մաքրութիւնը կը ծփայ, որքան աւելի հաճոյք ու զուարթութիւն կը պատճառէ քան թէ այն հարուստի տունը, ուր աղտեղութիւն կը տիրէ:

Ուստի եթէ աղջիկները կը փափաքին միշտ թարմ ու հաճելի ըլլալ, եթէ կը փափաքին զանազան հիւանդութիւններէ զերծ մնալ, եթէ կուզեն միշտ յարգ ու համարում վայելել, և իրենց տան զարդն ու ընկերութեան չուքն ըլլալ, պարտաւոր են իրր առաքնութիւն պաշտել մաքրութիւնը և անոր կանոններուն դէմ չի գործել:

Մ Ա Ք Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Տնարար կնոջ կամ աղջկան մը առաջին գործն է ամէն առտու խնամքով աւելի տանը ամէն կողմը, մասնաւորապէս գործածուած սննեակներն ու տեղերը: Նախ կը բանայ դռներն ու պատուհանները, որպէս զի տանը մէջի օդը նորոգուի: Աւելիէն ետք կ'սպասէ քիչ մը, որպէս զի օդին մէջ տարածուած փոշիները վար իջնեն, տեղաւորուին, յետոյ շնչանով կը սրբէ կահ կարասիները, և փետուրով ալ փափուկ նիւթերը, զարդերը, հայելիներն ու պատկերները:

Կահերու և կարասիներու վրայ գտնուած փոշիները թոթովելը փնտասկար է, վասն զի օդին մէջ ծաւալելով՝ կրնան շնչառութեամբ մեր մարմնոյն մէջ անցնիլ և դասազան հիւանդութիւններ յառաջ բերել: Այս պատճառաւ պէտք է միշտ շնչանով սրբել, այս կերպով անոնք ջնջուած կ'ըլլան՝ փոխանակ տեղափոխուելու:

Եթէ որմերը, դռները, պատուհաններն ու տախտակամանները մաքրուելու պէտք ունին, տնարար կինը կամ աղջիկը աճառախառն գաղջ ջրով կը սրբէ որմերը, դռներն ու պատուհանները և յետոյ խնամով կը չորցնէ: Իսկ տախտակամանը մաքրելու համար՝ քիչ մը բարակ աւաղ կը ցանէ, ջուր կը սրսկէ և խողանակով կը չփէ, յետոյ ջրով, և կը չորցնէ շնչանով: Այս գործողութիւնը կատարած ժամանակ կը զգուշանայ չառ ջուր գործածելէ, մանաւանդ վերի յարկերուն մէջ, որպէս զի ջուրերը տախտակամանին բացուածքներէն ներս սպրդելով՝ չփնտսեն տակի ձեղուններուն և միանգամայն խոնաւութիւն չարտադրեն:

Աւելելու գործն աւարտելէ ետքը, ջուրի չիշերն ու

անօթները կը լեցնէ, անկողինները կը յարգարէ և կահերն ու կարասիները կը տեղաւորէ: Յետոյ կ'իջնէ խոհարանն և նախաճաշի պատրաստութեամբ կը զբաղի: Իր ուշադրութեան գլխաւոր առարկաներէն մէկն է խոհարանի անօթներուն ու պղինձներուն, ինչպէս նաեւ կեղտոտներու սպաններուն մաքրութիւնը կատարել:

Նոյն փութաշնուութեամբ և խնամով կը կատարէ կամ կը մասնակցի լուացքի՝ կտաւեղէններու յարգարման ու պահպանման, ինչպէս նաեւ պարտէզին և հաւնոցին մաքրութեան վերաբերեալ աշխատութիւնները:

ԿՏԱԻԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒԱՅՔ ԵՒ ԱՐԴԿՈՒՄ

Կտաւեղէններու լուացքը առտնին տնտեսութեան ամէնէն կարեւոր մասերէն մէկն է: Լաւ տանտիկինը գիտէ որ անխնամ կտաւեղէնները շուտ կը հիւնան, մանաւանդ եթէ երկար ժամանակ անլուայ մնան. այս պատճառաւ յատուկ խնամք կը տանի լուացքի և կտաւեղէններու պահպանումին:

Լուացքի մէջ գործածուած նիւթերուն (ջուր, աճառ, մոխիր ևայլն) լաւութիւնը կարեւոր պայման մըն է լուացքին յաջողութեան:

Ջուր. — Լուացքի համար գործածուած ջուրն անուշ պիտի ըլլայ — անձրեւի կամ աղբիւրի ջուր — որպէս զի աճառը շուտով հալի կամ փրփրի. լեղի կամ հանքային նիւթեր պարունակող ջուրերը լաւ չեն լուացքի համար, բայց երբեմն կրնան անուշաղ մոխիրով կամ քօթաւով:

Թորում. — Լուացքի առաջին և ամենակարեւոր գործողութիւններէն մէկն է թորումը:

Մեծ տաշտ մը կը դնեն եռոտանայ մը վրայ, աղտոտները մէջը կը դիզեն, մանրերը տակը, խոշորները

վրան, յետոյ հաստ լաթ մը ծածկելով, բարակ մոխիր կը ցանեն և վերէն տաք ջուր կը թափեն վրան որ մոխիրին և հաստ լաթին մէջէն անցնելով՝ տաշտին մէջ կ'իջնէ։ Այն ջուրը տաշտին մէջէն առնելով, նորէն կը տաքցնեն և վրան կը լեցնեն։ Այս գործողութիւնը կը շարունակուի երկար ժամանակ և գիշերը կը թողուի։ Հետեւեալ առտու, կը հանեն լաթերը տաշտէն և հետզհետէ կը լուան տաք ջրով ու աճառով։

Բարակ կամ նուրբ կտաւեղէնները սովորաբար չեն ենթարկուիր թորման, այլ միայն տաք ջրով ու աճառով կը լուացուին։

Եւ որովհետեւ լուացքէ ելած կտաւեղէնները մոխիրի թեթեւ գոյն մը ունին, անիկա անհետացնելու համար քիչ մը լեղակ կը խառնեն պաղ ջուրի մէջ, և լուացուած կտաւեղէնները այն ջուրէն կ'անցընեն։

Արդիւում. — Լուացուած կտաւեղէնները չորնալէն ետքը, անոնցմէ ոմանք որ դուրսէն կը գործածուին կամ տեսանելի են, պարզապէս կ'արդկուին, ոմանք ալ գըլխաւորապէս արանց չապիկներուն կուրծքերը, թեւնոցներն ու կեղծ օձիքներն արդկելու համար, նախ պաղ ջրով հալած օսլայի մը կը թաթխեն, չոր լաթի մը մէջ կը փաթթեն, և քիչ մը ետքը կ'արդկեն։ Արդկումը կը կատարուի լաթով ծածկուած լայն տախտակի մը վրայ, գետնէն բաւական բարձր, որպէս զի արդկողը չծռի։ Արդկողը մաքուր պէտք է ըլլայ, ոչ չափէն աւելի տաք, որպէս զի չխանձէ, ոչ ալ պաղ, որպէս զի արդկուելու օսլայաւոր կտաւեղէնները կակուղ չմնան։ Արդկելի կտաւեղէնները պէտք է խոնաւ կամ քիչ մը թաց ըլլան որպէս զի լաւ յղկուին։

Այս գործողութիւններէն ետքը կտաւեղէնները կը ժողվուին և պահարանին մէջ կը գետեղուին։

ԿՏԱԻԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔ

Կանոնաւոր ընտանիք մը պէտք եղածին չափ կտաւեղէն պէտք է ունենալ, ոչ խիստ շատ, որպէս զի երկար ժամանակ անգործածելի մնալով չիտին, ոչ ալ շատ քիչ, որպէս զի միշտ լուացուելով՝ չմաշին։

Ժիր տնարարը՝ ամէն լուացքէ ետք մանրամասնաբար աչքէ կ'անցնէ կտաւեղէնները, կը զննէ, լուսին կը բռնէ, քակուկներն ու մաշուկները կը կարկտէ կամ կը նորոգէ։

Հինցած կտաւեղէններու տեղ տարուէ տարի նոր զնելով՝ անոնց թիւն ամբողջ կը մնան միշտ։

Տանտիկնոջ կամ տնարարի մը կարողութեան ապացոյցն է կտաւեղէններու պահարանին կարգապահութիւնը։

Կտաւեղէնները պէտք է կանոնաւոր ծալել, թուանշաններու կարգով գետեղել տեսակին համեմատ, լուացքէ նոր ելածները տակը, որպէս զի անմիջապէս չգործածուին։

Բարեկարգութիւնը սիրող տանտիկինը՝ կտաւեղէններու ցանկը կը չլինէ, և պահարանին մէջ զնելով՝ մերթ ընդ մերթ աչքէ կ'անցընէ։

Հինցած կտաւեղէնները մէկ կողմ կը դրուին, հիւանդութիւն մը պատահած ժամանակ գործածուելու կամ այլ և այլ պէտքերու ծառայելու համար։

ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔ

Աղջիկ մը լաւ տնարար կամ տանտիկին ըլլալու համար՝ մաքուր և վայելուչ հագուելի գիտնալէ զատ՝ պէտք է գիտնայ նաեւ զգետնելու և կերպասներու աղտերն ու արատները հանելու միջոցները։

Երբ քաջմիրէ կամ մերինողէ չըջազգեստ մը գործածելով՝ աղտոտի, հարիւր տրամի չափ Փանամայի փայտ կամ կնիւն կը դրուի պաղ ջրի մէջ, ուր քսանըչորս ժամ կը մնայ: Յետոյ այն ջուրը ուրիշ ամանի մը մէջ թորելով՝ հետը տաք ջուր կը խառնուի, որպէս զի չըջազգեստը ամբողջովին թրջի: Այն ջրով լաւ մը լուացուելէ ետք, առանց ուրելով քամելու՝ կը փռուի և խոնաւ վիճակի մէջ կ'արդկուի հակառակ կողմէն:

Մովի եւ իւղի աւաւս. — Եթէ մոմ կաթէ զգեստի վրայ, պէտք է նախ եղունգով քերել կարծր մասը, յետոյ մետաքսէ թուղթի մը ծայրը տարածել արատին վրայ և շատ տաք երկաթ մը քանի մը անգամ քսել վրան՝ տեղափոխելով թուղթը քանի որ իւղը ծծէ: Այսպէս կ'անհետանայ:

Իսկ իւղի, ձէթի, ջրդեղի, նկարի և խայծղանի արատները ջնջելու համար գոհորով կամ եթերով խառն բեւեկնի իւղ կը կաթեցնեն անոնց վրայ, և սպունգով մը կը չփեն թեթեւապէս, յետոյ մաղած նուրը մոխիրով կը ծածկեն չփուած տեղերը, և քիչ մը ետք մոխիրը հանելով՝ կը խողանակեն կերպասը:

Բուրդէ կերպաներու թեթեւ արատներու համար եզնաշէղի կը գործածեն:

Մելանի եւ ժանգի աւաւսներ. — Եթէ մելանի արատները նոր են, աճառի ջրով կը լուան՝ բուսային նիւթերը զատելու համար. յետոյ երկաթի թթուածնատը կը ջնջեն՝ առատ ջուրի մէջ հալած ծծմբական կամ քլորաջրածնական թթուով: Սպիտակ վուշէ կամ բամպակէ կերպաններու համար թրթնջուկի աղ կը գործածեն արատուած մասն եռացած ջուրի չոգւոյն բռնելով: Սպիտակ կերպաններու ժանգը թրթնջուկի աղով կամ գինեմուրով կը ջնջեն:

Գինիի կամ պսուղի աւաւսներ. — Երբ սեղանի վե-

րաբերեալ կտաւեղէններ և ուրիշներ արատաւորին գինիէ կամ պտուղներէ, պէտք է ճրագու կամ ճարպ քսել արատներուն վրայ: Այս միջոցով արատները դիւրաւ կը ջնջուին լուացքի ժամանակ:

Կերպաններու վրայէն գինւոյ կամ պտուղներու արատները ջնջելու համար պէտք է քանի մը կտոր ծծումբ վառել, ձագարի մը լայն կողմովը ծածկել և կերպասին արատը անոր նեղ բերնին վրայ բռնել, ուրկէ բղխած ծուխը կամ չոգին անմիջապէս կը ջնջէ արատը: Ուշադրութիւն պէտք է միայն որ կերպասը չոգւոյն չատ մօտ բռնելով՝ չխանձի:

Բուրդէ զգեստներու արատները, ինչպէս նաև վերարկուներու օձիքներուն իւղը կատարելապէս կը մաքրուին ջրախառն բնական դրուկով = պէկնգին կամ անուշադրակով: Աղտոտած կամ եղոտած մասերն այս խառնուրդով չփելէ ետք դանակի մը կռնակով պէտք է քերել: Այս գործողութիւնը քանի մը անգամ կը կրկնուի մինչև որ դանակին կռնակը չկրնայ աղտ հանել: Ապա պաղ ջրով կը լուան և չորնալէն ետք կը խողանակեն:

Ասուեկտաւը կը քաշուի և կը կարծրանայ երբ լուացուի տաք ջրով և աճառով: Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար՝ հետեւեալ միջոցը կը գործածեն: Աճառախառն գաղջ ջուրի մէջ անուշադրակի հեղուկ կը խառնեն ամէն մէկ լիտրը ջուրի համար մէկ ապուրի դգալ. այն ջուրին մէջ կը թաթխեն ու կը թողուն ասուեկտաւը 12-14 ժամ: Յետոյ գաղջ ջրով կը լուան և ստուերի մէջ փռելով կը չորցնեն:

Մորթէ ձեռնոցները մաքրելու համար, պէտք է ձեռքերը անցնել և բնական դրուկի իւղով լուալ. երբոր մաքրուին, օդին ներկայացնելով չորցնել որպէս զի հոտը ցնդի. կամ բարակ կաւով չփել և յետոյ ասուեկտաւով սրբել: Երբ կաւի հետք չմնայ, վերստին չփել սպանիա-

կան կաւիճով՝ եթէ ձեռնոցներն սպիտակ են, և ցորենի թեփով՝ եթէ գունաւոր են :

Սանտրերն ու մազի և զգեստներու խողանակները մաքրելու համար, պէտք է մանուշադրակով խառն ջրոյ մէջ թրջել քանի մը ժամ. յետոյ պարզ ջրով լուալ և չորցնել :

Խ Ո Ն Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տան մը ներքին խաղաղութիւնն ու բարօրութիւնը, շատ անգամ կերակուրներու լաւ պատրաստութենէն և ճաշերու կանոնաւորութենէն կախում ունենալով, տանտիրինոջ գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է խոհագործութիւնը. հետեւապէս աղջիկները պէտք է կանուխէն վարժուին այդ կարեւոր գործին :

Ամենափոքր անուշադրութիւն մը կրնայ պատուական կերակուր մը անուտելի կամ նողկալի ընել : Լաւ չտապկուած կամ չխորոված ձուկ մը, շատ խաշուած կամ ըստ բաւականի չխաշուած հաւկիթ մը, բանջարեղէն մը, անդի կամ անլի կերակուր մը, ծուխ հոտով բան մը, վերջապէս աւրուած կամ փտած նպարեղէններ՝ ճաշի մը պատուհասն են, որոնցմէ լաւ տնտարարներ գիտեն զերծ մնալ իրենց փորձառութեամբ և ուշադիր հոգածութեամբ :

Բարեկարգ տուն մը պէտք է նաեւ պահուած նպարեղէններ ունենալ, այն է ապուխտներ, երշիկներ, աղածոյներ, թթուութներ, աղկերներ, ինչպէս նաեւ անուշներ, ռուպեր, չաքարով եփուած պտուղներ, որոնք շատ ախորժելի ուտելիք մըն են ամէն սեռի և հասակի հասակի համար, մանաւանդ ձմեռը, որովհետեւ թարմ պտուղներ հազուադիւրս են :

Ա Ս Ե Ղ Ն Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ասեղը մեծ դեր կը կատարէ կնոջ կեանքի մէջ. գրեթէ անոր սեփական տարրն է : Ասեղի չնորհիւ, աղքատ աղջիկ մը՝ գործաւորուն մը՝ կրնայ պատուաւոր ապրուստ հայթայթել և տանտիրին մը կարեւոր խնայութիւններ ընել : Հարուստ կամ իշխանագուն տիրիւներու և օրիորդներու համար ալ քաղցր զբաղում է ասեղը, ոչ միայն դատարկակեցութեան ձանձրոյթէն կ'ազատէ զանոնք, այլ առիթ կ'ընծայէ անոնց՝ իրենց ձեռքերու վաստակով աղքատները մխիթարելու :

Ասեղն ամէն ժամանակ կիներու գլխաւոր զբաղումն եղած է : Վաղեմի քաղաքակրթեալ ազգերու, մասնաւորապէս Յունաց և Հռոմայեցոց տիրիւններ իրենց հագուստներն իրենք կը կարէին, նոյնպէս ալ իրենց արանց հագուստները :

Մեծն Աղեքսանդր իր հագուստները կը ցուցնէր պարծենալով, որոնք իր քոյրերը կը կարէին :

Օգոստոս կայսրը իր կնոջ ու աղջկանց կարած հանդերձները միայն կը հագնէր :

Յրանաացոց Մարիամ Անթուանէթ թագուհին, իր հանդերձները ինք կը կարկտէր, և որչափ կ'օրհէ ինքզինքն որ իր աղջիկներու ժամանակ չէր արհամարհած ասեղնագործական աշխատութիւնները :

Հայոց տիրիւնները և օրիորդները ընդհանրապէս սիրող են և հմուտ ասեղնագործութեան :

Կարեւորութեան կարգաւ, աղջկան մը առաջին սորվելիքը պիտի ըլլայ ամէն տեսակ կար. ամէնէն պարզէն սկսելով և աստիճանաբար առաջ երթալ մինչև կտաւեղէններու յօրինումը : Ասոնցմէ վերջը պէտք է զարդի կամ պերճանքի վերաբերեալ ասեղնագործութիւններ

որոնց ընտիրները, այսինքն ճարտար մատներու և նուրբ ճաշակով յորինուածները յարգ կը գտնեն միշտ և հետեւաբար ապրուստի շահեկան աղբիւր մը կրնայ ըլլալ:

ԱՌՈՂՁԱՊԱՀԻԿ ՄԻՋՈՅՆԵՐ

Ա. Բնակարան. — Պէտք է խնամք տանիլ բնակարաններու մաքրութեան, օդաւէտութեան և չորութեան: Անմաքրութիւնը, խոնաւութիւնը և օդի պակասութիւնն երեք մահացու թշնամիներ են առողջութեան:

Բ. Հանգրեւներ. — Զգեստները և կտակեղէնները պէտք է դիւրակրելի ըլլան, այսինքն ոչ շատ նեղ, որպէս զի չճնշեն չնչառութեան գործարանները, չարգիլեն արեան շրջաբերումը, և հետեւապէս ծնունդ չտան թոքի հիւանդութիւններու: Նմանապէս պէտք է եղանակներու յարմար ըլլան, այսինքն՝ ամառը զով և ձմեռը տաք պահող: Հասակներու ալ յարմար պէտք է ըլլան:

Կտակեղէններու, մանաւանդ չապիկի միշտ փոփոխումը (չաբաթը գոնէ երկու անգամ) կարեւոր պայման մըն է առողջութեան:

Գ. Կերակուրներ. — Պէտք եղածին չափ պարզ՝ բայց աննդարար պէտք է ըլլան հասակի, կազմուածքի, կլիմայի և եղանակներու պահանջումին համեմատ:

Տղաք չափահասներէն աւելի պէտք ունին անուշիկ: Անբաւական անուշիկ կը տկարացնէ զանոնք և տեսակ տեսակ հիւանդութիւններու սկիզբ կ'ըլլայ:

Տկարակազմներու և հիւանդութեանէ ապաքինելու համար լաւ անուշիկ են եղան կամ ոչխարի արգանակն ու խորովածը, հաւու միսը, կաթն ու թերխաշ հաւկիթը:

Ամառուան տաքերուն շատ թեթեւ պէտք է ըլլալ կերակուրները, քան թէ ցուրտ կամ հով եղած ժամանակ:

Զուկերու մէջ ամէնէն փափուկ և հետեւապէս դիւ-

րամարսելի են ժայռածուկը=գայլա, հարմուկը=կեղիւն-ձիւ, ասպարիկը=փիլի, արքայածուկը=թեփիր:

Լաւ հասունցած պտուղները, երբ չափով ուտուին, օգտակար են. մանաւանդ դիւրամարսները, ինչպէս ելակը, տանձի, խնձորի, թութի, բալի, խաղողի, թուզի և նարնջի ազնիւ տեսակները: Պէտք է զգուշանալ ամառուան թարմ պտուղները առանց պաղ ջրով լուայու տեղէ, վասն զի կրնայ ըլլալ որ ջերմ և թանջ պատճառէ:

Կերակուրներու կամ ուտելիքներու զանազանութիւնը՝ ինչպէս նաեւ ճաշերու կանոնաւորութիւնը առողջապահիկ պայմաններ են:

Դ. Ըմպելիներ. — Զուրը առաջին և անհրաժեշտ ըմպելին է մարդոց: Լաւ ջուրն ակի կամ աղբիւրի անուշ ջուրն է, որ զով, յստակ կամ վճիտ պէտք է ըլլայ: Պէտք է զգուշանալ գետի ջուրէ, մանաւանդ երբ քաղաքի մը մէջէ անցած և ամէն տեսակ աղտեղութիւններու բնդուծարան եղած ըլլայ: Նմանապէս պէտք է զգուշանալ անձրեւի ջուրէ, որ աղտոտ տանիքներու վրայէ վազած կամ կապարէ ու զինկէ խողովակներու մէջէ անցած ըլլայ: Հալած ձիւնի և սառոյցի ջուրերը անյարմար են խմելու:

ԶԳՈՒՇԱԿԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐ

Հիւանդութիւններ կան, որոնց առաջին առնելը մեր ձեռքը չէ: Այս կարգէն են համաճարակ և տարափոխիկ հիւանդութիւններ, որոնցմէ զերմ մնալու միակ միջոցն է հաղորդակցութեանէ զգուշանալ: Բայց կան ուրիշ շատ հիւանդութիւններ, որոնք մինակ մեր անխոհեմութիւնով կամ անզգուշութիւնով մեր վրայ կը բերենք: Եթէ մարդիկ առողջապահիկ կանոններու յարգը

ճանչնան և իրենց մարմնոյն հետ չարաչար չվարուին, չատ հիւանդութիւններէ զերծ կը մնան և քաջառողջ ու երկար կեանք կը վարեն:

Արդ, պէտք է զգուշանալ.

Ա. Խոնաւ, ցած և օդ չբանող սենեակներու մէջ բնակելէ. չատ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս յօգացաւ, խոլ և գնդակախտ, այդ տեսակ բնակարաններու մէջ ճարակ կը գտնեն:

Բ. Քրտնած միջոցին՝ զլուխը բանալէ, հովի՝ մանաւանդ օդահոսանքի դէմ նստելէ կամ կենալէ, պաղ ջուր խմելէ, ձեռքերը պաղ ջուրի մէջ խոթելէ: Այս մասին եղած անզգուշութիւնները վերջին աստիճան վտանգաւոր են. թոքատապ, ցնցղատապ, ստամոքսի կծկում, արիւն թքնել և մինչև իսկ թոքախտ բնական հետեւանք են անզգուշութիւններու:

Ուստի, քրտնած մարդը, ինքզինքը չպաղեցնելու համար՝ պէտք է չապիկը փոխել, կամ գոնէ քալել և շարժումներ ընել, որպէս զի քրտինքը չուտով չպաղի: Իսկ ծարաւը կամ պապակը անցնելու և զովանալու համար՝ պէտք է քիչ մը գինի, օղի կամ քանի մը կաթիլ սուրճ կամ շաքար խառնել ջուրին հետ, կամ ջուր խմելէ առաջ՝ քիչ մը բան ուտել: Իսկ եթէ անոնք պատրաստ չգտնուին, ջուրը քիչ քիչ բերնին մէջ պահելէ և տաքացնելէ ետքը կլլել:

Նմանապէս պարահանդէսներու կամ ընտանեկան համախմբութիւններու մէջ պարելով քրտնող կամ տաքցող անձերը լաւ կ'ընեն զովարար ըմպելիներէ և սառուցակներէ առաջ թեթեւ թէյ մը կամ ուրիշ որևէ գաղջ ըմպելի մը առնուլ և այսպէս չեղփռացնել առաջիններուն վնասակար ազդեցութիւնը:

Գ. Ուսերն ու լանջքերը բաց զգեստ հագնելէ, որ կնոջ և մանաւանդ աղջկան մը վայլած համեստութեան

անպատշաճ ըլլալէ զատ՝ վտանգաւոր ալ է. փողացաւ, ցնցղատապ և թոքատապ կրնայ պատճառել:

Դ. Շատ նեղ և նուրբ կօշիկներ հագնելէ, որ ոտքի մասները կոշտերով կը պատեն և անտանելի ցաւ ու տանջանք կը պատճառեն: Ասկէ զատ, չկրնալով ոտքը չոր ու տաք պահել, ուղեղի հարբուխ, փողացաւ և ցնցղատապ կ'արտադրեն:

Ե. Ցած կամ նեղ և կամ քարուկիր սենեակներու՝ մանաւանդ ննջարաններու մէջ՝ ամուխ վառելէ, որ անլրէպ չնչհեղձում այսինքն մահ կրնայ պատճառել եթէ օդը ստէպ չնորոգի: Օրինակներ պակաս չեն:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԵՐ

1. Ով որ բան մը ընել չի գիտեր, չի կրնար հրամայել:
2. Բամպակ մանող ժրաջան կիներ առանց չապիկի չի մնար:
3. Ձեռքը ձեռնոց անցնող կատուն չի կրնար մուկ բռնել:
4. Բոյնը չիտողն էգ թռչունն է:
5. Իրիկուան կանուխ պառկելն և առտուն կանուխ կլլելը՝ առողջութիւն, հարստութիւն և խելք կը բերէ մարդուն:
6. Եթէ հաւատարիմ ու սիրելի ծառայ մը կ'ուզէք, դուք ծառայեցէք՝ ձեզի:
7. Եթէ ձեր գործը կատարել կ'ուզէք, անձամբ զլուխը կեցէք. իսկ եթէ կ'ուզէք որ չկատարուի, ուրիշի յանձնեցէք:
8. Առտուն ուշ կլլողը՝ օրն ի բուն կ'անճրկի, և մինչև որ գործի սկսի, իրիկուն կ'ըլլայ:

9. Դատարկութիւնը ժամգի կը նմանի, աշխատութեան աւելի կը մաշեցնէ:

10. Զուարճութիւնն իրմէ փախչողներուն ետեւէն կը վազէ:

11. Նօթութիւնն աշխատասէր մարդուն կամ կնոջունէն ներս կը նայի, բայց չի համարձակիր մանել:

12. Ծուլութիւնն ա՛յնչտի ծանր կը քալէ որ ս. լ. քատութիւնը չուտով կը հասնի ետեւէն:

13. Ծուլութիւնը հոգեր կը ծնի, և առանց հարկի հանգստութիւնը ձանձրոյթ և վիշտ կը բերէ:

14. Ճաշակի չափազանց փափկութիւնը մուրացկանութեան կ'առաջնորդէ:

15. Երբ քեզի պէտք չեղած բաներ գնես, շատ չանցած՝ ամենէն աւելի պէտք եղածը կը ծախես:

16. Շքասիրութիւնը մարդոց բուն պէտքերէն աւելի պրոպագո՞նդ անյապ մուրացկան մըն է:

17. Բեհեզները, ծիրանիներն ու թաւիշները կը մաւրեն խոհարանին կրակը:

18. Եթէ մէկ ճշմարիտ աղքատ կայ, հարիւր ալ գործերնին չգիտնալով անանկացեալներ կան:

19. Երեք անգամ տունէ տուն փոխադրուողը՝ հըրկիզեալի մը չափ վնաս կը կրէ:

ՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ ԵՒ ԱՌԱՅՆՆԵՐ

1. Մեր կեանքն երկարելու բոլոր գաղանիքը զայն մեր ձեռքով չկարճեցնելու մէջն է:

2. Բնութեան օրէնքները չկատարելն անձնատապալութիւն գործել է:

3. Երկու բան կայ, որոնց յարգն այն ժամանակ կը ճանչնանք, երբ անդառնալի կերպով եղած են մեր ձեռքէն. երիտասարդութիւն և առողջութիւն:

4. Հիւանդ եղած ժամանակը քեզի խնամել շատ լաւ է արդարեւ, բայց աւելի լաւ է առողջ եղած ժամանակը խնամել:

5. Լաւագոյն բժիշկը բնաւ բժշկի պէտք չունենայն է: Երկու լաւագոյն բժիշկ կայ. աշխատութիւն և սակաւպիտոութիւն:

6. Վատ օգն աւելի մարդ կը սպաննէ քան սուրը: Մարդկային շունչը մահաբեր է մարդու:

7. Օղբ չնշառութեան կերակուրն է, ինչպէս որ արդէն կերուած լանը նորէն չուտուիր, նոյնպէս արդէն չնշուած օղբ պէտք չէ նորէն չնչել: Ուստի պէտք է միշտ նորոգել մեր բնակարաններու օղբ:

8. Տունը կը յինուի՝ ոչ թէ դուրսէն վրան նայելու՝ այլ մէջը բնակելու համար. ուստի պէտք է աւելի ներքին հանգստութեան ուշադիր ըլլալ՝ քան արտաքին գեղեցկութեան: Աւելի լաւ է՝ եթէ երկուքն ալ ունենայ:

9. Մութ տուն, խոնաւ տուն, վատառողջ բնակիչներ, ամէն տեղ և ամէն ժամանակ փորձով հաստատել ճշմարտութիւն մըն է:

10. Ամէն բանի մէջ չափաւորութիւն: Ուտել ապրելու և ոչ թէ ապրիլ՝ ուտելու համար: Զգուշացիր չատակերութենէ:

11. Մի՛ ուտեր աճապարանօք, այլ ծանր և խնամով: Մանաւանդ մի՛ կլկեր առանց լաւ մը ծամելու: Պէտք չէ մոռնալ թէ ակռաները բերնին մէջն են և ոչ ստամոքսին:

12. Երբ քրտնած ըլլաս, զգուշացիր անձրեւէ, հովէ, խոնաւութենէ և օդի հոսանքներէ:

13. Երբ հանդերձներդ թրջած ըլլան անձրեւէ, ջանա փոխել, նոյնպէս գուլպաներդ՝ եթէ թաց ըլլան:

14. Ամառուան տաքերու ժամանակ զգուշացիր պաղ ջուր խմելէ, երբ յոգնած կամ քրտնած ըլլաս:

15. Զրի նուազութիւն՝ հիւանդութեան առատութիւն: Պաղ ջուր և մաքուր օդ, լաւ բժիշկներ են:
16. Զանա՝ մաքուր բլլալ, նախ քեզի համար, յետոյ ուրիշներուն համար. ոչ միայն մարմինդ մաքուր պէտք է ըլլայ, այլ նաև հանդերձներդ:
17. Անմաքրութիւնն ոչ միայն մարմնոյն վնաս է, այլ և սրտի անարատութեան:
18. Դատարկութիւնը, անկանոն սնունդն և հեշտութիւնը ամէնէն կորովի մարմինները կը տկարացնեն. իսկ աշխատութիւնն ու մարզանքն ամէնէն տկարները կ'ուժովցնեն:
19. Խնամէ ակռաներդ որպէս զի չփոխն: Փտած ակռայ, տկար ստամոքս, հիւանդ մարմին, անբաժան ընկերներ են:
20. Աղջիկներու վրայ գլխու ցաւ, ստամոքսի կըծկում և ջղացաւ, ողջապահիկ կանոնաց բացակայութիւն կը նշանակեն:

Պ Ե Ր Ձ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0150546

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Կ. Պոլիս, Չափաֆերլար եօգուեու, Թիւ 20

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Տ Ե Ղ Ի

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ

Դ Ա Ս Ա Գ Ի Ր Ք Ե Ր ՈՒ

ԱՆԵԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Դ. Խաչկունց

(Տարրական դասընթացը) 3

(Միջին դասընթացը) 7

(Բարձրագոյն դասընթացը) 10

ԿՐՈՆ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Կրօնի Ուսում Դ. Խաչկունց

(Տարրական դասընթացը) 4

(Միջին դասընթացը) 6

(Բարձրագոյն դասընթացը) 12 20

ԴՈՐՇՆԱԿԱՆ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, Զապէլ Հ. Ասատուր

(Ա. Դիրք) 3

(Բ. Դիրք) 4

(Դ. Դիրք) 5

ԹԱՆԳԱՐԱՆ, Հասցեիւր հաստաւճնեու Աճախ եւ Ոսանսուր

(Միջին դասընթացը) Զապէլ Հ. Ասատուր 6

ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄՏԱԽՈՐ ՈՒ ԳՐԱԿՈՐ, Դ. Դալաֆեան

(Տարրական դասընթացը) 4 20

(Միջին դասընթացը) 7

(Բարձրագոյն դասընթացը) 12

Գին 6 Լրժ.

معارف عمومیہ نفاذات جلیلہ سنک ۲۲ ذی القعدہ ۱۳۲۳ و ۵ کانون ثانی
۱۳۲۱ تاریخى و ۴۷۴ نومروى رخصتنامہ سبلہ طبع اولنشد